

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΧΡΙΣΤΟΣ Ι. ΣΟΥΛΗΣ
Κ. Δ. ΣΤΕΡΓΙΟΠΟΥΛΟΣ
ΔΗΜ. Σ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ
Ν. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΓΙΑΝΝΙΝΑ
ΙΟΥΝΙΟΣ 1944

ΧΡΟΝΙΑ Α'.
ΤΕΥΧΟΣ 6

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ἐκδότης: ΝΙΚΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

Συνδρομές, συνεργασία κι ἀλληλογραφία, στὸν κ. ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΣΑΛΑ-
ΜΑΓΚΑ, Γραμματέα τῆς Συνακτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁδὸς Δωδώνης 29,
Γιάννινα.

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

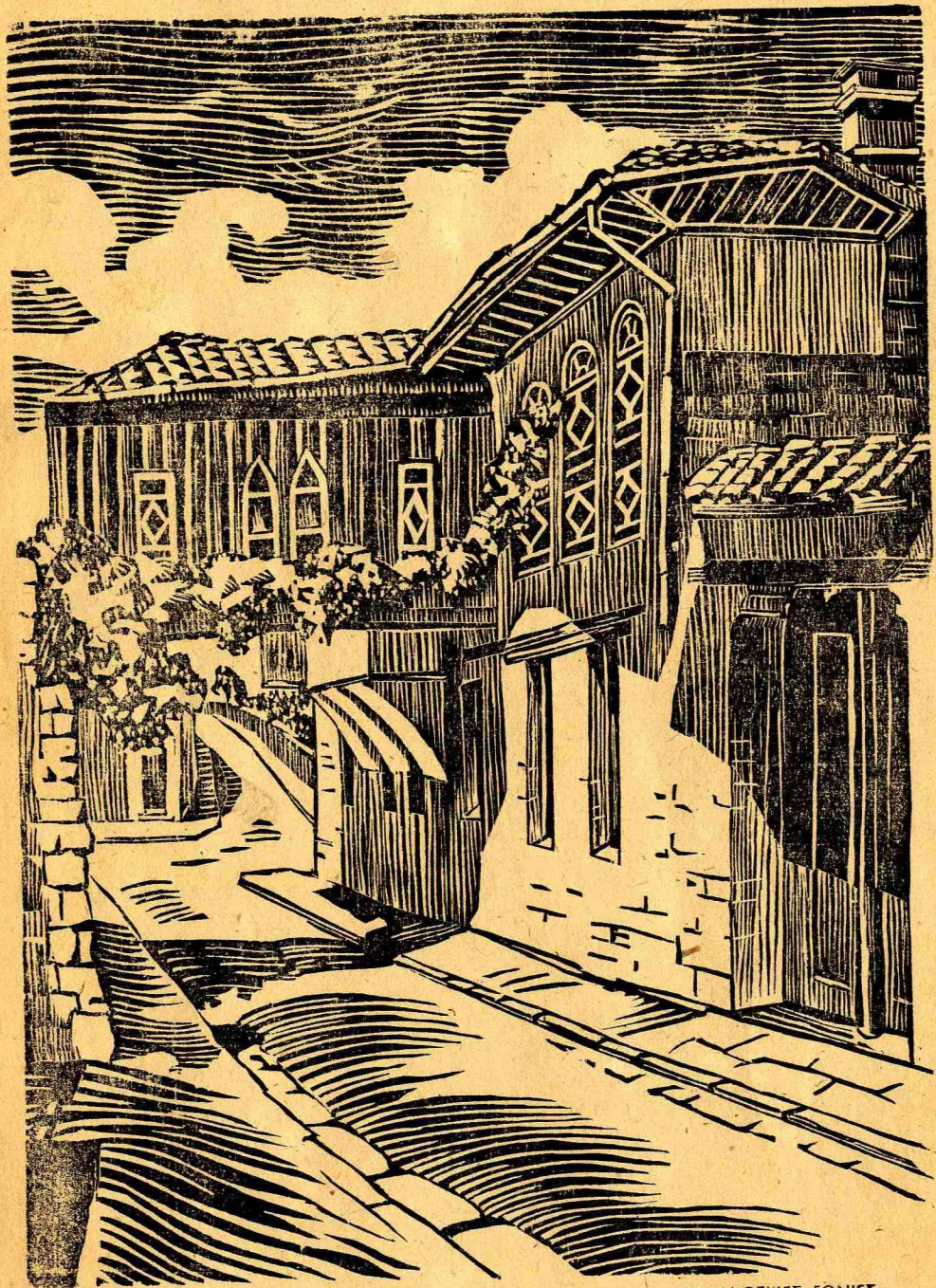
Ἡπειρωτικὸ Δημοτικὸ Τραγοῦδι.	
Χρῖστος Ι. Σούλης	Ταξίδι Τούρκου περιηγητοῦ στὴν Ἡπειρο. (μελέτη)
Κ. Μπωντλαίρ (μεταφρ. Γ. Σημηριώτης)	Τὸ ἀνεπανόρθωτο (ποίημα)
Καλλιόπη Σκαρίμπα	; . . . . (ποίημα)
Φρίξος Τζιόβας	Κώστας Οὐράνης (μελέτη)
Victor Hugo (μεταφρ. Μάρκος Κρόκος)	Fantômes (ποίημα)
Βάσσος Καρασσας	Παλῆ ἀγάπη (ποίημα)
Γ. Παπαχατζηδάκης	Τοῦ γιαλοῦ τὸ φίδι (διήγημα)
Γαλάτεια Σαντοριναίου	Διαβαίνοντας τὰ Γιάννινα (ποίημα)
Νίκος Σημηριώτης	Ἡ μάγισσα (ποίημα)
Νιόβη Γεωργοπούλου	Ἡ Πλήξη (ποίημα)
Δ. Σαλαμάγκας	Περίπατοι στὰ Γιάννινα (μελέτη)
Νίκη Λ. Πέρδικα	Ὁ σκοπὸς τῆς ζωῆς (ποίημα)
Γιάννης Μπενέκος	Ὁ γέρο - Τρίκης (διήγημα)
Γιάννης Δάλλας	. . . . . Μόρφω (ποίημα)
Σπύρος Ξανθάκης	. . . . . Ρεμβασμὸς (ποίημα)
Νίκος Β. Ἀθανασίου: Οἱ γάμοι στὰ Σουλιωτοχώρια (λαογραφ. μελέτη)	
Μιχ. Γάκης	«Μοντέρνοι καιροὶ» (ποίημα)
Feodor Fontane (μεταφρ. Ἄρ. Γεροντικός)	Ὁ Γκόρμ ὁ Ἀράθυμος (Ποίημα)
Ράινερ Μαριά Ρίλκε (μεταφρ. Νίκος Σημηριώτης)	Στὸ κάθε τι κοι- μάται ἓνα τραγοῦδι (ἐπιστολὴ)
Κοσμάς Γοργόλης	Πόθος (ποίημα)

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ

*Αν. Χ. Τασιοῦλα: Ἡ ἑκατονταετηρίδα τῆς Ριζαρείου Σχολῆς. — Βιβλι-
οκρισίαι: (Δ. Σ. Σ. «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά». Περιοδικὸν Σύγγραμμα. Τό-
μος ΙΔ. 1939).

Οἱ ξυλογραφίαι τοῦ τεύχους αὐτοῦ φιλοτεχνήθηκαν ἀπὸ τὸν κ. Ν. Ση-
μηριώτη.

Τυπώθηκε στὸ Καλλιτεχνικὸ Τυπογραφεῖο Γεωργίου Ρουσσᾶ
Λόρδου Βύρωνος — 51 Γιάννινα

Ν. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΕΣ ΓΩΝΙΕΣ
ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΟΥ ΧΑΪΡΕΝΤΙΝ ΠΑΣΑ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΩΤΗ

ΓΙΑΝΝΙΝΑ, ΙΟΥΝΙΟΣ 1944

ΤΕΥΧΟΣ 6

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Τριών μερών γαμπρός ήμουν δώδεκα χρόνων σκλάβος
πατέ μου δέν εξάδειασα τόν ύπνο νά χορτάσω.
Και μιὰ Λαμπρή μιὰ Πασχαλιά μιὰ επίσημη μεροῦλα
στό χέρι μου ἀκούμπησα λίγο ύπνο νά πάω
εἶδα ἕνα ὄνειρο κακό, κακό ἦταν γιά τ' ἐμένα,
εἶδα φωτιά στά σπίτια μου, παντρεύουν τήν καλή μου.
Κι ἐγώ βαρειαναστέναξα καί σείσ' καν τὰ σαράια
Βήκεν ἡ κόρ' στά κάγκελα κι' ἐξω στά παραθύρια :
— Ποιός εἶναι π' ἀναστέναξε καί σείσ' κε τὸ σαράι ;
"Ἄν εἶναι ἀπό τοὺς δούλους μου ρόγα νά τ' ἀβγατίσω
κι' ἂν εἶν' ἀπό τοὺς σκλάβους μου νά τότε ξεσκαβῶσω.
— Ἐγώ εἶμαι π' ἀναστέναξα ἐγώ π' ἀναστενάζω,
ἔχω φωτιά στά στήθεια μου καί χάλι στήν καρδιά μου
εἶδα ἕνα ὄνειρο κακό, κακό ἦταν γιά τ' ἐμένα
εἶδα φωτιά στά σπίτια μου, παντρεύουν τήν καλή μου.
— Κατέβα κάτω σι' ἄλογα καί στοὺς παληογριβάδες
καί πάρε τόν καλλίτερο καί σῦρε νά τήν πάρεις —
Κατέβ' κε κάτω σι' ἄλογα καί στοὺς παληογριβάδες :
— Ποιός εἶν' ἀπό τοὺς μάρκους μου γρήγορος στά ποδάρια,
ποιός ἔχ' στά πόδια του φτερά στήν ὥρα νά μέ πάει,
νά τ' ἀβγατίσω τήν ταῆ σαραπέντε χουφτες,
νά τ' ἀβγατίσω τὸ νερό σαραπέντε τάσια —
"Ὀλ' ἔκλεισαν τὰ στόματα κανέναν δέ μιλοῦσε
καί ἕνας γρίβας γέροντας εἴκοσι πέντε χρόνων
γύρισε στόν ἀφέντη του νά τόν καλοκαρδίσει.
— Ἐγώ εἶμαι μάρκος γρήγορος στήν ὥρα νά σέ πάω.
"Ὅσο νά σ' πῶ ὥρα καλή πάω σαράντα μίλλια
κι' ὅσο ν' ἀφήσεις τόχε γειὰ πάω σαρανταπέντε —
Γοργά τόν καβαλίκεψε στό δρόμο κατεβαίνει.

Στή στράτα όπου πήγαινε στη στράτα που πηγαίνει
καὶ τὸ Θεὸ παρακαλεῖ καὶ τὸ σταυρὸ του κάνει :

— Θέ μου νὰ βρῶ τὴ μάννα μου στὴ βρύση πού νὰ πλένει
νὰ βρῶ καὶ τὸν πατέρα μου στ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύει —

“Ὅπως ἐπαρακάλαε ἔτσι πῆγε τοὺς βρῆκε

— Καλὴ μέρα γερόντισσα — Καλῶς τὸν ξένο ποῦρθε —

— Πές μου νὰ ζεῖς κυροῦλα μου θεὸς νὰ σὲ φυλάει
ὁ γάμος ὅπου γίνεται ταποῦ θὰ τὸν προπίσω ;

— “Ὅταν ἔχεις μάρκο γρήγορο στὴν τάβλα πού νὰ πίνουν
κι' ἂν ἔχεις μάρκο ἄναργο στὴ στράτα νὰ πηγαίνουν —

Βιτσιὰ δίνει τοῦ μάρκου του καὶ πάει σαράντα μίλλια
καὶ βρῆκε τὸν πατέρα του στ' ἀμπέλια νὰ κλαδεύει

— Γεῖά σου χαρὰ σου γέροντα — Καλῶς τὸν τὸν λεβέντη —

— “Ὅ γάμος ὅπου γίνεται ταποῦ θὰ τὸν προπίσω ;

— “Ὅταν ἔχεις μάρκο γρήγορο στὴν τάβλα πού νὰ πίνουν
κι' ἂν ἔχεις μάρκο ἄναργο στὴ στράτα νὰ πηγαίνουν.

Βιτσιὰ δίνει τ' ἀλόγου του στὴ χώρα κατεβαίνει
Καὶ πάεισε καὶ τοὺς εὔρηκε στὴν τάβλα ὅπου πῖναν

— Καλὴ σας μέρα ἄρχοντοι καὶ γεῖά σας παλληκάρια
Ποῦ κάθοντ' οἱ ἀκάλεστοι καὶ ποῦ οἱ καλεσμένοι ; —

— Στὴν κορυφὴ οἱ ἀκάλεστοι, στὸν πάτο οἱ καλεσμένοι —

— Συνήθεια ἔχετε κακὴ σὲ τοῦτο δῶ τὸν τόπο
πού κρῦβετε τὰ νηόγαμπρα νὰ μὴν τὰ ἴδουν οἱ ξένοι.

Γιὰ φέρτε τὴ νυφοῦλα σας νὰ τὴν κεράσῃ ὁ ξένος —

“Ἐτρεξε ὁ βλάμης τοῦ γαμπροῦ νὰ πάει νὰ τοῦ τὴ φέρει.
Καθόταν μέσα σὲ οὐντὰ πού κάθονταν νεραΐδες

ποῦχε τὸ πάτωμα χρυσό, τοὺς τοίχους ἀσημένιους,
ποῦχε καὶ τὸ νταβάνι τοῦ ὄλο μαργαριτάρια

τριγύρω τῆς παράστεκαν πεντ' ἕξ ὀχτῶ ἀγγέλοι
πού τῆς ἐσιάζαν τὰ μαλλιά, τῆς σιάζαν τὶς πλεξοῦδες,

τῆς πλένανε τὸ πρόσωπο μὲ τριανταφυλλονέρι
τρεῖς τέσσερες καλότυχες ράβανε τὸ φουστάνι

καὶ ἕνας ράφτης ξακουστός κέντιζε τὴν ποδιά της,
κι' ἕνα μικρὸ παιδόπουλο ἔδενε τὰ παπούτσια.

— “Ἐλα κοντὰ νεραΐδα μας νὰ σὲ κεράσῃ ὁ ξένος !
Τὴν πῆρ' ἀπὸ τὸ χέρι τῆς τὴν πῆγε στοὺς ἀρχόντους.

Ράγισεν ἡ καρδοῦλα του ὅταν τὴν εἶδ' ὁ ξένος
κι' ἀπ' τὸ χρυσὸ τὸ στόμα του βῆκαν δυὸ - τρία λόγια :

— Εὐτυχισμένοι οἱ γαμπροὶ πού παίρνουν τέτοιες νύφες !
“Ἀπλώσε τὸ χεράκι του νὰ τὴν κεράσῃ ὁ μαῦρος

καὶ κείνη τὸν ἐγνώρισεν ἀπ' τὴ γλυκεριά του κρίση,
γνώρισε καὶ τὸ λάβωμα πού εἶχε στὸ λαιμό του,

εἶδε τὸ δαχτυλίδι τῆς στ' ἀριστερὸ του χέρι.
“Ἐπεσε στὴν ἀγκάλη του καὶ τὸν γλυκοκυττοῦσε.

— “Ἐσεῖς κεράσετ' ἀντράκι μου ἐγὼ τὴν ἀρραβῶνα —
“Ἡ κόρη τότε φώναξε σ' ὄλους τοὺς καλεσμένους :

— Σῦρτε ξένοι μ' ἐστὶ σπιτὰ σας, δικοὶ μου ἐστὶ δικὰ σας
κι' ἐμένα ἦρθ' ὁ ἀντρας μου, τὸ πρῶτο μου στεφάνι !

(Εἰπώθηκε ἀπὸ τὴν Πανάγιω Γ. Κοσμᾶ. Ἀπὸ Μιχαλίτσι, ἐτῶν 50)

(Ἀπὸ τὴν ἀνέκδοτη συλλογὴ τοῦ κ. Χρ. Ἰ. Σούλη)

ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥΡΚΟΥ ΠΕΡΙΗΓΗΤΟΥ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ *

Φεύγοντας ἀπὸ τὴν Ἄρτα ὁ Τούρκος
περιηγητῆς Ἐβλιὰ Τσελεπῆς ἦρθε κατὰ
τὰ 1680 στὰ Γιάννινα. Ἡ πορεία του
ἔγινε διὰ τοῦ παλαιοῦ ἡμιονικοῦ δρόμου
πού περνοῦσε ἀπὸ τὸ χάνι Καρβασαρά
πούνα κοντὰ στὸ χωριὸ Μουλιανὰ καὶ
τὰ Πέντε Πηγᾶδια. Τὸ χάνι τοῦ Καρ-
βασαρά τὸ λέγει χάνι Καποῦ Ἄγα καὶ
τὸ περιγράφει ὡς ἑξῆς «Εἶναι ἕνα μεγά-
λο χάνι μὲ πενήντα καπνοδόχους, σκε-
πασμένο μὲ κεραμίδια καὶ εἶναι κτήμα
τοῦ ἄλλοτε βεζύρη τῆς Αἰγύπτου Χα-
δοῦμ Ἀβδούλ Ραχμάν Πασᾶ». Ἐπάνω
ἀπὸ τὴν πόρτα του ἦταν ἡ ἐπιγραφή
«Ἀβδούλ Ραχμάν Ἄγας Καποῦ Ἄγασι
ἐκ θεμελίων τὸ χάνι τοῦτο οἰκοδομήσας
ἔψωσε τὰ χέρια του εἰς τὸν Θεὸν καὶ
εἶπε τὴν χρονολογίαν ..... ἄξιός ὁ μι-
σθός του καὶ ἡ παραμονὴ του εἰς τὸν
παράδεισον ».

Μετὰ τὸ χάνι τοῦτο ἀφοῦ πέρασε
ὅπως γράφει ἀπόρημα καὶ ἐπικίνδυνα
μέρη ἔφτασε στὰ γνωστὰ Πέντε Πηγᾶ-
δια, καὶ ἀπ' ἐκεῖ ὕστερα ἀπὸ πορεία ἀ-
νάμεσα ἀπὸ ἀμπέλια καὶ κήπους (;) ἔ-
φθασε στὸν κάμπο τῶν Γιαννίνων στὸ
τσιφλίκι τοῦ Μπεμπρή Πασᾶ, ὁ ὁποῖος
ἦταν τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, ὅπως ὁ ἴδιος
παρακάτω λέγει, Πασᾶς τῶν Γιαννί-
νων (1). Ἐκεῖ βρῖσκει χάνι μεγάλο «σὺν
φρουρίῳ» μὲ μαγαζιά. Ἴσως νὰ πρό-
κειται γιὰ τὸ ἐρειπωμένο χάνι Ρορίλιο-
στο ἢ τὸ Μεσοδ χάνι πού εἶναι κοντὰ
στὸ Λυγὸ.

Μετὰ τὴ σύντομη αὐτὴ περιγραφὴ
τῆς πορείας του ἀπὸ τὴν Ἄρτα στὰ
Γιάννινα ἀρχίζει ἡ περιγραφὴ τοῦ με-
γαλοπορεποῦς Φρουρίου τῶν Γιαννίνων.

Ὁ Ἐβλιὰ ἐπισκέφθηκε τὰ Γιάννινα
κατὰ τὸ 1680 δηλ. ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐ-
πανástαση τοῦ Σκυλοσόφου, πού ἔγινε
στὰ 1611. Ἡ ἐπανástαση ἐκεῖνη ἔφερε
τρομερὴ μεταβολὴ στὰ Γιάννινα καὶ
στὴν Ἠπειρο, ἴσως μεγαλειότερη, ἀπὸ
ἐκεῖνη τοῦ 1430 ὅταν τὰ Γιάννινα

τὰ πῆραν οἱ Τούρκοι, γιὰ τὸ τότε τὰ πῆ-
ραν μὲ συνθήκη, ἐνῶ στὰ 1611 ὕστερα
ἀπὸ ἐπανástαση αἱματηρὴ, πού ἀλλάξε
σχεδὸν τὸν χαρακτῆρα τῆς πόλεως. Οἱ
χριστιανοὶ ἐδιώχτηκαν ἀπὸ τὸ Φρούριο,
πολλοὶ κάτοικοι τῆς πόλεως καθὼς καὶ
τῶν ἐπαρχιῶν ἀλλάξοπίστησαν, γιὰ νὰ
σώσουν τὶς περιουσίες των καὶ τὰ κτή-
ματά των καὶ πολλὲς οἰκογένειες ἀρχο-
ντικὲς ἔφυγαν. Τότε κυρίως ἀλλάξοπί-
στησαν καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ἰσαμυρούας
καὶ Βορείου Ἠπείρου.

Οἱ πληροφορίες του γιὰ τὸ Φρούριο
τῶν Γιαννίνων εἶναι κυρίως τοπογρα-
φικὲς, ἀλλὰ μᾶς εἶναι πολυτιμὲς, γιὰ τὴν
ἐλάχιστες ἔχομε γι' αὐτὸ, κυρίως τῆς
ἐποχῆς ἐκεῖνης. Ἀπὸ ὅσα μᾶς γράφει
γιὰ τὸ φρούριο, φαίνεται πὼς λίγο ἀλ-
λάξε ἀπὸ τότε, καὶ οἱ τροποποιήσεις καὶ
ἐπιδιορθώσεις πού ἔκαμε ἀργότερα
στὰ 1815 ὁ Ἄλι Πασᾶς ἦταν πολὺ μα-
κρὲς καὶ σχεδὸν ἀσήμαντες. Ὅταν ὁ
Ἐβλιὰ τὸ ἐπισκέφθηκε, εἶχαν περῆσει
150 χρόνια ἀπὸ τὴν πτώση τοῦ Δεσπο-
τάτου, ἀλλὰ εἶταν ἀκόμη στὴν κατάστα-
ση πού τὸ εἶχαν ἀφήσει οἱ Βυζαντινοὶ
καὶ οἱ Φράγγοι Δεσποτὲς τῆς Ἠπείρου.
«Λόγῳ τῆς ἀρχαίας κατασκευῆς του,
λέγει, τὰ τεῖχη του εἶναι μαῦρα καὶ σὲ
μερικὰ σημεῖα ὁρασιμὰ». Ἀπὸ τὴν
λεπτομερὴ περιγραφὴ πού μᾶς κάνει
μποροῦμε τὰ καταλάβουμε καὶ νὰ ἀνα-
παραστήσουμε τὴ Βυζαντινὴ του κατα-
σκευὴ.

Προτοῦ ἀρχίσει τὴν περιγραφὴ τοῦ
Φρουρίου λέγει μερικὰ πράγματα ἀνα-
τανόητα γιὰ τὴν ἐτυμολογία τοῦ ὀνό-
ματος Γιάννινα καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἐ-
ποχὴ τῆς ἰδρύσεώς των.

«Ἐκκυριεύθη, γράφει, ἀπὸ τοὺς ἀλ-
λοθρήσκους, ἀπὸ τὸν Ἀβρανᾶς βῆν
ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ καὶ εἶναι ἐ-
δρα σαντζακίου (νομοῦ). Τὰ δημόσια ἔ-
σοδα ἀνέρχονται εἰς 460.260 ἀκτσέδες
(νομίσματα τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης). Ἐκεῖ

* Συνέχεια

(1) Στὸν πίνακα τῶν Πασᾶδων τῶν
Γιαννίνων πού δημοσίευσεν ἐπὶ τὴν ἐφημε-

ρίδα «Ἠπειρος» ἀριθ. φύλ. 7835 τῆς 27
Μαΐου 1934.

ἀρχηγόν στρατοῦ καὶ χωροφυλακῆς καὶ 4.000 στρατιώτες. Ὁρησρευτικὸν ἀρχηγὸν Μουσουλμάνο, στρατηγὸν Γιανήτσαρη, ἀρχηγὸν συντεχνιῶν, οἰκονομικὸν ἔφορον, τελώνην, σούμπασην καὶ ἀρχιμηχανικόν. Οἱ Ρωμηοὶ ἔχουν δέκα πρωτόγερους (κεχαγιάδες)».

Ἔστερα ἀπὸ τῆ μίση αὐτῆ εἰσαγωγῆ ἀρχίζει νὰ περιγράφει τὸ Φρούριο ὡς ἑξῆς :

«Τὸ Φρούριον τῶν Γιαννίνων βρίσκεται στὴν ἀκρὴ τῆς λίμνης καὶ εἶναι κτισμένο ἐπάνω σὲ βράχους σὲ ὄρατα τοποθεσία μὲ θαυμάσιο δόξιντα. Εἶναι μεγαλοπρεπές, ἰσχυρὸ καὶ καλοφρασιμένον. Ὁ γῦρος του εἶναι τρεῖς χιλιάδες βήματα. Ἐξακολουθοῦν ἀσημαντές καὶ σημαντικὲς λεπτομέρειες καὶ ἔπειτα γίνεται λόγος γὰρ τὶς πύλες τοῦ Φρουρίου καὶ ἀπ' αὐτὲς συμπεραίνουμε ὅτι ἡ κυρία πύλη τοῦ Φρουρίου δὲν ἦταν ἐκεῖ πού εἶναι σήμερα ἀλλὰ πρὸς τὴ λίμνη κοντὰ στὴ Σκάλα.

«Ἡ πρὸς νότον μεγάλη πύλη βλέπει πρὸς τὴν μεγάλην συνοικίαν καὶ εἶναι χαμηλὴ καὶ θολωτῆ. Ἀπὸ αὐτὴν ἐπιχεινωνοῦν μὲ τὴν ἀπέναντι συνοικίαν. Ἐφιπποὶ δὲν ἐπιτρέπεται νὰ εἰσέλθουν οὔτε ἀμάξια. Ὑπάρχει καὶ μικρὰ μυστικὴ πύλη πρὸς νότον καὶ ἀριστερὰ τῆς πόλεως, ἀπὸ τὴν ὁποίαν καταβαίνουν στὴ λίμνη γὰρ νερὸ μὲ σκάλα σκαλισμένη στὸ βράχο. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτῆ ὑπάρχουν καὶ ἄλλες ὀκτώ πού χρησιμεύουν γὰρ τὴν προμήθεια νεροῦ ἀπὸ τὴ λίμνη. Ὑπάρχει καὶ ἑσωτερικὸ μικρὸ φρούριον (ἴτε καλέ), τὸ ὁποῖον ἔχει μικρὰ καὶ χαμηλὰ τεῖχη, ἐνῶ τὸ μεγάλο ἔχει μεγάλα καὶ ὑψηλά. Πρὸς τὸ μέρος τῆς πόλεως τὰ τεῖχη εἶναι διπλὰ καὶ ὑψηλά».

Ὁ Ἐβλιά δὲν ἀποδίδει στὸ φρούριον στρατηγικὴν ἀξία γιατί κεῖται σὲ σημεῖον ἀπομακρυσμένο καὶ στὸ κέντρο τῆς Ρούμελης. Ἐν τούτοις ὁμως ἀργότερα στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, πού τὰ Γιάννινα ἔγιναν πρωτεύουσα τοῦ Κράτους του, ἔπαξε σπουδαῖο ὄλο, καὶ γι' αὐτὸ πρὸ παντὸς ἔγιναν πρωτεύουσα. Ὁ Ἀλῆ Πασᾶς τὸ ἀνακαίνισε καὶ τὸ ἐπιδιόρθωσε σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες

τῆς τότε φρουριακῆς τέχνης πού τὴν εἶχαν προαγάγει πρὸ παντὸς οἱ Βενετᾶνοι. Οἱ κάτοικοι τοῦ Φρουρίου, πού εἶναι καθὼς λέγει ὅλοι Μουσουλμάνοι, κατοικοῦσαν σὲ τέσσερες συνοικίες, τὴν Ἄνω, τὴν Κάτω, τὴ Μέση καὶ τὴ συνοικία τοῦ Πασᾶ καὶ ἔχουν σπίτια ἀνώγεια καὶ καλοφρασιμένα. Ἀπὸ ὅλα τὰ σπίτια ξεχωρίζει τὸ σαράγι τοῦ Μουσταφᾶ Πασᾶ, τὸ σαράγι τοῦ Χάμου καὶ τὸ σαράγι τοῦ Νάσου, χριστιανῶν πιθανῶς πού διώχτηκαν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τοῦ Σουλτοφου. Γιὰ τὸ ἑσωτερικὸ φρούριον (ἴτε καλέ) λέγει, ὅτι ἀπέχει ἀπὸ τὸ βάροσι δηλ. τὴν κεντρικὴ πόλη μὲ τὴν ἀγορὰ, καὶ ὅτι σ' αὐτὸ κατοικοῦν ὁ Φρούραρχος, ὁ Κεχαγιάς, ὁ Ἰμάμης, ὁ Μουεζίνης, καὶ ὁ ἀρχισφραγιδοφύλακας καὶ ὅτι καμιὰ ἄλλη κατοικία δὲν ὑπάρχει σ' αὐτὸ παρὰ μόνον ἀποθήκες καὶ ὑπόγεια γὰρ πυρομαχικὰ καὶ γι' αὐτὸ οἱ θύρες του εἶναι πάντα κλειστές.

Ἔστερα ἀπὸ τὴ λεπτομερῆ περιγραφή τοῦ Φρουρίου κάνει λόγο γὰρ τὰ τζαμιά πού εἶναι στὸ Φρούριον καὶ ἐπιμένει περισσότερο στὰ δύο, τὸ Φετιχιέ πού εἶναι κοντὰ στὸν τάφο τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ καὶ τὸ τοῦ Ἀσλάν Πασᾶ. Τὸ Φετιχιέ τὸ ὀνομάζει τζαμὶ τοῦ Καπλάν Πασᾶ, ὁ ὁποῖος θὰ εἴτανε πιθανῶς ὁ ἀνακατασκευαστής του. Τοῦ τζαμιοῦ αὐτοῦ θαυμάζει τὴν διακόσμηση καὶ τὸν πλοῦτον καὶ ἐκθειάζει τὴν ὄρατα καὶ περιοπτηθεση του ἐπάνω στὸ βράχο. Ἦταν μολυβδοσκέπαστο καὶ ὁ μιναρές του ἔμοιαζε σὰν οὐρανοξύστης. Ἀπὸ τὴν περιγραφή αὐτῆ καταφαίνεται πὸς τὸ σημερινὸ κτίριον τοῦ τζαμιοῦ αὐτοῦ εἶναι πολὺ νεώτερον. Ἐκεῖνο ὁμως τὸ τζαμὶ πού θαυμάζει καὶ ἐκθειάζει περισσότερο εἶναι τὸ τοῦ Ἀσλάν Πασᾶ, γὰρ τὸ ὁποῖο ἀφιερώνει ἀρχετὰ. «Κεῖται, λέγει, στὴ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ Φρουρίου ἐπὶ βράχων, δεσπόζει ὅλης τῆς πόλεως καὶ εἶναι τεμπνὸ, ὄρατο καὶ φωτεινὸ. Καλύτερη τοποθεσία δὲν ὑπάρχει καμιὰ ἄλλη στὴν πόλη. Τὰ παραθύρια τοῦ περιστήου του εἶναι μεγάλα καὶ κρυστάλλινα καὶ τὸ ἑσωτερικὸ στρωμένο μὲ τάπητες. Ὁ ἄμβων τοῦ μιναρέ του εἶναι τεχνικώτατος καὶ φαίνεται σὰν νὰ μὴν στηρίζεται

πυθηνά. Στὶς μαρμαρίνες κολῶνες τοῦ περιστήου του εἶναι γραμμένες ἐπιγραφές καὶ διάφορα ποιήματα ἠθικά. (1) Πρὸς τὸ βόρειον μέρος τοῦ τζαμιοῦ ὑπάρχουν σοφάδες (οἱ ὁποῖοι καὶ σήμερα σώζονται) ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ θέαμα τῆς λίμνης εἶναι ἔξοχο. Στὸς σοφάδες αὐτοὺς μαζεύνονται οἱ πιστοὶ καὶ λόγοι καὶ συζητοῦν διάφορα ζητήματα θρησκευτικὰ καὶ ἄλλα. Ἐδῶ εἶναι καὶ οἱ τάφοι τῶν Σαχίν βέη, Μπεχλιβάν Πασᾶ, Μεμπρή Πασᾶ, τῶν παιδιῶν καὶ συγγενῶν τοῦ Ἀσλάν Πασᾶ καθὼς καὶ τοῦ ἰδίου (2). Περιγράφει ἔπειτα τὰ διάφορα οἰκηματα τοῦ περιβόλου τοῦ τζαμιοῦ καὶ κυρίως τὸν Μεντρεσέ του (3).

Στὸ δυτικὸ μέρος τοῦ Μεντρεσέ, λέγει, ἀπάνω ἀπὸ τὴ λίμνη, ὑπάρχει περιπτερο πού ἔγινε στὴ μνήμη τοῦ Καπουτζῆ Μουσταφᾶ Μπέη, Δεφτερά Ζαδέ, γὰρ τοὺς ἀπόρους καὶ δυστυχεῖς. Ἀναφέρει ἔπειτα καὶ περιγράφει συνοπτικὰ καὶ τὰ ἄλλα τζαμιά τοῦ Φρουρίου καὶ τῆς πόλεως, ἀντιγράφει ἐπιγραφές των καὶ μᾶς δίνει πολὺτιμες πληροφορίες γι' αὐτὰ, πολλὰς τῶν ὁποίων δὲν συμφωνοῦν μὲ ὅσα γράφει ὁ Ἰ. Λαμπριδῆς στὰ Ἡπειρωτικὰ Μελετήματα (Περιγραφή τῶν Ἰωαννίνων τεύχος Α' Ἀθήναι 1887 σ. 73—79). Γιὰ τὴν πέριξ τοῦ Φρουρίου τάφοι λέγει ὅτι δὲν εἶχε νερὸ καὶ ὅτι «ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν ἀλλοθρήσκων τὸ Φρούριον ἦταν σὰ νησὶ ἂν δὲ καὶ τώρα ἦταν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπο

(1) Αὐτὰ σώζονται καὶ σήμερα. Μερικὲς ἀπὸ τὶς ἐπιγραφές αὐτὲς τὶς ἔχω δημοσιεύσει (βλ. χρ. Ἰ. Σούλη. Τουρκαὶ ἐπιγραφαὶ τῶν Ἰωαννίνων «Ἡπ. Χρονικά» τ. Η' τοῦ 1933 σ. 84—98)

(2) Ἀπὸ τοὺς τάφους αὐτοὺς σώζονται σήμερα μονάχα ὁ τάφος τοῦ Ἀσλάν Πασᾶ καθὼς καὶ ὁ τάφος τοῦ Καπλάν Πασᾶ πεθεροῦ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, πού ἔγινε ἀργότερα.

(3) Μεντρεσέδες ἔλεγαν οἱ Τούρκοι τὰ σχολεῖα πού ἦταν κοντὰ στὰ τζαμιά, ὅπου οἱ μαθητὰ διδασκότανε γραφὴ καὶ ἀνάγνωση καὶ πρὸ παντὸς τὸ κοράνιο.

θὰ ἐθεωροῦτο ἓνα πολὺ ἰσχυρὸ Φρούριον».

Ἔστερα ἀπὸ τὴν περιγραφή τῶν τζαμιῶν κάνει λόγο γὰρ τοὺς Μεντρεσέδες δηλ. τὰ τουρκικὰ σχολεῖα τῶν Γιαννίνων πού λειτουργοῦσαν τότε στοὺς περιβόλους τῶν τζαμιῶν καὶ ἔπειτα περιγράφει τὶς συνοικίες τῆς πόλεως. «Τὰ Γιάννινα, λέγει, ἔχουν τριάντα ἑπτὰ συνοικίες, δέκα ὀκτώ Μουσουλμανικές, δέκα τέσσερες ἀλλοθρήσκων ἀμαρτωλῶν (δηλ. χριστιανῶν), τέσσερες ἐβραίων καὶ μίαν ἀθιγγάνων». Ἐκ τῶν τουρκικῶν συνοικιῶν ἀναφέρει τὰ ὀνόματα μόνον τοῦ Σεραγίου τοῦ Ναμαζγκιχ, τοῦ Σιαψιαδίν καὶ τῶν Αἰθαριτσιῶν. Τὰ Αἰθαρίτσια λέγει ὅτι ὀνομάζονταν καὶ συνοικία τοῦ Ὁρολόγιου, γιατί ἐκεῖ ὑπῆρχε ὄρατο ὄρολόγιον. Ἀπο τὶς συνοικίες τῶν χριστιανῶν, τῶν γουρουνιῶν ὅπως τοὺς ἀποκαλεῖ ὁ ἴδιος, ἀναφέρει τὸ Πληθοκοπειό, τὸ Τουρκοπαίουκο (πού εἶναι ἡ σημερινὴ Σαράβα) καὶ τὴν Καλούτσανη. Ἐπειτα ἀρχίζει νὰ περιγράφει τὴν πόλη μὲ κάποιες ὑπερβολές κάπου πού φανερόνουν τὸν πλοῦτον καὶ τὴν τιμὴ τῶν Γιαννίνων τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη.

«Ἡ πόλη, λέγει, ἔχει 4.000 σπίτια μικρὰ καὶ μεγάλα, λιθόκτιστα σκεπασμένα μὲ κεραμίδια. Ὑπάρχουν καὶ μεγάλα (σαράγια) μὲ μεγάλες αὐλές, ἀμπέλια καὶ κήπους. Μερικὰ σπίτια ἀπὸ τὰ θεμέλια ὡς τὴ μέση εἶναι χτισμένα μὲ πέτρες καὶ ἀπ' ἐκεῖ καὶ ἐπάνω μὲ ξύλα (τσατμά). Διοικητὴς τώρα εἶναι ὁ Μεμπρή Πασᾶς, παιδί τοῦ Ἀσλάν Πασᾶ, πού εἶναι ἐξόριστος εἰς τὰ Χανιά τῆς Κρήτης. Γύρω ἀπὸ τὴν αὐλὴν ἐνός μεγάρου ὑπάρχουν πλέον ἀπὸ τετρακόσια δωμάτια καθὼς καὶ ἀχούρια σταῦλοι καὶ μαγειρεία, καὶ γενικῶς τὰ παραρτήματα τοῦ τόν μεγάλον χώρον του, τοὺς προθαλάμους του, τὰ δωμάτια του, τοὺς ὑπηρετές του, τοὺς λουτρώνας του, τοὺς κήπους του, τοὺς ἀνθῶνες του, τὰ ἀμπέλια του εἶναι δύσκολο νὰ τὰ περιγράψει ἄνθρωπος. Οἱ αὐλὲς τῶν μεγάρων εἶναι μεγάλες καὶ μέσα τοὺς οἱ σωματοφύλακες καὶ οἱ διάφοροι ἐπιστάτες καὶ φρου-

ροί μπορούν να κυκλοφορούν άνετα και να παίζουν ρίχνοντας ακόντιο». Έπαινε έπειτα την ευγένεια των κατοίκων, την πατροπαράδοτη φιλοξενία. «Άρνηση φιλοξενίας για τους Γιαννιώτες, θεωρείται ντροπή». Περιγράφει έπειτα τα χάνια, τους λουτροώνες (χαμάμια) από τους οποίους ξεαίρει έναν που ήταν κοντά στο τζαμί Ναμαζγκιζιχ, «παλαιός λιθόκτιστος και σε τοποθεσία υγιεινή με νερό πολύ καθαρό και νόστιμο» τα δέ ιδιωτικά λουτρά των σπιτιών τα ανεβάζει σε 845.

Έπειτα περιγράφει την αγορά με τα 1900 καταστήματα. Ταχτικά, λέγει, έρχονται στα Γιάννινα επισκέπται από τις πόλεις του Βενετικού κόλπου, την Πάργα, τη Σαγιαδά και τα Ιχθυοτροφεία (προφανώς Πρέβεζας και Βουθρωτού) καθώς και από διάφορα Φραγκοκρατούμενα μέρη και κυρίως έμποροι μεταξωτών και άλλων εμπορευμάτων. Έχουν ωραία καταστήματα, οαφεία και χρυσοχοεία. Στο κέντρον της αγοράς αναφέρεται ότι υπήρχε καφενείο πολύ μεγάλο και ζωγραφισμένο, που χωρούσε χιλιάδες ανθρώπους και συγκέντρωνε τους λογίους και τους ευγενείς Γιαννιώτες. Ίδιαίτερη μνεία κάνει για την έλλειψη του πηγαιού νερού, αν και λέγει ότι οι συνοικίες του Φρουρίου υδρεύονται από τη λίμνη και ότι κάθε σπίτι της πόλεως έχει ένα και δύο πηγάδια, εκτός από εκείνα που βρίσκονται στις πλατείες και στους δρόμους. «Δώρο του Θεού, λέγει, λογίζεται η βρύση που είναι στο σπίτι του Ίμπραήμ Τσελεπή, στην οποία υπάχει η έπιγραφη «Τό τρεχούμενο αυτό νερό του Παραδείσου έγινε διά φιλανθρωπικούς σκοπούς. Έτος 1081» (1670) Έντύπωση του έκαμαν τα πολλά και μεγάλα νεκροταφεία με τις μεγάλες ανεπίγραφες πλάκες τους και η μεγάλη ένταση της πόλεως που τη θεωρεί αποτέλεσμα των μεγάλων περιοχών που έχει κάθε σπίτι. Έπαινε τους δρόμους της γιατί δεν έχουν λάσπη λόγω του άμμώδους εδάφους, και λέγει ότι μερικοί έχουν κληματάρεις και δενδροστοιχίες από πλατάνια και λιτές. Έπειτα από τις λεπτομερείς πληροφορίες που μας δίνει για

την πόλη μας δίνει και μερικές πληροφορίες για τη μεγάλη εμποροπανήγυρη που γινότανε κάθε χρόνο στα Γιάννινα, που δείχνει τη μεγάλη εμπορική άκμή των. «Νοτιοανατολικά στη συνοικία των Άθιγγάνων είναι χτισμένο ένα χάνι πολύ μεγάλο, τετράγωνο και λιθόκτιστο, που μοιάζει σά φρούριο. Σ' αυτό γίνεται κάθε χρόνο μεγάλη εμποροπανήγυρη. Κείται στο δρόμο προς την Άρτα και κτίστηκε από τον μακαρίτη Γαζή Άλη πασά. Έχει τέσσερες θύρες μεγάλες από τα τέσσερα μέρη και τέσσερις δρόμους προς την αυλή του. Κάθε χρόνο έρχονται χιλιάδες άνθρωποι, Ρωμηοί, Άραβες και Πέρσαι για να αγοράσουν και πουλήσουν διάφορα εμπορεύματα και έτσι γίνεται μεγάλη κυκλοφορία χρήματος. Διαρκεί δέκα συνεχή μερονύχτια με διασκεδάσεις και μεγάλη εύθυμία. Τέτοια πανηγύρια γίνονται εις Δόλιανη (;) Έλασσώνα και Σκόπια».

Τελειώνοντας την περιγραφή των Γιαννίνων ξεαίρει τό ξεαίρετο κλίμα των, τα ωραία και πασίγνωστα φαγητά των με τα παχειά ψητά, τό ωραίο άσπρο ψωμί, τα σημίτια των, τις κοτόπητές των, τα πιλάφια των και τους μπακλαβίδες των. Του κάνουν έντύπωση οι ωραίοι και κομψομένοι νέοι, με τό υπερήφανο νεανικό ύφος των, τη σωματική τους αρτιότητα, τους ευγενικούς των τρόπους, την τιμιότητά τους και την εύγλωττία τους. «Η γλώσσα των, λέγει, είναι ελληνική και τέτοιοι νέοι με τιμή και υπόληψη θελκτικοί και αξιολάπητοι μόνο στα μεσόγεια μέρη του Μωριά παρατηρούνται». Πολύτιμες είναι οι πληροφορίες που μας δίνει για την ένδυμασία των ανδρών και γυναικών των Γιαννίνων την εποχή εκείνη. «Όλοι οι αρχόντοι φορούν σαρίκι χρυσαμένο και επανωφόρι μεταξωτό με γούνα, οι δέ νέοι ένδυμασία σφιχτή από τσόχα και κατηφέ και στο κεφάλι σκούφια από κόκκινη τσόχα με μαύρη λουρίδα στην άκρη. Στη μέση φορούν μεταξωτό πλεχτό ζωνάρι και δίστομο μαχαίρι και στα πόδια των περισκελίδα που είναι θηλυκωμένη με κότσες και παπούτσια κίτρινα.

(Άκολουθεί)

ΜΠΩΝΤΛΑΙΡ
(Άπό τ' Άνθη του Κακού)

L V

ΤΟ ΑΝΕΠΑΝΟΡΘΩΤΟ

I

Μπορούμε την παλιά Τύψη, τη βαριά να πνίξουμε,
που ζεί, σαλεύει και στριφογυρνά,
που τρέφεται από μας σαν τό σκουλήκι από τα πτώματα,
και σαν την κάμπια άπ' τη βαλανιδιά;
μπορούμε την άνήλεη την Τύψη να την πνίξουμε;

Σε ποιό κρασί, ποιό φίλτρο, σε ποιό βότανο,
θά πνίξουμε τον παλιό τουτό έχθρό,
τον καταστρεπτικό σαν την έταίρα και τό λαίμαργο,
και σαν μυρμήγκι, υπομονητικό;
σε ποιό κρασί; ποιό φίλτρο; σε ποιό βότανο;

Πές το, αν τό ξέρεις, ω! πές το ωραία μάγισσα,
σ' αυτό τό πνεύμα άπ' άγωνία γεμάτο,
σ' αυτόν που ξεψυχά κι' οι λαβωμένοι τον τσακίζουνε,
πού 'ναι άπ' τό πέταλο τ' άλόγου κάτω,
πές το, αν τό ξέρεις, ω! πές το ωραία μάγισσα,

Σ' αυτόν που ξεψυχά κι' ό λύκος τον μυρίζεται
και τό κοράκι τον παραμονεύει,
σ' αυτόν τον τσακισμένο στρατιώτη, αν πρέπει άνέλπιδα
τόν τάφο του και τό σταυρό του να γυρεύει
σ' αυτόν που ξεψυχά κι' ό λύκος τον μυρίζεται!

Μπορούμε ένα ούρανό μαύρο σά λάσπη να φωτίσουμε;
μπορούμε να ξεσκίσουμε σκοτάδια
πυκνότερα από πίσσα, δίχως άστραπές νεκρώσιμες,
δίχως άστέρια, ξημερώματα και βράδια;
μπορούμε ένα ούρανό μαύρο σά λάσπη να φωτίσουμε;

Ή έλπίδα που του Πανδοχείου τά τζάμια φώτιζε,
έσβύστη, πέθανε για πάντα και παντού!
Χωρίς φαγγάρι, άχτίδες, πώς να βρούμε που ξενίζουνε
τους μάρτυρες ενός δρόμου κακού;
Ό Διάολος στού Πανδοχείου τά τζάμια όλα τ' άσβυσε!

Τους άγαπās τους κολασμένους, λατρευτή μου μάγισσα;
Πές, ξέρεις τ' άσυγχώρετα άμαρτήματά μας;
Ξέρεις την Τύψη, τά φαρμακερά τά βέλη της,
πούχουνε στόχο την καρδιά μας;
Τους άγαπās τους κολασμένους, λατρευτή μου μάγισσα;

Τ' ἀνεπανόρθωτο μὲ τὸ καταραμένο δόντι του
 μνημεῖο, τὴν ψυχὴ μας, τρισάθλιο, ροκανίζει·
 καὶ σὰν τερμίτης τὸ οἰκοδόμημα συχνὰ στὴ βάση του,
 μὲ λύσσα τὸ χτυπᾷ καὶ τὸ γκρεμίζει.
 Τὸ ἀνεπανόρθωτο μὲ τὸ καταραμένο, ροκανίζει, δόντι του!

II

Εἶδα στὸ βάθος ἑνὸς πρόστυχου θεάτρου κάποτε,
 ποὺ τὸ ξετρέλλαινε μιὰ ὀρχήστρα φρενιασμένη,
 νὰ φωτανάβει μιὰ νεράιδα σ' ἕναν οὐρανὸ σὰν κόλαση,
 μιὰ χαραυγὴν ἐξαισία ἀχτιδωμένη·
 εἶδα στὸ βάθος ἑνὸς πρόστυχου θεάτρου κάποτε,

Μιὰ ὀλόφωτη νεράιδα, ὀλόχρυση, ἀχνοφτέρωτη,
 χάμου τὸ μέγα Σατανᾶ νὰ τὸν πετάει·
 μὰ ἡ καρδιά μου, ὅπου ποτὲ δὲν κατεβαίνει ἢ ἔκσταση,
 εἶν' ἕνα θέατρο ὅπου μάταια κανένας καρτεράει
 τὴ νεράιδα πάντα, πάντοτε, τὴν ἀχνοφτέρωτη!

(Ἀνέκδοτο)

Μεταφρ. ΓΙΩΡΓΗΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

•
;

Ποίονε ἀπ' τοὺς δυὸ ν' ἀγάπησα! Τὸν ἄλλον ἢ ἑσένα;
 Τόσο τοῦ μοιάζεις πιά πολὺ... πολὺ σὰν προσωπίδα.
 Σὰ ζωντανὴ ὀπτασία του —ποὺ ξεγελάει καί... μένα
 σὰ μιὰ φωτογραφία του εἶσαι, ποῦεῖδα.

Στὸ μέτωπο τὸ σκεφτικό. Στὸ γέλιο σου τὸ πρᾶο,
 στὸ βλέμμα, στὴν ὠχράδα σου, στὸ βᾶδει σου, στὸ μπόϊ
 τοῦ μοιάζεις. Κι' εἶσ' ἡ αἰώνια — ἡ χάντρα ποὺ γυρνᾷ
 στ' ἀθόρυβο τοῦ λοῖσμου μου κομπολόϊ.

... Καί πιά δὲν ξέρω, δὲν μπορῶ νὰ ξεχωρίσω! Ὡ δρᾶμα!
 μὴν εἶσαι αὐτὸς καὶ ξαναζεῖ; ἢ σὺ ποὺ ἔχεις πεθάνει;
 Τόσο πολὺ σὰς μπερδεψα, ὅπως περνᾶτε ἀντάμα...
 σὰ δυὸ σκιές στῆς σκέψης μου τὸ караβάνι

... παράφρονο ἀνακάτωμα! Μοιάζει μὲ παραμύθια.
 Ποίονε ἀπ' τοὺς δυὸ σας νοσταλγῶ; Σὲ κάθε τι δικό σου,
 στοῦ νοῦ μου κάθε πέταγμα ποῖον νὰ γυρεύω ἀλήθεια;
 ... ἑσένα ἢ τὸν πεθαμένο ἀδερφό σου;

Χαλκίδα

ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΚΑΡΙΜΠΑ

ΦΡΙΕΟΥ ΤΖΙΟΒΑ

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Ὅπως ἀκριβῶς συμβαίνει μὲ τοὺς
 μεταφράστες ποιημάτων, ὅτι δηλαδή
 πρέπει νὰ ἔχουν ψυχικὴ συγγένεια
 μὲ τὸν ποιητὴ ποὺ μεταφράζουν, ἔ-
 τσι καὶ μὲ τὸ βιογράφο, τὸν κριτικὸ
 ἢ τὸ σκιτσογράφο ἑνὸς ἐξαιρετικοῦ
 προσώπου ἢ ἔργου, πρέπει νὰ υπάρ-
 χει αὐτὴ ἡ ἔνωτικὴ—συγγενικὴ γραμ-
 μή, ποὺ δημιουργεῖ ἀγάπη καὶ κατα-
 νόηση. Πιστεύω πὼς αὐτὸ μοῦ συμ-
 βαίνει ἀπέναντι τοῦ Κώστα Οὐράνη·
 ἡ ἀγάπη μου γιὰ τὸ ἔργο του χρονο-
 λογεῖται ἀπὸ τὸ 1935 κι ἐξακολου-
 θεῖ μὲ τὴν ἴδια ἔνταση ποὺ ὄρες—
 ὄρες, φτάνει τὴ λατρεία καὶ τὸν πα-
 ροξυσμό!

Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Οὐράνη μοῦ
 δίνει τὴν αἴσθηση ἑνὸς μεγάλου κή-
 που περιτριγυρισμένου μὲ ψηλοὺς τοί-
 χους, ὅπου μέσα του ἀναπνέουν καὶ
 σιγοπεθαίνουν τὰ πιὸ παράδοξα φυ-
 τὰ, ὅπου ὑπάρχουν νερά λιμνάζοντα
 καὶ φύλλα σωροί. Οἱ κορυφές νὰ λυ-
 γίζουν ἀπὸ ὄριμους, ἐξωτικούς καρ-
 πούς, τὸ φῶς νὰ μελαγχολεῖ στὴ μὲ-
 ναξιά καὶ οἱ δειλινὸι ἄνεμοι νὰ ρι-
 γοῦν ἀπὸ ὑποθετικὲς ἱστορίες. Ὁ κή-
 πος αὐτὸς εἶναι ὁ χώρος ποὺ κλεί-
 σαμε γιὰ πάντα ὅ,τι πολυτιμὸ εἶχα-
 με, τίς πλέον λεπταίσθητες καταστά-
 σεις, φυλλομετρώντας τὰ τετράδια
 τοῦ Κώστα Οὐράνη. Εἶναι ὁ χώρος
 ποὺ ἐνωίωσα σκοτοδίνη, πιωμένος
 μὲ τὰ λεπτὰ δηλητήρια τῶν νηπεν-
 θῶν του στίχων.

Γιὰ νὰ γνωρίσει κανένας τὴ ζωὴ
 τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου, δὲν
 ἔχω παρὰ νὰ μεταφέρω ὀρισμένα
 κομμάτια ἀπὸ μιὰ συνέντευξή του
 στὰ «Νεοελληνικὰ Γράμματα».
 «—Γεννήθηκα στὰ τέλη τοῦ 1890
 καὶ πέρασα τὴν παιδική μου ἡλικία
 σὲ μιὰ ἀρκαδικὴ κωμόπολη.... Στὸ
 γυμνάσιον τοῦ Ναυπλίου ἀπετυγχάνα

νὰ μπῶ στὴ δεύτερη τάξη γιατί περ-
 νοῦσα τίς ὥρες μου στὸ λιμάνι, κυτ-
 τάζοντας ξενικὰ τρικάταρτα καρά-
 βια νὰ ξεφορτώνουν τὰ ἐμπορεύμα-
 τὰ τους κι' ὄνειρευόμενος μακρινὰ
 ταξίδια... ἂν πῆρα ἀπολυτήριον ἀπὸ
 τὸ Λύκειο Χατζηχρήστου τῆς Πόλης,
 τὸ χρωστάω στίς...σχέσεις ἑνὸς θει-
 οῦ μου μὲ τὸν λυκειαρχὴ καὶ κατό-
 πι, στὴ Γενεῦθ, στίς Βρυξέλλες, στὸ
 Παρίσι... τὰ ταξίδια μοῦ δῶσαν—μὲ
 τὸ παραπάνω!—ὅ,τι ζητήσα σ' αὐτά:
 τὴν ἀδιάκοπη ἀνανέωση τοῦ ἑαυτοῦ
 μου, τὴν ἀπόδραση ἀπὸ τὴν νοικοκυ-
 ρεμένη, μονότονη ζωὴ, μοτίβα ἐξάρ-
 σεως τῆς φαντασίας μου, ἐξαισίες
 στιγμῆς πνευματικῆς καὶ ψυχικῆς γυ-
 ητείας, καὶ κυρίως, τὴ συναίσθησι-
 α νὰ ἐξαπατῶ, νὰ βαυκαλιζῶ με τὴν
 ἀλλαγὴ τόπων, ἐνυπνώσεων, συναι-
 σθημάτων, ζωῆς, τὸ ἀνικανοποίητο
 μιᾶς ψυχῆς πλασμένης νὰ θέλει, σχε-
 δὸν παντα, κάτι ἄλλο —χωρὶς νὰ
 ξέρει τί ἀκριβῶς— ἀπὸ ὅ,τι της προ-
 σφέρει ἡ στιγμή, ἡ ὄρα ποὺ ζεῖ...
 Ἡ πραγματικὴ μου ζωὴ, ἐκείνη τῆς
 ὁποίας ἡ μνήμη μου διατηρεῖ τὴν
 ἀνάμνηση, δὲν εἶναι τὰ γεγονότα,
 δὲν εἶναι ἡ ζωὴ μου μέσα στοὺς ἀν-
 θρώπους καὶ μὲ τοὺς ἀνθρώπους,
 ἀλλὰ ἡ ρευστὴ, ἀτμώδης καὶ μουσι-
 κῆς, θᾶλεγα, ὑφῆς, ζωὴ τῆς φαντα-
 σίας, τοῦ ρεμβασμοῦ, τῆς νοσταλγι-
 ας καὶ τοῦ ὄνειρου, οἱ ἀπηχῆσεις καὶ
 προεκτάσεις ποὺ εἶχαν στὴν ψυχή
 μου καὶ τὸ πνεῦμα μου οἱ ὁμορφίες
 τῆς φύσης καὶ τῆς τέχνης, οἱ ἀκασό-
 ριστοι πόθοι ποὺ ἀνασηκώνουν τὴν
 ψυχὴ σὰν ἕνα κύμα τοῦ βάθους, οἱ
 ἐπίσης ἀκαθόριστοι κι' ἀνοήτες
 θλίψεις ποὺ ἄλλοτε λικνίζουν κι' ἄλ-
 λοτε ματώνουν, καὶ τέλος οἱ ἀνα-
 μνήσεις μου ἀπὸ τὸ Χαμένο Παρα-
 δεῖσο τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας: ἀπὸ

ώρισμένους ποιό νέους απ' αυτόν, λάλησε το παλιό και πάντα νέο φλόουτο, απ' όπου βγήκε μιά καινούργια παθητική θύελλα ρομαντισμού· και ο μικρός δμίλος, των όσων από τη φύση τους νοιώθουν, έμεινε, από μαγεία έξαλλος, να τον ακούσει.

Ο στίχος του, δίχως έλαφράδα — είναι αλήθεια, — κανόνιζεται στην πνοή του κι επιτρέπει πλατύχωρα, τις έξω από κάθε νοητικότητα, εϊκόνες του :

« Η νηνεμία των νερών ένω τά
[σχιζεί
μ' άντιφεγγίσματα λευκών πανιών
[γεμίζει].

Δίχως να έχουν πυκνότητα οι παρομοιώσεις του Ουράνη, έχουν τό χάρισμα της υποβολής :

« Τόσο χαρμόσυνα ήταν όλα
κι' είχαν μιά τέτοια λάμψην ώς
κάποιο μεγάλο ίωβιλαίο
όταν γιορτάζει ένας λαός ! »

Η άραιή όμοιοκαταληξία (2ος με 4ο στίχο) και ό δεκαπεντασύλλαβος, κατά προτίμηση, επιτρέπουν να είπωθει ό,τι θά στενωχωρούσε τό φράκο των γοργών ρυθμών και τό κουδούνισμα της ρίμας. Η έσωτερική μουσικότητα παίρνει άπειρες έναλλαγές, λόγω του χώρου που διαθέτει, όπως ακριβώς συμβαίνει στον έλεύθερο στίχο.

Ο έρωτας, οι γυναίκες, στην ποίηση του Ουράνη, περνούν σαν γλυκιά άναπόληση, σκιές αγαπητών ή μερών περασμένων, σχήματα ωραίων προσώπων — με καμμιά συγκεκριμένη μορφή, όπως τίποτε δέν είναι συγκεκριμένο στον ψυχικό του βίο :

« Π Ε Ρ Α Σ Τ Ι Κ Ε Σ »

Γυναίκες που σας είδα σ' ένα τραίνο
τη στιγμή που έκινούσα γι' άλλα μέρη
γυναίκες που σας είδα σ' άλλων χέρι
με γέλιο να περνάτε ευτυχισμένο.
Γυναίκες σε μπαλκόνια να κυττάτε
στο κενό με βλέμμα ξεχασμένο
ή από ένα πλοίο, ξεκινημένο

μ' ένα μαντήλι άργό να χαιρετάτε —
Νά ξέρατε, με πόση νοσταλγία
στά δειλινά, τά βροχερά και κρύα,
σας ξαναφέρνω στην ανάμνησή μου.
Ω, έσείς που έπεράσατε μιά ώρα
απ' τη ζωή μου μέσα, και που τώρα
στά ξένα έχετε πάρει την ψυχή μου!...

« Το Ουράνη ή πεζογραφία είναι μιά διέση ποιητική πραγματοποιημένη πεζά », παρατηρεί ό Κλέων Παράσχος. « Όποιος τύχει να διαβάσει τό *Sol y Sombra*, τις έντυπώσεις του από τό αρχιπέλαγος, από τό Δέλτα του Δουνάβεως, τά πεζοτραγουδά, ή έστω χρονογράφηματα του Ουράνη, θά βεβαιώσει την παρατήρηση με πρώτη ματιά. Το πεζογραφικό έργο βαρύτερο σε σελίδες κατά πολύ, από τό ποιητικό του, μά ισάξιο. Το ύφος του λυγρό και παλμώδες, μάς πλησιάζει τά τοπεϊα μέχρι σημείου άφης. Οι γραμμές του κελαδούν με υγρότητα και οι εϊκόνες του μάς έμποτίζουν μαγεΐα. Περνούν φωτεινές έκτάσεις του αρχιπελάγους με τά ευτυχισμένα τους χρώματα, άπέραντες σιωπές μελαγχολικές στο Δέλτα του Δουνάβεως, όπου όψιμο πάθος κυνηγτικό και θλιβερή μανία μιάς άλλης ζωής, ώδήγησαν τά βήματά του, σε περιοχή βαρύθυμων νερών, για να συγκρίνει τη φωνή του, με τη φωνή ένός άλλου, ένός πληγωμένου, του Ισράτη. Υμνοι των τραγουδιστικών άναβρυτηρίων και των πάτιος της Άνδαλουσίας· σκοτεινή και πληκτική σιλουέτα του Μπουργκος· όαση παραμυθένια του Άράγχουεζ· μορφές του Γκρέκο, του Γκόγια, του δόν Ζουάν, του δόν Κιχώτη και του Φιλίππου του Β', σχεδιασμένες με τό πιο δυνατό κάρρουν· ιστορίες βασιληάδων παθητικές, κι άλλες των Άβενσεράγων της Γρενάδας γεμάτες έρωτα, πυρές, μονομαχίες, κι έσύ Άλκαζάρ όπως ύψώνεσαι στις σελίδες του *Sol y Sombra* φωτεινό, λυγρό και άγέρο — σχέδιο άράχνης, με ποτίσατε με μια από τις

βαθύτερες γοητείες λόγου: « ... Ά ! γιατί νάχω γνωρίσει τους κήπους του Άλκαζάρ ! Τίποτα πιά τό τόσο ωραίο δέ με περιμένει στον κόσμο. Τίποτα πιά τό τόσο ωραίο δέ θά μου είναι πιά δυνατό να φανταστώ... » Μετάφέρω ένα κομμάτι από τό θαυμασιο τραγούδι προς την Άνδαλουσία: « Άνδαλουσία ! Άνδαλουσία !... Έσύ που έχεις κάνει αϊώνιο τό πιο έφήμερο πράμα: τά λουλούδια· και που πήρες διακοσμητικό στοιχείο της Άρχιτεκτονικής σου τό πιο φευγαλέο: τό νερό, — δημιουργώντας από τους συνδυασμούς τους μιά όμορφιά που σκλαβώνει για πάντα την ψυχή του ανθρώπου. Χώρα της ποίησης και του τραγουδιού, σ' έσένα βρήκα να ζουν πιο έντονα κι από τους ζωντανούς τά πλάσματα της φαντασίας και του όνειρου. Όπως ό δόν Ζουάν, περιδιαβάζοντας ένα βράδυ στην όχη του Γουαδαλκιβίρ, είδε στην άντικρυνή όχη τό διάβολο, έτσι κι έγώ περνώντας έξω από τά σιωπηλά μοναστήρια σου, τά μυστηριώδη σου πάτιος και τά στενοσόκακά σου, τις νύχτες που τά φώτιζε άμυδρά τό φεγγάρι, είδα να γλυστράει ή σκιά του ίδιου του δόν Ζουάν... Έγκαταλείποντας την Άνδαλουσία νοιώθει κανείς την άπέραντη κι άπαρηγόρητη λύπη ένός έκθρονισμένου. »

Λίγες σελίδες πεζού λόγου στη γλώσσα μας μπορούν να συγκριθούν με τά κείμενα του Ουράνη. Η φράση του βαδίζει άνετα, όπως ακριβώς και οι στίχοι του. Έχει τό φρέσκο, την κομψότητα ένός νέου κοριτσιού και τη μουσικότητα των νερών της έξοχής. Οι σκέψεις του λεπτότατες, πνευματώδεις. Ένας άπολαυστικός σαρκασμός διαφαίνεται για τά χυδαία, τά κουτά και καθημερινά της ζωής. Άπάνω απ' όλα προβάλλει ό πολιτισμένος Ουράνης, πολιτισμένος σ' ότι πιο σημαντικό έχει σε ψυχικές κατακτήσεις ό σημερινός άνθρωπος: Λυπάμαι μ' όλη μου την καρδιά τά παιδιά που έχουν τέτοιους γονείς, γράφει σ' ένα του

χρονογράφημα, και άν κάποτε στη ζωή μου ευχήθηκα κάποιου τό θάνατο, ήταν τό θάνατο μιάς μητέρας που πήρε από τά χέρια του μικρού κοριτσιού της μιάν ωραία κοκκλα που το εΐχα κάνει δώρο και την έκρυψε « για να μην τη χαλάσει... ». Τά ωραία του χρονογραφήματα είναι μάλλον δοκιμιά ύψηλης αξίας και συμβολή στον άτροφικό ψυχικό μας πολιτισμό. Δέν παίρνει ποτε τό ύφος καθηγητή ή μπλαζέ· μη σας γελάσει σ' αυτό τό μονόκλ του. Τίποτα δέν παραμένει στην τέχνη του από τό σοβαρό διπλωματικό υπάλληλο της Λισσαβώνας. Γράφει σαγηνευτικά, ραφιναρισμένα πάντα, κι άν αυτό διδάσκει, είναι τό μικρότερο πράμα που θά ζήτησε ποτέ: Γιατι ό πόλεμος αυτός μόνο νικημένους θάφηνε, γράφει έν όψει του πολέμου. Σάν τους τέσσερις καθαλλάρηδες της Άποκαλύψεως, ή καταστροφή, τό Πένθος, ή Άναρχία και ή Φτώχεια θά κάλπαζαν τρελλά απ' άκρη σ' άκρη της Εύρώπης, στήνοντας παντού τις μαυρες τους σημαίες...

Βαθαίνει τό πνεύμα του με τον καιρό. Άπελπίζεται για την ήθική άνύψωση της άνθρωπότητας. Πιστεύει στη θεωρία του Σπέγκλερ ότι ό πολιτισμός διαγράφει κύκλους άυτοτελείς, ότι δέν υπάρχει μιά άνιούσα σταθερή ευθεία. Θυμάται τό Πλατωνικό: « Νά συστρέφεται άνάως μέσα στην ίδια πάντα κοίτη της. »

Έτσι ό άνθρωπος, με τη βαλίτσα του ταξιδιού πάντα στά χέρια, είναι άπειρα μόνος και νοσταλγός. Το δρώμα του δξύτατο, ή περίπτωση του όχι μοναδική. Έχει μιά μορφή άρρώστιας από τις πλέον πολύτιμες και φίνες, που λυώνει τό κερί της ζωής του. Οι κόμποι του κεριού καθώς πέφτουν πλατιοί και συχνά, σχεδιάζουν στη βάση του κηροπήγιου, μορφές γέρων ναυτικών της Όλλανδίας, νέους βασιληάδες, πρόωρα πεθαμένους. Ζουλιέτες και Ναντίνες, βορινών πολιτειών και προπαντός έσένα, Παρίσι γκρίζο!...

ΦΡΙΞΟΣ ΤΖΙΟΒΑΣ

VICTOR HUGO

(Les Orientales)

FANTOMES

(Ἀπόσπασμα)

Ἄλλοίμονο! Σάν πόσες εἶδα κόρες νὰ πεθαίνουν!
Εἶναι μοιραῖο. Ὁ θάνατος γιὰ θύματα πεινᾶ·
Στοῦ θερισμοῦ τὸ δρέπανο, νεκρὰ τὰ χόρτα γέρνουν
Καὶ στῆς καντρίλλιας τὸν ρυθμό, οἱ χορευτὲς ποὺ σέρνουν
Ποδοπατοῦνε ρόδα ταπεινά.

Ἀργοστειρεύει τὸ νερὸ τρέχοντας στὰ λειβάδια
Πρέπει νὰ λάμψ᾽ ἡ ἀστραπή, μονάχα μιὰ στιγμή,
Πρέπει τ' Ἀπρίλη τὰ ὄψιμα καὶ παγωμένα χάρδια
Τ' ἄνθη νὰ καίνε τῆς μηλιάς, περήφανα μαγνάδια
Στῆς ἀνοιχτῆς τὴν γιορτινὴν ὄρμη.

Πῶς ἀγαποῦσε τὸ χορὸ! Πρὶν τῆς γιορτῆς τὴν ὥρα
Τρεῖς μέρες ἐσχεδιάζε, νείρονταν τρεῖς νυχτιές,
Σκιὲς ποὺ ἀπ' τοῦ ὄνειρου τὴν θαμπὴν ἐφθάναν χάρα
Σκορποῦσαν στὸ κρεββάτι τῆς τῆς εὐθυμίας τὰ δῶρα
Γυναῖκες, μουσικοὶ καὶ χορευτὲς.

Κι' ὅμως τί μέρες πένθιμες τὸ γλέντι πίσω φέρνει!
Σβύνει ὁ χορὸς, ἡ ὠμορφιά, ἡ παιδικὴ χαρά·
Τοῦ τραγουδιοῦ ποὺ χάθηκε, τῆ θέση ὁ βῆχας παίρνει
Ἡ εὐθυμὴ μικρὴ στοῦ πυρετοῦ τῆ ζάλη γέρνει
Χλωμὴ, μὲ μάτια ἄδεια, θλιβερά.

Στὰ δέκα πέντε πέθανε, ὠραῖα, εὐτυχισμένη,
Σ' ἑνὸς χοροῦ τὸ τέλος, καὶ ὁ κόσμος τὴν πενθεῖ.
Νεκρὴ, ὦϊμέ! ἀπ' τὰ χέρια τῆς ἡ μάννα συντριμμένη
Στὰ χέρια τοῦ θανάτου τὴν ἀφήνει στολισμένη
Στὸ φέρετρο, ποὺ ἔχει κοιμηθῆ.

(Ἀπ' τὸ Γαλλικὸ)

Μεταφρ. ΜΑΡΚΟΣ ΚΡΟΚΟΣ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΠΑΛΗΝΑ ΑΓΑΠΗ

Νᾶρχεσαι ἀπόνα μακρυνὸ γιαλὸ
μὲ τὰ πανάκια τᾶσπρα ἀνοιχτά,
κι ἡ βάρκα νᾶργοσκίζει τ' ἀγνογάλαζα νερά,
ἔτσι θάρρῳ, παληὰ μου ἀγάπη, σὰ σ' ἀναπολῶ.

Ν' ἀράξεις στὸ λιμάνι μας τ' ἀπλό,
νὰ λύσεις καὶ νὰ δένεις τὰ πανιά,
κι ἡ βάρκα, μέσα σὲ μενεξεδένια καταχνιά
πάλι νὰ φεύγει γιὰ τὴ λησμονιά μὲ τὸ καλὸ.

ΒΑΣΣΟΣ ΚΑΡΑΣΣΑΣ

Γ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

ΤΟΥ ΓΙΑΛΟΥ ΤΟ ΦΙΔΙ

Τρεῖς νομάτοι, περπατοῦνε πάνω
στὴν ἄμμο, ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν
ἄλλο, σκυμμένοι, σάν κάτι νὰ βλέ-
πουν καὶ σάν κάτι νὰ παρακολου-
θοῦν. Πρὶν ἀπὸ λίγες ὥρες, εἶχε πε-
ράσει τὸ μεσημέρι κι ἡ ἄμμος εἶναι
ἀκόμα πυρωμένη· λὲς καὶ βγάζει φω-
τιές, τὰ πόδια σου τὰ νοιώθεις νὰ
καίνε.

Οἱ τρεῖς νομάτοι, προχωροῦνε
πρὸς τὸν καλαμιώνα, κατὰ τὸ ρυα-
κάκι· κάτι κυττάζουν χάμω καὶ κάτι
γυρεύουν.

Ἡ θάλασσα, ἀπὸ τὸ πλάι στὰ
ζερβά, στέκεται βουβὴ κι' ἀμίλητη
σάν τὸν ἔνοχο καὶ σάν τὸν κλέφτη.
Γιὰ νὰ κρυφτεῖ καὶ νὰ μὴ φαίνεται,
θαρρεῖς πῶς ἔβαλε τὴν ἄμμο προπέ-
τασμα νὰ λαμπυρίζει καὶ νὰ σοῦ
στραβώνει τὰ μάτια· κι' ἡ ἄμμο, σὰ
συνεργός, γίνεται κι' αὐτὴ ὑπάκουη
στὴ θάλασσα καὶ στραφτοκοπᾶ καὶ
λιλιρίζει, δυσκολεύοντας τὸν καθένα
νὰ βλέπει παραπέρα ἢ κι' ἂν βλέπει
κάτι, νὰ τοῦ φαίνεται καὶ τοῦτο θυ-
λωμένο. Τοῦτο τὸ κάνει ἡ ἄμμο, γιὰ-
τί καμμιὰ φορὰ τὴ δροσίζει τὸ κῦμα
καὶ τ' ἀεράκι· στίς μεγάλες κάψες.
Σὰ νὰ λέμε, ἀπὸ μιὰ ὑποχρέωση.
Ἀκόμα καὶ σὰ σηκωθεῖ ἐκεῖνος ὁ
τρελλὸς ἀγέρας κι ἡ ἄμμος ἄθελά
τῆς χορεύει καὶ στροβιλίζεται, ὁ για-
λὸς τῆ δέχεται κουκουδιαστὴ στὰ
βασίλειά του, κι ὕστερα βάζει τὸ
παιδί του, τὸ κυματάκι καὶ τὴν κου-
βαλᾶ δροσισμένη καὶ καλοπλυμένη
στ' ἀκρογιαλί.

Ἐπάρχει μεγάλη συμπάθεια στὴ
θάλασσα καὶ στὴν ἄμμο...

Πιὸ πέρα, ἀμέσως μετὰ ἀπὸ τὸ
ποταμάκι, χωρισμὰ κι' ἐμπόδιο εἶναι
οἱ ἀγκυλερὲς πέτρες· τί πένθιμες
καὶ μαύρες ποὺ φαίνονται!

Καταφαγωμένες, κατατρυπημένες
ἀπὸ τὸ κῦμα καὶ τὴν ἀρμύρα· κι ἂν
εἶναι καὶ πέτρες κι αὐτὲς τιμωροῦνε
καὶ ξεδικιώνονται. Ὅπου λακκάκι,
ὅπου γουβίτσα, ἐκεῖ πηγὴ καὶ χα-
βούζα, γι' ἀφράλατσο· αἰχμαλωτί-
ζουνε τὴ θαλασσίτσα, σάν εἶναι στὰ
μπουρίνια τῆς, ποῦ καταβρέχει, μὲ
τὸ ἔτσι θέλει, κάθε βράχο στ' ἀκρο-
γιαλί καὶ σιγὰ σιγὰ, μὲ τὸ λέγε λέ-
γε, τοῦ ἡλίου καὶ τῆς πέτρας, ἡ θα-
λασσίτσα δέχεται καὶ γένηται, ἕνα
ὀλόασπρο καὶ χιονάτο ἀφράλατσο.
Τι παρηγοριὰ ποῦ εἶναι ἡ ἀσπρίλα
του, μέσα στὴ μαυρίλα τῶν βράχων!
σὰ νᾶναι φυτεμένα ἄσπρα χρυσάν-
θεμα.

Οἱ τρεῖς νομάτοι, ἐξετάζουνε καὶ
προχωροῦνε.

— Νὰ, ἐδῶ πατήματα! σὰ νᾶναι
ἀνθρωπινά.

— Γιὰ νὰ δῶ... ὄχι, δὲν εἶναι ἀν-
θρώπου· εἶναι κατοικισιᾶ· νὰ, δυὸ —
τέσσερα, λέει ὁ δεῦτερος.

— Σωστά. Νὰ καὶ μιὰ γραμμὴ
στὴν ἄμμο, πέρα γιὰ πέρα· τι νᾶναι
ἡ γραμμὴ; ρωτᾶ ὁ πρῶτος.

— Ἐγώ, νὰ σὰς πῶ, λέει ὁ τρί-
τος· δὲν ἦταν δεμένη ἡ κατοικία; δὲν
ἔλυσε; νὰ τὸ λοιπόν: τραβοῦσε τὸ
σκοινὶ καὶ τὸ παλοῦκι.

— Σωστά. Δίκη ἔχεις. Ἀπάντη-
σαν οἱ δυὸ ἄλλοι· εἶναι τῆς κατοί-
κας. Εἶναι τὸ σύρσιμο τοῦ σκοινοῦ
καὶ τοῦ παλοῦκι ἡ γραμμὴ.

— Ἀμ' τοῦ παιδιοῦ; Ἀμὲ τοῦ Θε-
δωροῦ; Βρέ κανένα σημάδι!

— Ποῦ νᾶναι τοῦ παιδιοῦ τὰ πα-
τήματα, ρωτᾶνε κι' οἱ τρεῖς καὶ κυτ-
τάζει ὁ ἕνας τὸν ἄλλον... ἀμὲ τὰ
βουχὰ του; θαρρεῖς πῶς τὰ ρούφη-
ξεν ὁ γιαλὸς καὶ τὰ κατὰπιεν ἡ γῆς!

Τὸ παιδί, τὸ Θεδωρὸ τοῦ Ψαρου-

δακιοῦ, μιά καὶ δὲν εἶχε σκολειὸ τὴ μέρα ἐκεῖνη, χτές δηλαδή, κι' ἀφοῦ τὸ φάναξ' ἢ μάννα του ἀπὸ τὰ παιχνίδια του πούπαιζε στις συκαμιές καὶ πῆγε στὸ σπίτι του κι' ἔφαγε καὶ διάβασε, τὸ διάταξεν ἢ ἄτυχη μάννα, νὰ πάει πίσω κεῖ, στὴ μεγάλη ἄμμο τῆς Ἁγίας Μαρκελλας, στὸν πίσω γιαλό, γιὰ νὰ μεταδέσει τὴν κατσίκα καὶ τὴν προβατίνα κοντὰ στὸν καλαμιώνα, πούχε κρύταμνα καὶ ἀρμυρίθρες, καὶ νεράκι ὄροσερό, γιὰ νὰ φάνε καὶ νὰ πιῶνε τὰ ζωντανά. Τὸ Θεοδώρ, ἓνα ὀλοκόκκινο ἀγόρι, ἑπτὰ χρονῶν, μπουμπουνοκέφαλο, χαμογέλασε, ἀκούγοντας τὶς προσταγές τῆς μάννας του. Χαμογέλασεν ὁμως, πονηρά.

Κι' ἡ μάννα του, κατάλαβε τὸ γέλιο του καὶ τοῦ λέει :

— Τὴν εὐκὴ μου, νάχεις, νὰ μὴ βρεθεῖ καὶ γένει καὶ κουλουμπήσεις.

Πάλι χαμογέλασε τὸ παιδί, ἔγειρε στὰ ζερβά τὸ κεφάλι του, καὶ δάγκωνε τὴ γλωσσίδα του. Σὰ νὰ ζητοῦσε μ' αὐτὸ τὴν ἄδεια, νὰ κουλουμπήσει.

— Βρὲ σύ, ἄρα κάταρα, σοῦ δίνω ἂν λάχει καὶ δὲ μοῦ κούσεις.

Τὸ Θεοδώρ, ἀντὶς ν' ἀπαντήσῃ, τάβαλε στὸ πόδι καὶ τρεχάτο καὶ βιαστικὸ, σκασμένο, βουτηγμένο στὸν ἴδρωτα, ἤρθε πίσω-κεῖ. Δίψασε, τὸ παιδί, κι' ἔτρεξε στὸ πηγαδάκι τῆς Λουλουδς. Κάργα μεσημέρι· ὁ ἥλιος ἔσκιζε τὴν πέτρα. Ἡ Λουλουδ, ὁ πουλιοπιάστης ποῖος ἔφειρε σὲ πιάσκιὰ, σὲ ποῖὸ δροσιὸ θὰ κοιμότανε. Τὸ κατάνερο τῆς Λουλουδς, ἦταν ὁ πίσω γιαλός. Ἐδῶ ἔμενε χρόνος καιρό, σ' ἓνα ἐρημικὸ καλυβάκι. Σάμπως εἶχε ἄδικο ἢ παροιμία, πούλεγε, «Τοῦ πουλιοπιάστη καὶ ψαρᾶ, ἔρρω ναι τὸ σπίτι του;» Τὸ παιδί, ἔρριξε μιά ματιά στὸ καλύβι καὶ πῖὸ πολὺ φοβήθηκε ἀπὸ τὴν μοναξιά καὶ τὴν ἐρημιά πού εἶδε. Ξαναβγήκεν ἀπὸ τὸ καλύβι καὶ ξανάρθε στὸ πηγαδάκι. Ἐπίασε τὸ γερανιὸ· δὲν ἦταν καὶ πολὺ βαρὺ τὸ ξύλο τῆς ἀν-

τένας. Τὸ τράβηξε πρὸς τὸ μέρος του κι' ὁ τενεκὲς βουτήχτηκε μέσα στὸ νερό καὶ γέμισε.

Τώρα, πὼς βγαίνει πάνω; ρωτιέται τὸ Θεοδώρ.

Ὁ τενεκὲς στὴν μὴν ἄκρα τοῦ γερανιοῦ, κι' ἡ ἀλυσίδα μὲ τὴν πέτρα στὴν ἀπὸ κεῖ ἄκρα, γι' ἀντίβαρο, ζύγιασαν κι' ἰσορρόπησαν κι' ὁ τενεκὲς ἔμεινε κρεμασμένος καὶ ὠλαγκρίζανε τὸ διψασμένο παιδί, τὰ δροσερά νεράκια, πού τρέχανε ἀπὸ κάτι τρυπίτσες, ἀπ' τὸ πλάι τοῦ τενεκέ. Τὸ Θεοδώρ, δὲ βασανίστηκε γιὰ πολὺ. Ἐτρεξε κι' ἔκατσε κι' αὐτὸς πάνω στ' ἀντίβαρο μὲ ὀρμή. Γέλασε τὸ πονηρὸ παιδί γιὰ τὸ γερανιὸς ἔκατσαν ἀπὸ τὴ μιά κι' ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁ τενεκὲς κρεμάσθηκε ψηλά καὶ μὲ τὰ νεράκια πούτρεχαν ἀπὸ γύρω του, ἔμοιαζε σὰν ἓνα παράξενο συντριβάνι.

Ἐστριψε τὸ γερανιὸ μ' ἓνα πήδημα, ξέφυγε μ' ἓνα τίναγμα ὀιδίος, κι' ὁ τενεκὲς ἔκατσε στὸ χῶμα, στερεὰ. Ἐπεσε μὲ τὰ μοῦτρα τὸ Θεοδώρ, κι' ἤπιε καὶ φούσκωσε ἀπὸ τὸ νερό· ἔπλυνε καὶ τὸ κεφάλι του, ἔβραξε καὶ τ' αὐτιά του, ὄρσοισε καὶ τὰ χέρια του ὡς τοὺς ἀγκῶνες κι' ὅσο νερὸ ἀπόμεινε τάρριξε στὰ πόδια του, ξυπόλητο καθὼς εἶταν, τὸ καλότυχο.

— Δροσίστηκα, ψιθύρισε καὶ ξεκίνησε νὰ φτάσει στὰ κατσίκα.

Τὸ λίγο δρόμο πού περπατοῦσε τὸν κατάλαβε γιὰ καλὰ, ὅσο δὲν τοῦ φάνηκεν ὁ πολὺς, ἀπ' τὸ χωριὸ ὡς τὸ πηγαδάκι. Φύσκωσε, ἴδρωσε, φαίνεται σὰ νὰ τὸν ἔκοψε τὸ κρῦο πηγαδίσιο νερὸ καὶ τώρα ἔνοιωθε πῖότερη ζέστη παρά πρῶτα. Κυκκίνισε σὰν τὴ παπαρούνα· τὰ ξανθὰ μαλλιά του, γιῆκαν κόκκινα κι' αὐτά. Κρῦος ἴδρωτας τὸν περέχουσε. Περπατώντας μὲ δυσφορία καὶ στενοχώρια, ἔπεσε μέσα στὴν ἄμμο. Πῶς ἔκαιγε! Ζεματισμένη ἡ ἄμμο· σὰν νὰ τοῦμπαιναν βελόνες στὰ πότου καὶ πηροῦσε σὰν τὸν κάβουρα

στὰ κάβουρα.

Κάμε γρήγορα, διάταξε τὸν ἑαυτὸ του καὶ βλέποντας πρὸς τὰ πέρα καὶ βάζοντας τὰ παλαμάκια του στὸ στόμα, σὰ χωνί, φώναζε :

— Μωρή, Κοκκίνα, πούσαι μωρή;

— Μπέε, εἶταν ἡ ἀπάντηση καὶ πετάχτηκε πάνω μιά κόκκινη κατσίκα, πίσω ἀπὸ μιά συστάδα καλαμιῶν.

Εἶταν φίλοι, τὸ Θεοδώρ κι' ἡ Κοκκίνα· νὰ τὴ τώρα κάνει νευρικές βόλτες γύρω στὸ παλοῦκι τῆς καὶ χτυπᾶ τὰ πόδια τῆς, σέρνοντας τὴν ἄμμο· ἡ προβατίνα, εἶδηση δὲν πήρε· μοναχὰ βρέθηκε πάνω σηκωμένη ἀφοῦ τὴν τράβηξε ἀπὸ τὸ σκοινί τῆς, τὸ παιδί. Τὶς πήρε μαζύ του, τραβώντας τὴν κάθε μιά κι' ἀπ' τὸ ἓνα του χέρι καὶ τράβηξε κατὰ τὸ ποταμάκι. Ἐκεῖ ὄροσίστηκαν τὰ ποδαράκια του. Πὼς εἶταν φλογισμένα! Δροσίστηκαν καὶ τὰ ζωντανά, πού κι' αὐτὰ εἶταν διψασμένα. Τὸ ποταμάκι, μὲ τὴν ξεραῖλα τοῦ καλοκαιριοῦ, εἶχε λιγοστὸ νεράκι· μὰ κι' ὁ νοῦς τοῦ Θεοδώρου, ἔκοβε.

Ἐκαμ' ἓνα λακκάκι στὴν ἄμμο, βαθουλό, φαρδόστομο καὶ σιγὰ σιγὰ τὸ νεράκι μαζευόταν, Τι εὐλογημένο τὸ νερὸ ὅπου ὑπάρχει!

Τὸ λακκάκι ξεχείλησε καὶ τὸ Θεοδώρ, ξανάπιε· ἔραζε τὸ χεράκι του, τὸ ξανθὸ καὶ κοκκινισμένο, τὸ γέμιζε καὶ τῶφενε στὸ φλογισμένο στοματάκι του. Εἶχε καὶ παλι στεγνώσει ἡ γλώσσα του· τὸ λαρύγγι του ξεράθηκε, καὶ σάλιο δὲν ἔνοιωθε στὴ γλώσσα του. Τέτοια κάψα εἶχε· λαύρα!

Ἄφοῦ χόρτασε καὶ πάλι νερὸ καὶ πίνοντας φύσκωσε, ἔφερε κοντὰ, τραβώντας τὴν ἀπὸ τὸ τοιλιμπούρι, τὴν προβατίνα. Ἐσκυψ' αὐτὴ, μύρισε τὸ νερὸ κι' ἀρνήθηκε νὰ πιεῖ. Ὅλα κι' ὅλα, τὰ πρόβατα δὲ δοκιμάζουσε ἀγγιγμένα πράματα. Ἐφηρε τὴν Κοκκίνα· ἔπεσε μὲ τὰ μοῦτρα, σὰν τρελλὴ καὶ τὸ ρούφηξε τὸ νερὸ. Γιὰ τὴν ἄλλη τὴ μίζερη, ἔσκαψε μιά

ἄλλη λακκούβα κι' ἔτσι μοναχὰ, ἢ πιε κι' ἡ προβατίνα; πὼς διψοῦσε κι' αὐτή! Τάσυρε, πάλι τὰ ζωντανά πῖὸ πάνω, βρήκε κάπως πῖὸ δροσερὸ καλαμιώνα καὶ παλοῦκωσε τὴν προβατίνα στὴν πῖότερη σκιά· τὰ πρόβατα εἶναι σὰ φιλάσθενες κυρίες. Τὴν κατσίκα, τὴν ἔδεσε λίγο τι παραπάνω, πῖὸ στέρεα· τὴν ἔδεσε στὴ βάση δυὸ καλαμιῶν, κι' ἔμπηξε καὶ βαθειὰ βαθειὰ, στὴν ἀμμουδερὴ γῆ τὸ παλοῦκι. Τὸ τὰκ τὰκ πού τὸ χτύπησε μὲ τὴν πέτρα, ἀκούστηκε πολὺ βαρεῖα γύρωθε· νὰ τώρα ὁ ἦχος ξανάρθε πίσω καὶ τὸν ἀκούσε καλὰ. Λὲς καὶ μπῆκε μέσα στ' αὐτιά του. Φοβήθηκε τὸ Θεοδώρ, μέσα στὸ μεσημέρι τὸ γάργαρο, πού ἀκούσε τὸν χτύπο, κι' ἔκαμε τὸ σταυρὸ του· εἶπε καὶ τὰ θεοτικά πούξερε κι' εἶσι ξεφοβήθηκε· ἄκου, λέει, μέσα σὲ ποτάμι βρίσκεται καὶ μεσημεριατικὸ κι' ὅλα πού βγαίνουν τὰ σφαντά!

Τὴ δουλιά του τὴν εἶχε τελέψει γιὰ καλὰ, τὸ παιδί. Θάπρεπε νὰ φύγει· ξεκίνησε... μὰ γιὰ πού, κι' αὐτὸ δὲν ἤξερε. Κάτι τὸ βασάνιζε, κάτι σκεφτότανε· μονάχο του γελούσε· καὶ μὲ μιάς σοβαρευόταν, σὰ νάλεγε ἓνα ὄχι. Μιά τραβοῦσε γιὰ τ' ἀκρογιάλι καὶ μιά κατὰ τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ. Πού θὰ πῆγαινε; οὔτε καὶ αὐτὸ ἤξερε. Προχώρησε μὲ τὸ κεφάλι του σκυμμένο. Πὼς ἔκαιγεν ὁ ἥλιος! Φωτιά, φλόγα... Τὴ στιγμή ἐκεῖνη, ὡχ! φώναξε τὸ Θεοδώρ καὶ γονάτισε· πάτησεν ἓνα κογχῶλι, πούταν θαμμένο μέσα στὴν ἄμμο· κρυφτὸς ἐχτρός! Καὶ δὲς πού μπῆκεν, ἀνάμεσα στὰ δυὸ δάχτυλα, στὸ πῖὸ τρυφερὸ μέρος. Νὰ εἶταν στὴν πατούσα, στὴ φτέρνα δὲ θὰ τὸ πείραζε· ἐκεῖ τὸ πόδι, εἶνε μεστωμένο· σὰν πόσους ἀχινιοὺς καὶ γυαλιά ἔχει πατημένα! σὰν πόσα πετροζουλιματα ἔχει βγάλει ὡς τώρα! Κι' ὁμως, πόνεσε τὸ Θεοδώρ· ἄ! νὰ καὶ λίγο αἷμα· νὰ τὸ πλύνω σκέφτηκε· βέβαια νὰ τὸ πλύνω· καὶ πού; πού ἄλλοῦ ἀπὸ τὴ θάλασσα, πούνε καὶ σιφτι-

κιά. Μιά και δυό, τὸ Θεοδώρὸ ἤρθε στ' ἀκρογιαλί, ἀφοῦ και πάλι κατακάηκε στὴ φλογισμένη ἄμμο· βούτηξε κι' ἐπλυνε τὸ ποδαράκι του· τὶ δροσιά πού εὔρισκε μέσα στὸ νερό! Πόσο τὸν ἀναγάλλιασε! Ζαλίστηκε κι' ἔπαψε νὰ σκέφτεται τὸ μυαλό του· μηχανικὰ τὰ χέρια του πῆγαν στὴ ζώνη του· ἔρριξε και τὴν τιράντα ἀπὸ τὸ ὄμο του. Τὰ χέρια του ἀκούγανε στὸν πόθο και στὴ λαχτάρα κι' ὄχι στὸ μυαλό του. — Πόσο θὰ δροσιζόμουνα νὰ κουλουμπούσα! Ἐβλεπε τὴ θάλασσα, ἐνοιῶθε τὴ δροσιά της και τρέχανε τὰ μάτια του. Μὲ δυὸ πατήματα, ἐπὶ τόπου ἐκεῖ πού στεκόταν, σὰ νὰ πατοῦσε τὰ σταφύλια τους, στὸ πατητήρι, ἔβγαλε τὸ βρακάκι του· μὲ δυὸ χεριές, πέταξε και τὸ ποκαμισάκι του, δὲ φοροῦσε και τίποτ' ἄλλο. Τὰ δυὸ ρούχα, τάκαμε κουβαράκι — και πόσα ἦταν κι' αὐτὰ — και τάβαλε σὲ δυὸ καλάμια πλάι. Ἐκλείσε τὰ μάτια του και βούτηξε στὴ θάλασσα· λούστηκε, πλύθηκε, δροσίστηκε, εὐχαριστήθηκε. Ἄχ! τί ὄμορφη ποῦναι ἡ θάλασσα· ἕνα μικρὸ τοπαλάκι, ὅσο ἔφταναν τὰ πόδια του και τὰ χέρια του, τὸ ἀνατάραζε. Ἡ θάλασσα δεχόταν ὅλα τὰ χάρδια και τὶς τρέλλες τοῦ παιδιοῦ μ' ὅσα πιτσιλίσματα κι' ἄν ἔκανε. Οἱ πιτσιλιές ἔλαμπαν στὸν ἥλιο, ἄστραφταν, και διάφορα χρώματα σφάνταζαν στὸν ἀγέρα, μέσ' τὶς ἀχτίνες τοῦ ἡλίου.

Ἡ Κοκκίνα, ἔβγαλε δύο ἄγριες φωνές· τρελλοκατσικά· ἄστραφεν ὁ ἥλιος στὰ μάτια της ἀπὸ τὸ ἀναταραγμένο νερό και σηκώθηκε στὰ πεισινὰ της πόδια, ψήλωσε τὸ κόκκινο κεφάλι της, ἔσεισε τὸ γένι της κι' εἶδε τὸ τί γένεται. Ξανάβγαλε δυὸ ἄγριοφωνάρες. Τὶ νὰ τούλεγε, τοῦ Θεοδώρου;

— Γιατί, κουλουμπᾶς, ἄμυαλο, μεσημεριάτικο και φουσκάμένο ἀπὸ φαί και νερό;

Αὐτὸ, νὰ τοῦ εἶπεν, ἄραγε, γιὰ, βρὲ Θεοδώρῳ, ἔβγα πιά;

— Σκάσε, μωρὴ Κοκκίνα, εἴτανε ἡ ἀπάντηση τοῦ παιδιοῦ και ξαναβούτησε.

Ὡρα πολλή, ἔπαιζε μὲ τὴ θάλασσα, μὲ τὸν ἥλιο, μὲ τὶς καφετέρες του ἀχτίνες· πολλὴ ὥρα δροσίστηκε και λούστηκε κι' εὐχαριστήθηκε.

Ζαλίστηκε δὴμος. Δίψασε και πάλι. Ἡ ζέστη ἦταν ἀφόρητη. Δὲν ἄντεχε. Κρύος ἴδρωτας τὸν περεχᾶ. Μὲ κόπο, βγαίνει στὴν ἀμμουδιά. Σέρνεται τώρα βαρὺς, στ' ἀκρογιαλί. Πῶς δὲν πνίγηκε! Τὶ νὰ παθε; Σέρνεται ἀκόμα και μὲ ἀγωνία και λαχτάρα, φτάνει στὰ ρουχαλάκια του. Ξάπλωσε. Ἐβαλε προσκέφαλο, τὰ δυὸ του ρούχα· πρόφταξε και βγήκε. Μὰ πῶς ἄλλαξε! πῶς κοκκίνισε! Νὰ τὸν ἔβαφεν, ἄραγε, ἔτσι κόκκινο ἡ θάλασσα; Νὰ τὸν ἔκαμεν ὁ ἥλιος, τριανταφυλλή; Ὡ! τὸ παιδί, ἔπεσεν ἀλαλόφωνο! Τὸ σωματάκι του, ἄναψε και πύρωσε· κατακόκκινο. Νὰ τώρα, ξαπλωμένο, τὸ φλογίζει κι' ἡ ἄμμο· δυὸ καίτρες! Βρὲ, Θεοδώρῳ, τί ἔκαμες!

Τ' ἦταν, ὁ θόρυβος και τ' ἄγριοβελάσματα;

Κάτι πῆρεν εἶδηση ἡ Κοκκίνα. Ἐλυσε, ξεπαλουκώθηκε· ἔτρεξε πρὸς τὴν προβατίνα· τὴν βρήκε, νάχει τὸ κεφάλι σκυμμένο πρὸς τὴ βάση τοῦ καλάμιου, μέσα στὰ μπροστινὰ της πόδια, γιὰ νὰ βρεῖ λίγο ἴσκιο... Τὴν πλησίασε και βέλαζε. Σὰ νὰ τῆς ἔλεγε, τὸ Θεοδώρῳ πού μᾶς τάισε, τὸ παιδί πού μᾶς πότισε, κάτι ἔχει παθημένο.

Καμμιά ἀπάντηση: Κι' ἡ Κοκκίνα, τῆς δίνει μιὰ κούτουλιά και φεύγει. Ἡ προβατίνα, ἀπλώνει τὴν πλατειὰ οὐρὰ της, κάθεται ἀπάνω κι' ἀρχινᾶ τὸ ἀναμάσημα.

Φεύγει ἡ Κοκκίνα, σὰν νὰ τῆς λέει, ἀναίσθητη πού εἶσαι! Φεύγει και τρέχει πρὸς τ' ἀκρογιαλί· συλλογίζεται: νὰ σταθῶ ἀπὸ πάνω του και νὰ τὸ δροσίσω.

Θὰ θέλει, λίγο ἴσκιο. Τὶ ἔκαμε τὸ ἄμυαλο, μέσ τὸ μεσημέρι!

Τρέχει μὲ τὰ τέσσερα, και σέρνει τὸ σκοινὶ της· και τὸ παλοῦκι. Ἐνας ἡχὸς ἀπὸ τὸ χτύπημα κι' ἕνα σφύριγμα ἀπὸ τὸ σύριμο, ἀπαίσια σφυρίζει στὴν ἀμμουδιά, σὰ νὰ σοῦ λέει: Κί ν τ υ ν ο ς!

Μὰ ξαφνικά σταματᾶ ἡ κατσικά, ὀρθώνεται και πάλι στὰ πεισινὰ της πόδια, βλέπει κι ὄλο βλέπει, μὰ δὲ μιλᾶ· κατεβαίνει, βάζει τὸ κεφάλι της στὰ σκέλια και τραβᾶ σιγὰ σιγὰ, γιὰ τὶς ἀγκυλερές πέτρες.

Κάθεται χάμω κι' αὐτὴ στὸ λιόπυρι, κι' ἀρχινᾶ τ' ἀναμάσημα. Κι' αὐτὴ ἀναίσθητη, πού τόσο τὸ πρόσεξε τὸ Θεοδώρῳ;

Δυὸ καλλικατσουδες, ταιριαστὸ ζευγάρι βγαίνουν ἀπὸ τὴ φωλιά τους· μ' ἀνοιχτὰ φτερά, χωρὶς νὰ πετᾶνε παρὰ πηδηχτὰ, τρέχουνε παίζοντας, ἄραγε, γιὰ ἀπὸ φόβο, πρὸς τὴν κατσικά. Δὲ μιλᾶ κανένα τους ἀπὸ τὰ ζῶα. Στέκουν οἱ καλλικατσουδες, φέρνουν τὴ μύτη τους πρὸς τὰ μπρός, μερικὲς φορές, κι ὕστερα τὴν τραβᾶνε πίσω. Πάει, θὰ παραλόγιασαν κι' αὐτές· ἀπλώσαν ἀπὸ μιὰ φτερούγα, κρύψανε τὴ μύτη τους, τὰ μάτια τους και ζάρωσαν, κουβαριάστηκαν. Μονάχα ἡ θηλυκιά, πότε πότε, ἀνοίγει τόνα μάτι της, βλέπει στὸ πλάι και κουβαριάζεται πιότερο. Καί τί τάχα νὰ βλέπει;

Χορὸς, χορὸς ξώφρενος πάνω στὸ φλογισμένο τὸ Θεοδώρῳ. Νύφες, νεράιδες, κυράδες, νὰ τὶς ὄλες· ἄλλες βγήκαν ἀπὸ τὴ θάλασσα, κι' ἄλλες βγήκαν ἀπὸ τὸν καλάμιώνα. Μεσημέρι γάργαρο ἀκόμα· φύλλο δὲν κουνᾶ, ψυχὴ δὲ φαίνεται, ἀχνη δὲν ἀκούγεται! Ἡ ἄμμο λαμπυρίζει, λές και βγάζει σπιθες. Ἡ θάλασσα οὔτε μιὰ ρεπιδιά· νεκρώθηκε ἡ κάθε πνοὴ τ' ἀνέμου. Τὰ μελισσάκια, φοβοῦνται και τὸ βόμβο τῶν δικῶν τους φτερῶν, πού τὸν ἀκοῦνε μέσα σ' αὐτὴ τὴ νέκρα. Κι' ἡ θάλασσα ἄσπρισε· ἄσπρισε σὰν τὰ πέπλα τῶν νυφῶν, πού χορεύουν. Ἡ ἀσπρίλα της, νᾶναι φῶς, νᾶναι γαλήνη, νᾶναι λουλούδια,

κρίνα, γιασεμιά, φούλια; Νᾶναι ναυτίλοι και πλέουνε πρὸς τὰ δῶ, γιὰ νὰ πάρουν τὸ Θεοδώρῳ; Τὶ ξωτικός χορὸς! τὶ στροβιλίσματα! πόσο ἄσπρισαν οἱ νεράιδες! πῶς κοκκίνισε τὸ Θεοδώρῳ!...

Πετάγεται ἡ Κοκκίνα, κι' ἀγριοβελάζει· δὲ βαστᾶ πιά. Φτάνει, ἀφήστε τὸ παιδί νὰ τὸ ξεπνήσω... Δρόμο, οἱ καλλικατσουδες· στὰ πεταχτὰ γιὰ τὴ φωλιά τους· δὲ βούτησαν αὐτὴ τὴ φορὰ στὴ θάλασσα· φοβήθηκαν. Πᾶνε κι οἱ νύφες κι οἱ νεράιδες και τὰ στοιχεῖα... ἀποτραβιοῦνται...

Ἡ θάλασσα, ἀναταράσσεται. Βαρὺς, μὲ καμάρι, μεγαλόπρεπα, κολυμπᾶ και ἔρχεται γιὰ τ' ἀκρογιαλί ὁ Δράκοντας, ὁ βασιλέας τῆς Ἀβυσσους...

— Τὸ φίδι τοῦ γιαλοῦ, φωνάζει ἡ Κοκκίνα...

Θοδώρῳ, ξύπνα, φεύγα Θεοδώρῳ...

Παίρνει δρόμο ἡ κατσικά, πέρα ἀπὸ τὶς ἀγκυλερές πέτρες. Τραβᾶ τὸ σκοινὶ της κι' ἄγρια χτυπιέται τὸ παλοῦκι πάνω στὰ βράχια· σκιρτήματα, πηδήματα, φευγὸς ἡ κατσικά, κι ἄλλα τόσα και τὸ παλοῦκι.

Ἡ ἄσπρη θάλασσα, ρεπιδιάζει, και κρυαδίζει ὄχι μὲ τὴ δροσιά της, ὄχι μὲ τὴν πνοὴ τ' ἀγέρα, μὰ μὲ κάτι πιὸ μέγαν, πού σὲ κάνει νὰ παγώνεις και νὰ κρυώνεις: Μὲ τὸ φόβο! Ὁ Δράκοντας, τὸ φίδι τοῦ γιαλοῦ, βασιλέας και κυρίαρχος δαίμονας κάτω στὴν ἄβυσσο και στὰ σκοτεινὰ βάθια τοῦ πελάου, εἶχε σταλμένες τὶς νύφες του, γιὰ νὰ τοῦ βροῦνε θυμαί! Ἦθελεν ἕνα βασιλόπουλο, γιὰ τὸ βασιλείου του. Ἦθελε νὰ τραβήξει τὸν ἴδιο τὸν ἥλιο, κάτω στὰ σκότεινα και νὰ τὸν κρύψει στὰ μαῦρα τὰ βασιλεία του. Μὰ ὁ ἥλιος, ἦταν πάρα πολὺ ψηλά!

Τότε ἀποφάσισε, νὰ παίρνε τὸ παιδί τοῦ ἡλίου, τὸ φῶς! μὰ κι' αὐτὸ, μὲ κανένα τρόπο δὲν πῆγαινε κει κάτω στὰ τόσα βάθια

Ἐστειλε τότε τὶς νύφες τοῦ γιαλοῦ, νὰ τοῦ βροῦνε τὸ βασιλόπουλο-

πού τούλειπε· θά πάντρευε τις νύφες με τὸ βασιλόπουλο πού ζητούσε.

Φτάνει, τὸ βασιλόπουλο νάταν χτυπημένο, νάταν σημαδεμένο ἀπὸ τὸν ἥλιο. Κι' οἱ νύφες, χρόνια καὶ καιροὺς γύριζαν στ' ἀκρογιαλία, βουβές κι' ἀμίλητες, νά-βροθνε τὸν ἡλιοχτυπημένο! — Πότε γινόντουσαν ψάρι, πότε γινόντουσαν πουλί καὶ πότε κύμα....

Ὁ Δράκοντας φτάνει στ' ἀκρογιαλία. Νάτος σέρνεται μετὰ τὴν κοιλιά.

Γαλάζιος πράσινος μαυριδερός... Ἀλλάζει χρώματα κάθε τόσο. Καὶ τί στολίδια, τί πετράδια τοῦ γιαλοῦ, χρυσοποικίλα. Φυβερὸς δράκος μετὰ δυὸ οὐρές, σάν ψαριού, καὶ μετὰ δυὸ πόδια, σάν τ' ἀλόγου.

Σέρνεται καὶ βγαίνει στὴ στεριά ἀπὸ τὸ ποταμάκι. Σήκωσε τὸ πλατὺ τοῦ κεφάλι καὶ χύμηξε πρὸς τὰ μπρός. Φτάνει στὸ Θεωρό. Ἐκεῖ γύρω του, κάνει μιά δυὸ τρεῖς μεγάλες κουλοῦρες μετὰ τὸ μακρὺ του σώμα, γύρω στὸ παιδί. Τὸ κεφάλι του τώρα, τὸ σηκώνει ψηλά μαζί μετὰ τὸ κορμί του κι' ἀρχινᾷ ἕνα σφύριγμα σιγανό, δξύ, φιδίσιο πού ζαλίζει, σὲ κάνει σάν ὑπνωτισμένο καὶ σὲ σαγηνεύει. Λάμπουνε τὰ μάτια του, καθῶς τραγουδᾷ τὸ παιδιοῦ. Ἔχουνε μιά λάμψη πού σὲ τραβᾷ. Τώρα ἡ γλώσσα του, μιά γλώσσα σουβλερῆ, βγαίνει πολὺ δξύ ἀπ' τ' ἀνοιχτό του στόμα, καὶ κάνει κι' αὐτὴ σχέδια καὶ κινήματα στὸν ἀέρα καὶ κάνει κάτι κύκλους, πάνω ἀπὸ τὸ κοιμισμένο παιδί.

Οἱ νύφες ἀποτραβήχτηκαν. Ὁ Βασιλέας, ὁ δράκοντας ἦρθ' ὁ ἴδιος. Τοῦ τραγούδησε, τούσαλλε, τοῦ μοιρολόγησε τοῦ φλογισμένου καὶ κατακόκκινου παιδιοῦ... Μετὰ μίαν τώρα, ὁ δράκοντας ἦσυχά καὶ μαλακά τυλίχτηκε, τρεῖς φορές στὸ σωματάκι τοῦ Θεωροῦ καὶ μετὰ τὸ ἴδιο φιδίσιο σφύριγμα, ἀρχινᾷ νὰ γυρίζει τὸ κεφάλι του καὶ τὸ κορμί του κατὰ τὴ θάλασσα. Σέρνεται καὶ φεύγει, παίρνοντας καὶ τὸ Θεωρό στὴν ἀγκα-

λιά του. Τρέχουν κι' οἱ δυὸ τους, ἀργά, γιὰ τὴν ἀσημένια τὴ θάλασσα, πού νεκρώθηκε κι' ἄσπρισε.

Πάει ὁ δράκοντας, πάει μαζί του καὶ τὸ Θεωρό.

Βασιλόπουλο κάτω στ' ἀνήλιαγα βάθια, κάτω στὴν ἄβυσσο...

Νύφες καὶ πάλι τὸ ὑπόδεχτηκαν, καὶ νύφες, στὰ ὀλόασπρα νυφιάτικα, τὸ γυρίζουν κάτω, στὰ βασιλεία τοῦ δράκοντα, γιὰ νὰ δεῖ καὶ νὰ γνωρίσει τ' ἄπατα βάθια. Κῆποι, πολιτείες, κόσμος σωστός, φωτισμένος μετὰ φῶτα χρωματιστά, πού τὰ κράτᾳνε ἀναμμένα περιεργά καὶ παράξενα ψάρια.

Λουλούδια, φυτά, ξωτικά δάση καὶ στεφάνια ἀπὸ φύκια...

Στολίδια, κοχύλια, μαργαριτάρια καὶ κοράλλια, ὄλα φανταχτερά.. ὄλα, προικιά γιὰ τὸ βασιλόπουλο. Κι' ὄλα στολίδια.

Νύφες, νύφες, νεράϊδες πεπλοφῆρες, ὄλες γιὰ τὸ βασιλόπουλο...

Οἱ Νεράϊδες τώρα, τὸ στολίζουν μ' ἀτίμητα στολίδια καὶ τὸ καθίζουν στὸ μικρὸ θρονὶ τοῦ βασιλόπουλου...

Νεράϊδες, Κυράδες, ὄξω στὴ στεριά, στὸ ποταμάκι ξανάρχισαν τὸν τρελλό τους χορό, γύρω τριγύρω στὰ ρουχαλάκια τοῦ μικροῦ. Χόρεψαν ὄρες πολλές· χόρεψαν ὄσπου μιά ἄλλη νύφη, στὰ μαῦρα στὰ σκοτεινά ντυμένη, ἦρθε καὶ σκέπασε μετὰ μαῦρα τὴν πέπλα τὴν πλάση, καὶ νύχτωσε...

Στὶς ἀγκυλερές πέτρες, δυὸ καλλικατσοῦδες, ταιριαστὸ ζευγάρι, βγαίνουν ἀπὸ τὴ φωλιά τους· ἀπλώνουν τις φτεροῦγες τους, τις βρέχουν μετὰ θαλασσίτσα καὶ λούζονται. Ἔτσι γίνεταί, κάθε πρωινό. Ὑστερα, βουτᾳνε στὴ θάλασσα, πλάι πλάι καὶ φεύγουν. Ἔτσι χαίρουνται τὸν ἥλιο, τὸ γιαλό, τὴ ζωῆ...

Μιά κατσίκα, μιά κόκκινη κατσίκα, ξεπαλουκώθηκε. Τραβᾷ τὸ σκοινί της, σέρνει τὸ βιδερένιο παλοῦκι της, καὶ βόσκει. Δὲ βρίσκει χορτάρια ἐκεῖ στὴν ἀκροθαλασσιά· μοναχά ἔ-

νας ξερός καλαμιώνας ὀρθώνεται. πῶς μοιάζουνε τὰ γυμνά ξερά καλάμια, μετὰ σωστά κεριά!! Ἡ κατσίκα κατεβαίνει στὸ ποταμάκι γιὰ νὰ πιεῖ νερό· κι' αὐτὸ στείρεψε — κάτι μα σουλᾷ τώρα ἡ κόκκινη κατσίκα: Δυὸ ρουχαλάκια βρῆκε καὶ τὰ τρώει· ἕνα βρακάκι κι' ἕνα πουκαμισάκι.

Στὸ σκολεῖο τὴν ἄλλη μέρα, μιά θέση μένει ἀδειανή· κάποιος λείπει. Ὅμως τὸ μάθημα ἀρχινᾷ. Ὁ Παπᾳς ὁ δάσκαλος, ὁ Παπα-Κιρκάδης, βγάζει ἕνα κλῆρο ἀπὸ τὸ κουτί καὶ φωνάζει:

— Θεωρῆς Ψαρουδάκης μὰ κανέναν δὲ σηκώνεται νὰ βγεῖ στὸ μάθημα. Τὰ παιδιά, οἱ συμμαθητῆς κλαῖνε κι' ὁ Παπᾳς ὁ δάσκαλος, φωνάζει:

— «Ὅποιος, δὲν κούει τοῦ γονιοῦ, παραγωνιᾷς καθίζει.»

Τρεῖς νομάτοι, περπατοῦνε πάνω στὴν ἄμμο, ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο, σκυμμένοι, σάν κάτι νὰ βλέπουν, σάν κάτι νὰ παρακολουθοῦν, σάν κάτι νὰ ζητοῦν....

Γ. ΠΑΠΑΧΑΤΖΗΔΑΚΗΣ

ΔΙΑΒΑΙΝΟΝΤΑΣ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ

Περνώντας τὰ δρομάκια τὰ στενά,
σάν ξωτικά μ' ἀργοχαϊδεοῦν θρόλοι
καὶ νοιώθω σάν σικιά σιγαλινά
τὴ συντροφιά σου, ὦ! Χρηστοβασίλη.

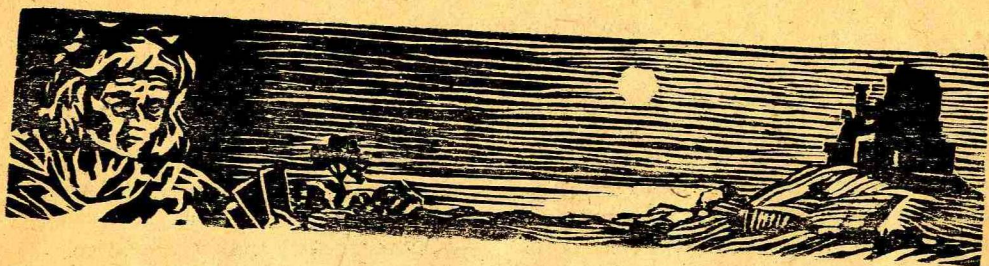
Μαζί μου τὰ στενά ἀνηφορεῖς,
μιλώντας ξεχασμένες ἱστορίες,
κι' ἐνῶ γλυκά—γλυκά μ' ἀνιστορεῖς,
τριγύρω μας χορεύουν νοσταλγίες.

Στὴ Λίμνη πού προβάλλει λαμπερῆ
μ' ὠδήγησες καὶ χάθηκες στὰ νέφη,
καὶ κείνη 'κεῖ σιμά της, σοβαρῆ,
νὰ πάω μετὰ τὰ κύματα μοῦ γνέφει,

Γυρμένη, καὶ τὰ γκρίζα τὴς νερά
θωρώντας μετὰ σκυμμένο τὸ κεφάλι,
γλυκά ἀντηχοῦν στ' αὐτιά μου, τρυφερά
τ' ἀθάνατα τραγούδια τοῦ Κρυστάλλη.

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΥ

Η ΜΑΓΙΣΣΑ

— Ρίχ' τὰ χαρτιά, μάγισσα, ρίχτα!
Δὲ μὲ τρομάζει ἀπόψε ἡ νύχτα
Κι ὁ φρῦνος πῶχεις στὴν ποδιά:
Γύρω σου φτερουγοῦν κοράκια,
Μὰ πιὸ φριχτὰ εἶναι τὰ γεράκια
Ποῦ μοῦ δαγκώνουν τὴν καρδιά.

— Ξένε, μ' ἀτράνταχτο σκοτάδι
Κι ἂν μᾶς τυλίγει αὐτὸ τὸ βράδυ,
Κι ἂν τὸ λυχνάρι μου ἀχνοσβεῖ,
Κάτω ἀπ' τ' ὠχρὸ ἀντιφέγγισμά του
Στὰ πένθιμα ἄντρα τοῦ θανάτου
Μαζί μου τώρα ἔχεις διαβεῖ.

Καὶ νά, σὲ βλέπω καβαλλάρη,
Κάτω ἀπ' τ' ἀσάλευτο φεγγάρι,
Τὸν ἄνεμο νὰ ξαναπερνᾷς·
Πῶς τρέχεις! Ποιὸς νὰ σὲ προσμένει;
Τάχα μὴν εἶν' ἡ ἀγαπημένη
Ποῦ σὲ καλεῖ γοργὰ νὰ πᾶς;

— Ρίχ' τὰ χαρτιά, μάγισσα, ρίχτα!
Βαθειὰ εἶν' αὐτὴ τὴν ὥρα ἡ νύχτα,
Καὶ κεῖ, στὸ κάστρο τὸ θολό,
Μονάχη ἡ ἀγάπη μου κοιμάται,
Κι ἴσως γλυκὰ νὰ με θυμάται
Σ' ὄνειροπόλημα τρελλό.

— Ψηλά, στ' ὀλόφωτο τὸ κάστρο,
Μιὰ κόρη, λαμπερὴ σὰν ἄστρο,
Μαζί σου θε νὰ ζεῖ ὅσο ζεῖ...
Μαῦρα τὰ μάτια της ... σπαθάτη
Μαζί τὸ βιό σας, τὸ κρεββάτι,
Καὶ τὸ στεφάνι σας μαζί.

Μὰ ἄλλοι! οἱ καρδιές σας βγαίνουν χῶρια!
Στὰ τρίστρατα καὶ στ' ἀγριοβόρια
Πλανιέται σου ἔρημη ἡ ψυχὴ...
Ξένε, ἡ καλὴ σου δὲν κοιμάται,
Δὲ νείρεται, δὲ σὲ θυμάται!
Δὲν εἶναι ἀπόψε μοναχὴ!

— Ρίχ' τὰ χαρτιά, μάγισσα, ρίχτα!
Δὲ διάβηκεν ἀκόμα ἡ νύχτα,
Κι ἔχω ἄτι ἀνάλαφρο ὡς φτερό·
Κάνε, πρὶν φέξει ἀνίσως φτάσω,
Βαρύγνωμη νὰ τὴν προφτάσω,
Καὶ γὼ μπορῶ νὰ συγχωρῶ.

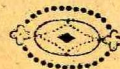
— Μαζί τὰ πλούτη σας διαβάτη,
Καὶ τὸ στεφάνι, τὸ κρεββάτι.
Μαζί σου ἐκείνη ὅσο θὰ ζεῖ,
Μὰ (ἄχ! τὰ γραμμένα ὅποιος τὰ ξέρει!)
Σκαμμένοι ἀπ' τὸ δικό σου χέρι
Κι οἱ τάφοι σας βγαίνουν μαζί!

ΝΙΚΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

Η ΠΛΗΞΗ

Βουβά στέκουν τὰ δέντρα
αἰῶνιοι θεατὲς τοῦ μαύρου κόσμου.
Παλῆος φιλόσοφος ὁ ἥλιος γέρνει...
Τὸ ζωντανὸ κουρέλι τοῦ ἡμικόσμου,
τὴν πλήξη του βαρυστημένα σέρνει
στὰ φωτισμένα κέντρα.

ΝΙΟΒΗ ΓΕΩΡΓΟΠΟΥΛΟΥ

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ ΣΤΑ ΓΙΑΝΝΙΝΑ

Γ. ΤΟ ΝΗΣΙ

1.—

Στίχ. 1770 και έπ.

«Προστάζει ο Βεζύρης Χουρσήτ Άχ-
[μέτ Πασιάς
σ' όλα τὰ βιλαέτια, ναρθεί κάθε
[πασιάς
προστάζει και στην Ύδραν να έλ-
[θουν άρκετοί,
να είνε όλο ναύται, έμπειροι, δυνατοί
να φέρουν τὰ καράβια μ' άρμάταν
[δυνατήν,
στη λίμνη να εμβάσουν την δύναμιν
[αυτήν,
νησί να πολεμήσουν κάστρον σ' έναν
[καιρόν
χούλιαν και λιθαρίτσια με πόλεμον
[γερόν».

Μια από τις φάσεις του μακρόχρο-
νου άγώνα ανάμεσα Χουρσήτ και Άλή
Πασά για την κυριαρχία του Κάστρου
των Γιαννίνων —κι' ίσως όχι ή πιο ά-
σέμαντη — διεξήχθηκε τη μακρυνή έ-
κείνη εποχή στο ειρηνικό Νησί μας, που
αναπαύεται στη γαλάζια λίμνη, το στο-
λίδι αυτό και το καμάρι των Γιαννίνων.

Ο Κωνσταντίνος Διαμάντου Τζου-
καλάς, ο «Λογιώτατος» για τον οποίο
μιλήσαμε στο προηγούμενο άρθρο, στο
πολύστιχο ποίημά του, απόσπασμα από
το οποίο είναι και οι έπί κεφαλής στί-
χοι, περιγράφει ζωηρότατα τις φάσεις
αυτές του σκληρού άγώνα ανάμεσα «χαλ-
ντούσπων», όπως αποκαλεί τους «βασιλι-
κούς», τους στρατιώτες του σουλτανικού
στρατοπέδου, και «άλληπασιαλίδων» όπως

χαρακτηρίζει τους «άλβανίτας» του Ά-
λή. Μαζύ δε μ' αυτούς,

«Ήταν και μια γυναίκα άνδρεία δυνατή
από το Τεπελένι στ' άρματα άρκετή».

που έπί κεφαλής των δέκα παλληκαριών
της, σκοτώθηκε στη φάση αυτή του ά-
γώνα πολεμώντας για να εκδικήση το
θάνατο του άντρός της.

Μπορεί όμως να πει κανένας ότι το
Νησί κι' ή Λίμνη μας, με πολεμικές ίαχές
κι' αίματηρούς άγώνες μπαίνουν στη νε-
ώτερη ιστορία της Πατρίδας μας.

Η ιστορία άντιγράφει τον έαυτό
της και το Νησί έπαιξε στα χρονικά του
τόπου, το ρόλο ενός από τους τελευταί-
ους προμαχώνες του Κάστρου των Γι-
αννίνων.

Ποιός μ' όλα ταύτα θα το πίστευε
ότι ή Γιαννιώτικη λίμνη, ή τόσο γαλή-
νια κι' ώραία έγινε εδώ κι' εξακόσια
περίπου χρόνια, το θέατρο κρατερής
ναυμαχίας, όπως στα 1820 έγινε το πε-
δίο ναυτικών επιχειρήσεων με «καρά-
βια κι' άρμάταν δυνατή» και με Ύδραί-
ους ναυτικούς;

2.—

Στα 1379, στο Κάστρο του Γιαννί-
νου δυνάστευε ο Σέρβος Θωμάς, γυός
του Προλούμπου και γαμπρός του έπί-
σης Σέρβου ηγεμόνος Συμεών, τον ό-
ποιο (Θωμά) «οί δυστυχείς Ίωαννίται

μετά πανδήμου χαράς και εύφημιών,
γράφει ο Άραβαντινός, υποδεχθέντες
στα 1367, άνεκήρυξαν και διεκήρυξαν
ώς νόμιμον δεσπότην». Την εποχή εκεί-
νη, τα ισχυρότατα Άλβανικά φύλα που
κυριαρχούσαν στην Άρτα και στην πε-
ριοχή του Άράχθου, είχαν αρχίσει να
περισφίγγουν πολύ πειστικά το Γιαννιώ-
τικο Κάστρο: όλη δε ή ύπαιθρός του—
χωράφια κι' άμπέλια ήταν τότε όλη ή γύ-
ρω περιοχή, κι' αυτή ακόμα που κατέ-
χεται σήμερα από την πόλη— έβασανί-
ζονταν πολύ συχνά άπ' τις παντοδαπές
καταστροφές που οι Άλβανοί άφηναν
πίσω τους, όταν γυρονούσαν από τις συ-
χνές επιδρομές τους: Το Γιαννιώτικο
Κάστρο ήταν μια ζηλευτή πολιτεία, γε-
μάτη αίγλη και γοητεία, και ταυτόχρονα
ένα στρατηγικό σημείο, για όποιοι ήθε-
λε να κυριαρχεί στην Ήπειρο.

Οι άρχοντες λοιπόν κι' ο λαός του
Γιαννίνου, είχαν άντιληφθεί ότι το Κά-
στρο είχε ανάγκη από ισχυρό κυβερνήτη
που να διαθέτει και γερές έξωτερικές
προστασίες και μια πρεσβεία πήγε στον
Σέρβο ηγεμόνα Συμεών, πανίσχυρο τότε
στην κοντινή Βαλκανική, και του ζή-
τησαν Δεσπότην για τα Γιάννινα: αυτός
δε τους έδωσε το Θωμά Προλούμπο, που
με τόσο χαρά τον δέχτηκε το Κάστρο.

Αίγο όμως καιρό μετά την εγκατά-
στασή του, ο Θωμάς, άποδείχτηκε ένας
σκληροτράχηλος κι' αίμοβόρος δυνάστης.
«Μικρά γάρ πάσα κακία προς κακίαν
Θωμά», φωνάζουν επιγραμματικώτατα οι
μοναχοί του Νησιού Κοινητός και Πρό-
κλος, στο περίφημο Χρονικό τους.

Όπως δε υπάρχουν πολλές, όπως
θα ίδοιμε, ομοιότητες ανάμεσα ναυμα-
χίας 1379 και ναυτικών επιχειρήσεων
1820, έτσι υπάρχουν και πολλές άναλο-
γίες ανάμεσα Θωμά και Άλή: ή ίδια
ωμότητα και δολιότητα στα μέσα, ή ί-
δια αίμοδιψία και σκληρότητα στην
έπιβολή της τρομοκρατίας, ή ίδια
προσπάθεια για συγκρότηση ισχυρού
κράτους με παντοδύναμη κεντρική έξου-
σία, εις βάρος των τοπικών έξουσιών και
της δύναμης των άρχόντων και φυ-
λάρχων.

3.—

«Μηνί όμως Φεβρουαρίω, Ινδικτιώ-
νες β' Σαββάτω α' των νηστειών, έτους
υπάρχοντος ρω' π' ζ'"» (1379), όπως γρά-
φει το Χρονικό, το Κάστρο των Γιαν-
νίνων περνούσε μια άπ' τις δυσκολώτε-
ρες στιγμές της ζωής του, κι' άντιμετώ-
πιζε μια από τις βιαιότερες, τις πιο θο-
γανωμένες και πιο άποφαστιστικές επι-
θέσεις των Άλβανικών φύλων. Με την
έκδήλωσή της, «στάσις μεγάλη εν τη πό-
λει έγεγόνει» και «στάση» έδώ το Χρο-
νικό έννοει, νομίζουμε, την ταραχή και
την άγωνία, που κατέλαβε τους κατοί-
κους του Κάστρου, όπως αυτό φαίνεται
από την παρακατω αφήγησή του.

Κάποιος Περάτης, κωφός, Νικηφό-
ρος τόνομα, είχε προδοτικά περάσει
«μετά της βάρκας αυτού», πιθανότατα
από τις περιοχές του Πέραμα μέσα στο
Κάστρο, περισσότερο από εκατό έκλε-
κτους Μαλακασίους, οι όποιοι κατόρθω-
σαν να καταλάβουν αίφνιδιαστικά τον
«μεγάλον Γουλιάν». Γουλιάν, είναι, ο
κουλές, ή κουλία, ο πύργος, ένα από τα
άμυντικά έργα της οχυρωματικής της έ-
ποχής εκείνης και υποθέτουν ότι εδώ,
πρόκειται για τον Πύργο που ακόμα και
σήμερα ύψώνεται στην περιοχή του πα-
ληού Στρατ. Νοσοκομείου, στο άνατολι-
κό τμήμα του Βράχου, όπου, όπως είπα-
με στα προηγούμενα, βρέθηκε κι' ο τά-
φος του Θωμά. Άλλο δε «πλήθος ευα-
ρίθμητον» από Άλβανούς, ο ίδιος ο Νι-
κηφόρος ο Περάτης, ο κωφός και θαν-
μαστός, είχε διεπεραιώσει στο Νησί.

Κι' άρχισε τότε στενή και βίαιη πο-
λιορκία του Κάστρου από ξηράς και...
(παρ' όλίγο να πώ θαλάσσης), λίμνης,
ένώ στον ίδιο καιρό, μέσα στο κεντρι-
κότερο σημείο της Χώρας, εκατό και
πλέον έκλεκτοι Μαλακασιοι κατείχαν το
σπουδαιότερο άμυντικό οχύρωμα του
Κάστρου. Θα έπρεπε να μπορούσαμε να
παρακολουθήσουμε τις περιπέτειες της
τρομερής αυτής σύγκρουσης, της τόσο ά-
ξιοσημείωτης στα ιστορικά των Γιαννι-
νων, ώστε να έχει διασωθεί ως κι' ή ά-
κριβής ημερομηνία της, από καμιά κο-
ρυφή του Νησιού, για να μπορούσαμε να

του Βυζαντινού οίκου των Κροζόνδουλων ή Ακροζόνδουλων, Ήπειρώτης τήν καταγωγή, αφού άρνήθηκε άρχικά νά ύποταγεί στον Τουρκικό ζυγό, με σώμα από δέκα έξ χιλιάδες άποκηρυγμένους άνδρες, άργότερα διά θαλάσσης άποβιβάστηκε στο Δυρράχιο και προκάλεσε μεγάλη επανάσταση στην Άλβανία και στην Ήπειρο, κατά την όποία σηκώθηκαν στο ποδάρι πενήντα χωριά, έδιωξε τους Τούρκους και παρέδωκε τή χώρα στο γνιό του Γιώργη Καστριώτη, Ίωάννη. Πιο άργότερα σε νέους άγώνες πού άνοιξε στη Μάνη, νικήθηκε από τους Τούρκους και, όπως ο Διονύσιος ο Φιλόσοφος στα 1611, γδάρθηκε και θανατώθηκε. Ο Κροζόδειλος είναι έντελώς φυσικό νά δεχτούμε ότι στην επιχείρηση αυτή πού έκανε στην Άλβανία και την Ήπειρο είχε πάρει μαζί του και Μανιάτες πολεμιστές. Νά συσχετίσει τώρα κανένας την παράδοση των νησιωτών μας με την επανάσταση αυτή του Ήπειρώτη Κλαδά και την επιτυχία της; Ποιός νά ξέρει; μπορεί και ναι μπορεί και όχι.

Ο ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Πρωϊ, τὰ πευκά γύρω εὐωδιάζουν,
χρυσά τὰ σπάρτα γέρνουν τὸ κεφάλι,
γνέφουν τὰ κυπαρίσια ἀπ' τὴ μεγάλη
ἀλλέα. Καθὼς περνᾶμε, μᾶς κυττάζουν
ἀπ' τὶς φωλιές τους τὰ πουλιά,
κι ἀπ' τὴν ἐλιά

τὴ γέρικη ὁ ἀνθός.

“Ὅλα μᾶς χαιρετοῦνε μὲς τὸ φῶς!

Καὶ τὰ μικρά μου,
χαρούμενα, γερά, τρέχουν κοντά μου,
στῆς ἐξοχῆς τ' ὀλόχαρο γιορτάσι!
Κι ἐγὼ μιά μάννα! πρόσες μὲς τὴν πλάση!

Στῆς δημιουργίας τὸ σκοπὸ
τὸ εἶναι μου δουλεύει χαρωπό.
Καὶ λύτρωση ἀπ' τὸ φόβο τοῦ θανάτου,
σ' ἀπόκρυφο ξανοίγω μῆνυμά του,
νά λέει μου: — «Θ' ἀναζεῖς στὴ μάννα γῆ
αἰώνια στῶν παιδιῶν σου τὴν ψυχὴ!»

ΝΙΚΗ Λ. ΠΕΡΔΙΚΑ

Εἰς τὰ Nelson papers τοῦ Βρετταν. Μουσείου, τὰ δημοσιευόμενα ἀπὸ τὸν Κλ. Νικολαΐδη στὰ Ήπειρ. Χρονικά τοῦ 1926 (σελ. 43) καὶ στὸ τμήμα τὸ ἀναφερόμενο στὴ: περιγραφή τοῦ Μωρέως καὶ τὸν Μανιατῶν, ἀναφέρεται ἀνάμεσα σ' ἄλλα ὅτι οἱ πολεμικώτατα ὁργανωμένοι Μανιάτες, σὲ καιροὺς εἰρηνικοῦς ἀπέρχονται σὲ ἄλλα τμήματα τῆς Ἑλλάδας καὶ ἐμισθοῦνται πρὸς καλλιέργειαν τῆς γῆς, συνήθως χρησιμοποιοῦνται εἰς τὴν ἀλιείαν καὶ ἐλλείπει ἄλλων ἀσχολιῶν ἐπιδίδονται εἰς τὴν ληστείαν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἐν ταῖς τουρκικαῖς ἐπαρχίαις· εἶναι ἐξαιρετικὸ σκοπευταί, φέρουσι πάντοτε ὄπλα καὶ οὐδεὶς Τούρκος τολμᾷ νά ἐμφανισθῆι παρ' αὐτοῖς».

“Ὅπως κι ἂν ἔχει τὸ πρᾶγμα, τὸ Νησι τῶν Γιαννίνων ἦταν ὅπωςδὴποτε συνουκισμένο στὸν καιρὸ τοῦ Δεσπότη Θωμᾶ Προελοῦμπου· ἄλλὰ γι' αὐτὸ θὰ ἀσχοληθοῦμε στὸ προσεχὲς ἄρθρο.

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

Ο ΓΕΡΟ ΤΡΙΚΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Κόντευε μεσημέρι. Ο γέρο-Τρίκης, σαράβαλο· έβδομήντα χρονών, καμπούρης και κουρελής προχωρούσε σκυφτός και συλλογισμένος. Μέρες τώρα τον βασάνιζε ή συλλοή και λύση δεν εύρισκε. Ο σίφουνας τοῦ πολέμου τον είχε ξεριζώσει απ' τ' ὄμορφο χωριαδάκι του — κάτου κει στην Ήπειρο, τὴ βασανισμένη — και τον είχε ρίξει — τώρα στα γεράματα! στη Θεσσαλονίκη, με τὴ γριά του και τ' ἄγγονάκι τους τον Νικολή, τεσσάρων χρονών. Απ' τὸ μακρυνὸ χωριό τους, σαν ἦρθ' ἡ μπόρα, φύγανε ἄρον — ἄρον. Κι ἔτσι λίγα πραγματάκια μπόρεσαν και πήρανε μαζί τους. Μά κι αὐτὰ τὰ ξεπουλήσανε λίγα λίγα στη «μαύρη». Μοναδική τους περιουσία πιά, ἓνα κουρέλι — σκέπασμα, ἓνα φλυτζάνι, τρία κουτάλια, μιὰ πῆλινη κατσαρόλα, ἓνα μπρίκι, μιὰ σκούπα κι ἡ παραγγίτσα — τὸ σκυλλοκάλυβο, ὅπως τὸ λέγανε, πού τους είχε παραχωρήσει ἡ «Πρόνοια» γιὰ νά χάσουν μέσα τὸ κεφάλι τους. Τσίγγοι και τενεκέδες γιὰ σκεπή, τσευβάλια στο παράθυρο γιὰ τζάμια. Και σαν λυσομανούσε ὁ Βαρδάρης (1), τὸ σκυλλοκάλυβο κυντύνευε ν' ἀναποδογυριστεῖ. Πάλι καλά ὅμως πού δὲ μείνανε στο δρόμο, ὅπως τόσοι ἄλλοι. Ἄς εἶναι και στο σκυλλοκάλυβο, κρύβαν τὸ βράδυ τὸ κεφάλι τους.

(1) Ἄνεμος πού φυσάει συχνά στη Θεσνίκη. Πῆρε τ' ὄνομα απ' τὸ ὄμῶνυμο ποτάμι, πού εἶναι γνωστὸ με τ' ὄνομα: Ἄειός.

Και τὸ ψωμάκι τους ξεσφαλισμένο τὸχαν. Ἐξήντα δράμια, ἐξήντα. Μά τὸ παίρνανε δωρεάν. Και ζήσανε μ' αὐτό, ἀφοῦ δεν πέθαναν. Θὰ πεις παίρναν και τὸ βοήθημά τους ταχυικά. Χίλιες πεντακόσιες δραχμές τὸ μῆνα. Μά αὐτὲς προορίζονταν ὅλες γιὰ τον Νικολή. «Πρέπει νά δυναμώσει τὸ παιδί» λέγανε. Και πῆγε ἡ γριά νά τοῦ πάρει ἓνα αὐγό. Ρώτησε γιὰ τὴν τιμή.

— Σαρανταπέντε χιλιάδες τὸ ἓνα.

— Ἰιιι! Ξεφώνισε. Ἄρχισε νά λογαριάζει.

Δυόμιση χρόνια ἔπρεπε νά περιμένει.

— Ἰιιι! Ξεφώνισε πάλι ζαλισμένη. Βοήθημα μιὰ φορά! Κάθε δυόμιση χρόνια ἓνα αὐγό! Και τὸ πήρε ἀπὸ τότε ἀπόφαση. Βγήκε στοὺς δρόμους γιὰ ζητιανιά. Πόσοι τῆς δίνανε θὰ πεις; Κάτι χοντροὶ κοκκινομάγουλοι: «Ἐμεῖς εἴμεστε χειρότερ' ἀπὸ σένα» τῆς λέγανε. Κι ἀλήθεια ἦταν χειρότερ' ἀπ' αὐτή. Ἄπ' τὴν ὑπεραιμία σίγουρα εἶχανε μεγάλη πίεση, μποροῦσαν νά πάθουν ξαφνικά και καμμιὰ ἀποπληξία. Ἐνῶ ἡ γριά-Τρίκενα δεν κιντύνεε απ' αὐτά. Μά πάλι ὄλο και κάτι μάζευε ἡ γριά με τὴ ζητιανιά. Ἰσα ἴσα γιὰ τὸ γαλατάκι τοῦ Νικολή. Γιὰ ζάχαρη ὅμως οὔτε κουβέντα. Κι ἐκεῖνο τὸ γρουσουζικο ὄλο νά ξεφωνίζει: «Ζαχαῖτσα! Ζαχαῖτσα!» Μά γιὰ καλή τύχη τοῦ Νικολή τώρα τελευταία ἄρχισαν νά τους δίνουν λίγη ζάχαρη κάθε μῆνα με τὸ δελτίο. Οἱ γέροι ἄ-

ποφάσισαν να την αφήσουν άγγιχτη για το Νικολή. «Εμείς το φάγαμε τό ψωμί μας» λέγανε. Λαχταρούσε ο καημένος ο γέρος κανέναν καφέ, μα πολεμούσε να τον ξεσυνηθείσει, να κόψει αυτή την παληοσυνήθεια του καφέ. Σιγά σιγά κάτι κατάφερε. Μά σαν έβλεπε τη γριά να έτοιμάζει στο μπρίκι το γαλατάκι του Νικολή, ο πειρασμός τον ένοχλούσε.

Τόν έβλεπε ή γριά, τόν λυπόταν και τούψηνε λίγο ρεβίθι με ζάχαρη. Τη ζάχαρη αυτή όμως την έκλεβε ο γέρο - Τρίκης απ' τόν Νικολή. Έτσι του φαινόταν. Και τόν στεναχωρούσε πού δέ μπορούσε κι αυτός να δίνει όλο τό μεράδι του στό Νικολή. Κι' όλ' ή συλλογή του, πού τόσον καιρό τώρα τόν βασάνιζε, αυτή ήταν. Με τί τρόπο θα μπορούσε ν' αφήσει άπειραχτη τη ζάχαρη, πούπερνε με τό δελτίο του, για να τη δίνει όλη στό Νικολή. «Τό παιδί πρέπει να ζήσει, να μεγαλώσει, έμεις γεράσαμε πιά» έλεγε. Πώς να γίνει όμως; Έτσι όλο συλλοή προχωρούσε ο γέρο - Τρίκης. Έθελε σήμερα να κάμει έπίσκεψη του φίλου του και πατριώτη του Θόδωρου. Μαζί είχαν φύγει απ' τήν πατρίδα. Σε παρόμοιο μέ τό δικό του σκυλλοκάλυβο τόν είχε τρυπώσει κι αυτόν ή «Πρόνοια» με τη γριά του, τήν κυρά Μαρία. Τά παιδιά τους είχαν σκορπίσει δω-έκεϊ. Πριν από καιρό άνταμώνανε κάπου κάπου στό «ήπειρωτικό» καφενεϊο. Κάθε φορά πού άναβε μέσα του ο καημός της πατρίδας, πήγαινε ο γέρο - Τρίκης και τόν έπαιρνε απ' τήν παραγγίτσα του και μαζί πήγαινανε στό ίδιο πάντα καφενεδάκι, πού συχνάζανε κι' άλλοι πατριώτες, πιάνανε μιά γωνιά και μιλούσαν ώρες πολλές.

— Τι να γίνονται κεϊ κάτου τάχα; Ζούν; πέθαναν; Καλά λένε: Πόλεμος, φωτιά! Άνάβει στη μιά άκρη και φτάνει στην άλλη. Ποιός τό λεγε; Άπό κεϊ ψηλά, π' άρχισε, να-τος τώρα έφτασε στό χωριό μας,

Θόδωρε. Και μäs ξεριζώσε τώρα στό γεράματα.

— Άλήθεια, άπαντούσε ο Θόδωρος, τόλεγε να πεθάνουμε μακριά απ' τå χώματα πού μεγαλώσαμε; Να μη μäs θάψουν τå παιδιά μας κεϊ πού θάψαμε κι έμεις τούς γονιούς μας;

— Λές να μην τå βγάλουμε πέρα; ρωτούσε ο Τρίκης.

— Ξαίρω κι εγώ. Δύσκολο. Πολύ δύσκολο! Μα τί μπορείς να κάμεις; Κάμε ντέ!

Κι ύστερα ή κουβέντα γύριζε στό περασμένο. Ζωή μιά φορά τότε!

— Ζήσαμε, Θόδωρε, μεις. Δεν έχουμε παράπονο απ' τη ζωή.

Κάποια μέρα όμως δεν τούς άφησε τό γκαρσόνι να μπουν στό καφενεϊο. Στραβοί ήταν; Δεν βλέπανε τήν πινακίδα; «Άπαγορεύεται ή είσοδος εις τούς ρυπαρούς». Κι από τότε δεν ξανανταμώναν. Βροχές, κρύα. Δεν άστειεύεται ο Βαρδάρης, σαν άρχίζει.

— Δεν πäs, γέροντα, να δεις τί γίνονται; Του είχε πεί τό πρωϊ ή γριά. Χωριανοί, γειτόνοι, έξήντα χρόνια αυτοί πρώτοι μäs λέγανε κάθε πρωϊ τήν καλημέρα και τώρα . . . . . έ, μωρέ, κατάρρα πού μäs βρήκε! Τ' είτανε τοϋτο!

— Θα πάω, γριά.

Και τώρα πήγαινε να τούς δει στό σκυλλοκάλυβό τους. Παραξενεύτηκε, σαν έφτασε, πού ειδη αρκετές γυναικούλες μαζεμένες άπόξω απ' τήν παραγγίτσα.

— Ο καημένος ο Θόδωρος! Ένσυχος άνθρωπος, έλεγε μιά.

— Τέτοιοι πρέπει να πεθαίνουν τώρα, έλεγε μιά άλλη. Τι περιμένε; Τώρα θα μπορέσει ή καημένη ή κυρά Μαρία να πάρει λίγο ψωμί άκόμα.

Στήλωσε τ' αυτί ο γέρο - Τρίκης ν' άκούσει καλλίτερα. Δεν καταλάβαινε τί έλανε να πουν. Πλησίασε, ρώτησε.

— Ο γειτονάς μας ο Θόδωρος

σχωρήθηκε, τ' άπάντησαν. Και λέμε πώς θα μπορεί τώρα ή καημένη ή γριά του να παίρνει διπλή μερίδα ψωμί.

Συλλογιέται λίγο ο γέρο - Τρίκης. Κι' ύστερα . . . . . όλος χαρά ξεφώνισε:

— Μπρέεεε! Και δεν τόχα σκεφτεί τόσον καιρό!

Χωρίς να μπει μέσα, γύρισε πίσω για τό καλύβι του. Βρήκε τη γριά να χουχουλάει τå χεράκια του Νικολή, μα κεϊνο όλο μισόκλαιγε:

— Κυώνω. Κυώνω!

Σαν ειδη τόν παππού, έπαψε να κλαίει. Γελαστός ο γέρο - Τρίκης τό πήρε στό χέριο, τό σήκωσε ψηλά και άρχισε να τό χορεύει:

— Τάχι-τάχι, τάχι-τάχι,
τάχι-τάχι, τό παιδι.
Τάχι-τάχι, τάχι-τάχι,
τάχι-τάχι, Νικολή.

Θέλεις ζαχαρίτσα, Νικολή; Θα την έχεις! Και πολύυυ ψωμάκι, Νικολή; Θα τόχεις κι' αυτό.

Άρχισε πάλι να τόν χορεύει:

— Τάχι-τάχι, τάχι-τάχι...

— Δεν τό παρατås τό γρουσουζικο! γκρίνιαζε ή γριά. Τι περιμένεις από να γρουσουζικο; Έφασε τόν πατέρα του στην Άλβανία, έφασε και τη μάνα του στη γέννα. Και μäs έμεινε αυτό να μäs παιδεύει... Και δέ χορταίνει τό άχαϊρευτο. Όλο να φάει ζητάει. Και πού θα τό βρούμε τό φαί.

— Σώπα, γριά. Τώρα θα τάχει ό-λα διπλά. Και τό ψωμί και τη ζάχαρη. Θα δεις.

— Παράξενος είσαι σήμερα, γέροντα. Και πού θα τå βρούμε;

— Θα δεις! της άπάντησε ο γέρος κι' άρχισε πάλι να χορεύει τό Νικολή:

— Τάχι-τάχι, τάχι-τάχι....

— Ξεμωράθηκες, γέροντα, και δεν ξέρεις τί λές, γκρίνιαζε πάλι ή γριά, τυλίχτηκε με τό κουρελοσκέπασμα και ζάρωσε στη γωνιά! Κι' όλο γκρίνιαζε:

— Τώρα πού λέγαμε κι έμεις να προχωρούσε σκεφτόνταν: — Ν' άσπαστώ πρωτα τό νεκρό. Να τόν εύχαριστήσω πρέπει. Κι ύστερα... πάλι μαζί, όπως ζήσαμε...

Έφτασε στην παραγγίτσα. Όλα ήταν έτοιμα. Ο παπäs ξεδίπλωνε τό πετραχήλι και δυο γειτόνοι έτοιμαζόταν να σηκώσουν τό νεκρό. Μα πριν φορέσει τό πετραχήλι ο παπäs, ρώτησε: — Άδεια έχετε; — Πήγαν να τη φέρουν. Πήγε ο Άλάλας να τη φέρει, άπάντησε κάποια.

Άπάνω σ' αυτά μπήκε ο Άλάλας μέσα. Πλησίασε τήν κυρά Μαρία,

δοϋμε άσπρη μέρα, ήρθε ο καταραμένος ο πόλεμος, μäs πήρε τό παληκάρι κι' άφηκε έμäs τå κουφάρια. Άφηκε και τό γρουσουζικο να μäs πικράνει.

Μα μ' όλη τη γκρίνια της, ά! πόσο τόν άγαπούσε, τό Νικολή ή γριά. Τόξαιρε αυτό ο γέρο - Τρίκης, γι' αυτό και δεν πολυπρόσεχε τη γκρίνια της. Ξακολουθούσε να παίζει με τό Νικολή.

Ύστερα τόδωκε στη γριά.

— Δέ μουδες γέροντα, τι γίνονται κεϊνα τå έρμα κουσιούλα; ρώτησε ή Τρίκενα. Όσο μπορούσε ήσυχα, άπάντησε ο γέρο - Τρίκης:

— Ο Θόδωρος σχωρήθηκε.

Σταυροκοπήθηκε ή γριά:

— Θεός σχωρές τον! μουρμούρισε. Τόν λυπήθηκε ο Θεός αυτόν. Έμäs, βλέπεις, μäs αφήνει να τυραννιώμαστε. Άς μην είχα τοϋτο τό γρουσουζικο και...

Τήν άρπαξε απ' τούς ώμους ο γέρο - Τρίκης και τήν κούνησε δυνατά:

— Τ' είναι αυτά πού λές, γριά! Σώπα. Έσϋ πρέπει να ζήσεις. Άκούς! Τό παιδι πρέπει να μεγαλώσει. Πώς σούρθε και τόπες αυτό. Θα ζήσεις, γριά, έσϋ. Δεν πρέπει να πεθάνεις έσϋ, δός μου τό λόγο σου, γριά, πώς θα ζήσεις!

— Καλά ντέ! δεν είπα πώς θα βάλω θηλειά στό λαϊμό μου. Μα δεν είναι και στό χέρι μου.

— Έτσι μπράβο. Να μεγαλώσει τό παιδί, γριά.

Γίνηκε σιωπή.

— Στις τρεις θα τόν σηκώσουν, λείε ύστερ' από ώρα σιγά ο γέρο - Τρίκης. Θα πάω ν' άσπαστώ τό νεκρό. Έσϋ μείνε με τό παιδί... Να . . . . . τι να γίνει, γριά; Δέ μπορούμε να πάμε μαζί.

Άναστέναζε ή γριά.

— Θα με συχωρέσει ο μακαρίτης, πού δέ μπορώ να τόν ξεπροβόδισω σήμερα. Έ, μωρέ παληοζώη! Έξήντα χρόνια μαζί και τώρα....

Βγήκε ο γέρο - Τρίκης και καθώς

που καθόταν ζαρωμένη κοντά στο λείψανο.

— Το δελτίο, γιαγιά, της λέει. Θέλουν το δελτίο. Χωρίς αυτό δε δίνουν άδεια ταφής. Πρέπει να το παραδώσουμε.

Τ' άκουσε αυτά ο γέρο - Τρίκης. Ταράχτηκε. Πλησιάζει το Λάλα :

— Τι λές, χριστιανέ μου.

— Το δελτίο του μακαρίτη πρέπει να το παραδώσουμε, άλλοιως δε μάς επιτρέπουν να τον θάψουμε, έπανάλαβε ο Λάλας.

Ο Γέρο - Τρίκης έπεσε πάλι σε μεγάλη συλλοή. Απελπισμένος ήταν τώρα. Ασπάστηκε το νεκρό και βγήκε. Αργά προχώροσε κι άσκοπα, μηχανικά. Γυρτό το κεφάλι, άξιολύπητος.

Και μουρμούριζε :

— Καυμένε Νικολή! Έγώ είπα πως θα σου εξασφάλιζα μια μερίδα ψωμάκι ακόμα και λίγη ζαχαρίτσα.

Μπρέ ε ε παληοζωή! Αποφασίζεις να πεθάνεις, να περσέψ' λίγ' ζαχαρίτσα και πάλι τίποτε δε γίνεται. Το παίρνουν, λέει, το δελτίο. Μπρέ ε ε !

Ποῦ φτάσαμε ! Μιά ζωή — γεροντική θα πείς, μά ὅ,τι να πείς ζωή εἶν' αὐτή — και να μην άξιζει οὔτε λίγη ζαχαρίτσα. Μπρέ ε ε ! μουρμούριζε και προχωροσε συλλογισμένος.

Ξαφνικά γίνηκε πάλι χαρούμενος κι άρχισε να τρέχει για την παραγωγή του.

— Έγώ θα λείψω, γιαγιά, κάμποσο καιρό, της λέει, σαν έφτασε. Έσου το νοῦ σου στο παιδί. Να τον προσέχεις το Νικολή μας. Τίποτε να μην του λείψει. Το δελτίο θα σάς τ' αφήσω, να παίρνετε το ψωμί και τη ζάχαρη. Αν σας ρωτήσουν «θα γυρίσει πάλι» να λέτε. Έγώ μπορεί και ν' άργήσω, μά να μην άνησυχήσεις γιαγιά.

— Ποῦ θα πάς, γέροντα ;

— Ο Νικολής θέλει τη ζαχαρίτσα του. Πάλι να σου το πῶ ; Θα λείψω γά. Τι ρωτάς τώρα, ποῦ θα

πάω;

Δέ μίλησε ή γιαγιά.

— Πάρε άπ' αύριο και την καμένη την κυρά Μαρία, να μείνετε μαζί, της λέει.

— Καλά ποῦ το σκέφτηκες, γέροντα.

Πήρε μετά το Νικολή στα χέρια του κι άρχισε να τον χορεύει :

— Τάχι - τάχι, τάχι - τάχι, τάχι - τάχι, το παιδί.

Τάχι - τάχι, τάχι - τάχι, τάχι - τάχι, Νικολή.

Γελάει ο Νικολής.

— Παππού! Έλα να κάμουμε μά!

..... μά .....

Τοῦ χάιδεψε τὰ μαλλάκια ὁ παππούς, τὸ φίλησε και τῶδωκε στὴ γιαγιά.

— Να το προσέχεις, γιαγιά. Το γαλατάκι του, το ψωμί του, τη ζαχαρίτσα του πρέπει να τάχει μπόλικά. Να μεγαλώσει το παιδί, κατάλαβες; Έσου ὡς τότε ..... κουράγιο ... κράτα σύ. ....

Κίνησε να βγει. Κοντοστάθηκε. Γύρισε πίσω. Πλησίασε κοντά της.

— Να σε φιλήσω, γιαγιά, της λέει, και πριν συνέρθει άπ' τη σαστισμάρα της ή γιαγιά, έσκυψε, την άγκάλιασε με τα τρεμάμενα χέρια του και τη φίλησε. Ξαναφίλησε το Νικολή και τρεκλίζοντας βγήκε, χωρίς να κυττάει πίσω του.

— Παραλόισε, πάει αυτός ! μουρμούριζει ή γιαγιά !

Μέρες πολλές βάδιζε ο γέρο - Τρίκης. Ακούεται τώρα το μακρυνό βουητό του πόταμιού. Υστερ' από κάμποση ὠρα αντίκρυσσε τὰ θολά νερά του να κατρακυλοῦν μ' ὄρμη ! Άπ' τις πολλές βροχές το ποτάμι ήταν ξεχειλισμένο και ο γέρο - Τρίκης καταμουσκεμένος. Δέ βαρυνέσαι. Πρέπει να συνηθίσει ο άνθρωπος στην ύγρασία. Δέν ξαίρεις τι μπορεί να του λάχει. Στέκεται και κυττάει τὰ θολά μανιασμένα νερά, ποῦ άδιάκοπα κατρακυλοῦν.

Αὐτὸ πάει μακρυνά, ὡς τὴ θάλασσα. Πόσο μακρυνά εἶν' ἡ θάλασσα ἀπὸ δῶ; Πολὺ μακρυνά εἶν' ἡ θάλασσα.

σα. Και ποιός τον ξαίρει κει κάτω το γέρο - Τρίκη; Κανένας δέν τον ξαίρει. Και ποιός θα τον γνωρίσει, σαν τον βροῦνε υστερ' από μέρες, αν τον βροῦνε; Κανένας δέ θα τον γνωρίσει. Κύτταξε γύρω του, μην τυχόν και περνούσαν διαβάτες. Δέν περνοσε κανένας. Προχώρησε λίγο κι ανέβηκε στο γιοφύρι. Άρχισε να κουνάει τὰ χέρια του, ἔτσι, σαν να χόρευε το Νικολή :

— Τάχι - τάχι, τάχι - τάχι,

τάχι - τάχι, το παιδί.

Τάχι - τάχι, τάχι - τάχι,

τάχι - τάχι, Νικολή.

Θέλεις ζαχαρίτσα, Νικολή; Θα την ἔχεις. Και πολύ υυ ψωμάκι, Νικολή; Θα τόχεις τώρα κι αυτό. Ποιός θα ξαίρει, Νικολή, για ναρθει να σας ζητήσει το δελτίο; Κανένας δέν θα ξαίρει. Κι ἔτσι, θάχεις, Νικολή, ζαχαρίτσα. Θάχεις και ψωμάκι.

Ξανακύτταξε γύρω του. Έρημιά! Πλάφ!

Ο Νικολής ἔχει τώρα ψωμάκι.

Έχει και ζαχαρίτσα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΕΝΕΚΟΣ

ΜΟΡΦΩ

Τοῦ Τάκη Παπαλεύκα, ποῦ πρῶτος πρόσεξε και γνοιόστηκε τὰ φτωχὰ χειρόγραφα μου...

Κι ἦρθα ξανά στ' αντίπερα ξεχειμαδιά σου, ὦ Μόρφω, Μόρφω με τὰ χρυσά μαλλιά, την ευωδιά των κόρφω.

Μ' ὄλα τὰ μάγια τοῦ Μαγιοῦ στα πόδια σου, βλησίδι, π' ὄντας κινούσες ἀνθίζεν ἡ στάνη σὰ γρασίδι.

Για σένα στα λακκώματα δέ σκάρισα τὸ τάχυ, μόν' ἀλαφρός ροβόλησα, κι ἦρθα τὴ ράχη - ράχη.

Και κει στην τούρα στάθηκα, της ἔννοιας μου γαλιάντρα, μά ἦῦρα τὸν τσάρκον ἀδειανόν, κι ἦῦρα ριχτή τὴ μάντρα

Κι ὀμπρός στη μάντρ' ἀσύσταγη, με τ' ἀσημί γερντάνι, Βέλαζε ἡ Γκιόσα ἡ κάλεσσα σε σέμπε, σε στεφάνι.

Όμορφη Μόρφω, ποῦ εἶσαι πιά; Ψηφί μου και κοκώνα, ποῦ σ' εἶχε ὁ κάμπος φλάμπουρον και τὰ βουνά κορώνα

Κι ὅποιος περάτης διάβαινε ψηλά στ' ἀπάνω στάλι και σ' ἔβλεπ' ἄστρι της αὐγῆς, δέν ξαναγύρνα πάλι

Και διάβηκα και γῶ ὁ φτωχὸς σουρώντας την κοπή μου, και πιά δέ μοῦ ἦτανε γραφτὸ να σε ξεχάσω, ἀλλί μου.

Ποῦ εἶσαι ; Γλυκά σ' ἀνακαλῶ — σ' ἀνακαλεῖ μαζί μου πίσω ἀπὸ φράξους και λιθιές τὸ πνεῦμα της ἐρήμου.

"Αχ! Λυπηρά άκλουθώντας τη τη Γκιόσα, εκεί στην κρήνη, μεσ' άπ' τ'ά ρέπια μ' έβγαλε στη νιοσκαφή σου κλίνη.

Κοιμάσαι!... Γιούλια και μυρτιές κι αγιόκλημα και διόσμα θά σοῦ μυρώνει όλημερίς, κι ώς με τοῦ ήλιου τὸ κλῶσμα.

Κοιμάσαι, δὲ μ' άπέθανες! Έτσι άλαφρή σά Μοῖτρα, Καλή, γλυκαναγαίρε μου νά λάμψει ὁ τόπος γύρα.

Μικρή, πῶς δὲ φοβήθηκες ἔδῶ μὲς τὰ καλάμια ναρταῖς ξωθειά με τις ξωθειές, και με τις λάμιας λάμια.

Και τις βοσκές, τὴ στρούγκα σου, τὰ γκρέκια τὰ γραμμένα δλα με μιὰς τ' άπάριασες, κι άπάριασες κι έμένα ;

Κανείς δὲ μ' άποκρίθηκε !... Μόν' άπλωτά, σὲ διάκι ἔκλαιγε τὴν ὀρφάνια του πανῶριο κοπαδάκι.

Κι ἐκεῖ ψηλά σ' ἓνα τσουγκρί, μούργκα κορμί και χήτη, ὀλόρτ' ἢ «Βλάχα» άλύχταγε τὸ νιόν τὸν παρορίτη.

"Εκρουζε τ' άστρι στην πλαγιά... Στην ἡσυχη μαλάγια, κρυφή μες τὰ χαλάσματα, λαλοῦσ' ἢ κουκουβάγια.

Κι άπάνω άπό τὰ γκρέμπανα, μαῦρα βουνά τοῦ Γράμμου μολύβι ἢ Νύχτα ὡς ἔπεφτε, βαθειά ὡς με τὴν καρδιά μου,

Λίγισα γῶ στη μνήμη σου τὰ γόνατά μου, ὦ Μόρφω, Μόρφω με τὰ σγουρά μαλλιά και τ' άπλερα τῶν κόρφω,

Κι ὄσα λουλούδια σύναξα στη στράτα, ὄσ' άχολόγια, στην πλάκα σου τὰ σκόρπισα, σοῦ τὰ εἶπα μοιρολόγια...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΔΑΛΛΑΣ

ΡΕΜΒΑΣΜΟΣ

Ἡ Έκσταση πλάτυνε τοὺς ὕπνους τοὺς ρόδιους
Ἡ Νύχτα γεφύρωσε γαλάζιες άψίδες
Στὸ λόγγο κοιμούνται γαλήνιες κι άμέριμες
σάν κρίνα οἱ ψυχές τῶν Έρώτων.

ΣΠΥΡΟΣ ΞΑΝΘΑΚΗΣ

ΝΙΚΟΥ Β. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ

ΟΙ ΓΑΜΟΙ ΣΤΑ ΣΟΥΛΙΩΤΟΧΩΡΙΑ*

"Αλογα με χρωματιστές βελόντζες και νεαρούς καβαλλάρηδες καλπάζουν προς τὸ σπίτι τῆς νύφης. Σ' αὐτὰ θὰ φορτωθοῦν τὰ προικιά και θὰ μεταφερθοῦν στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ, λίγο πριν ἔρθει ἡ νύφη, ὥστε νά τοποθετηθοῦν καταλλήλως άπανωτὰ στην κασέλλα γιά ν' άποτελέσουν τὰ «γοῖκο», πὸ μπροστά του θὰ σταθεῖ και θὰ χαμαζώνει ἡ νύφη.

Ἡ μάννα τοῦ γαμπροῦ πὸν ὑποδέχεται τὰ προικιά τῆς νύφης ἢ τὰ χαλικώματα, εἶναι ὑποχρεωμένη νά χαρίσει άσημένια νομίσματα στοὺς άνθρώπους πὸν τὰ φέρνουν.

Τὴν ὥρα πὸν οἱ συμπεθεροὶ ἔρχονται στὸ σπίτι τῆς νύφης, ἐκεῖ ὁ χορὸς δίνει και παίρνει.

"Ερχονται οἱ συμπεθεροὶ — Πέρδικα ὦρ' [πέρδικα

"Ερχονται νά σε πάρουν — ὦρ' πέρδικα [γραμμένη

"Ας ἔρθουν καλῶς νάρθουν — και καλῶς [νά κοπιάσουν ...

Μετὰ τὸ χαρισμὸ και τὴν ανταλλαγή εὐχῶν οἱ συγγενεῖς τῆς νύφης προσφέρουν οὕτῳ σ' ὄλογο τοὺς συμπεθεροὺς. Τὰ μαῖα ὁμως τάχουν τέσσερα μὴ τοὺς κλέβουν κανένα ποτήρι. Εἶναι ἓνα εὐθυμο ἔθιμο πὸν διατηρεῖται και πὸν καταλήγει σὲ χοντρή χοροῖδία ἐκείνου πὸν θὰ γελαστὲῖ ἂν πετύχει ἡ κλοπή.

Ὁ γαμπρὸς συνήθως φιλεῖ τὸ χέρι τοῦ πεθεροῦ, ὁ ὁποῖος τοῦ ρίχνει μιὰ πετσέτα στὸ λαιμό.

Στὴν ἔξοδο τῆς νύφης ἀπὸ τὸ πατρικό σπίτι δὲν τὴ συνοδεύει ὁ γαμπρὸς, ὁ ὁποῖος κρυφοκοιτάζει γεμάτος εὐτυχία και περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς δικούς του, ἀλλ' ὁ πατέρας τῆς, ὁ ἀδερφὸς ἢ ἄλλοι στενοὶ συγγενεῖς. Τὴν ὥρα πὸν ἡ νύφη ἀφίνει τὸ πατρικό τῆς σπίτι οἱ γυναίκες

* Συνέχεια

ναῖκες τῆς ακολουθίας τῆς τραγουδοῦν παραπονιάρικα.

Τὸ τί κακὸ σὰς ἔκαμα — ὦρ' γειτονισοῦ-
[ρες μου,
πὸν με κακοπαντρέψαταν — κι ὄξω χω-
[ριοῦ με δώκαταν ...

ἂν ἡ νύφη παντρεῦεται ἄντρα ἀπ' ἄλλο χωριό. Ἡ:

"Αφίνω γειά μαννοῦλα μου — αφίνω γειά [πατέρα κλπ.

ὅταν ὁ γαμπρὸς εἶναι ἀπὸ τὸ ἴδιο χωριό. Ὁ χορὸς τῶν ἀντρῶν τραγουδεῖ.

Γιὰ δέστε τὴν τὴν πέρδικα — πῶς περπα-
[τεῖ λεβέντικα.

— Μὲ τὴ χαρὰ ζωγραφισμένη στὸ πρόσωπό τῆς ἡ μάννα τοῦ γαμπροῦ περιμένει τώρα στὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ τῆς τῆ νύφης. Ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν πὸν συνοδεύει τὴ νύφη τραγουδεῖ.

— "Εβγα πεθερά στη σκάλα με τὸ μέλι [με τὸ γάλα
ρίξε ρίζι νά ριζώσει — ρίξε στάρι νά φυ-
[τρώσει ...

κι ἡ πεθερὰ σκορπάζει άπλοχεριές ἀπὸ ρίζι και στάρι εἰς ἔνδειξιν εὐτυχίας προς τὴν νύφη πὸν ἐπίσης ανταποκρίνεται με ρίζι, στάρι και ζαχαρωτὰ και με μιὰ κουλούρα σταρένια πὸν τὴν πετᾷ προς τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου ἔχουν σκαρφάλώσει τὰ λιανόπαιδα.

— Πριν μεῖ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ ἡ νύφη βάζει μέλι στὴν πόρτα εἰς ἔνδειξιν ὁμοιότητας, ὑπερηφάει δὲ στὸ κεφαλόσκαλο ἓνα άσημένιο κόσμημα (σηνήθως τοιάδες). Μὲ τὸ μπάσιμο τῆς νύφης στὸ σπίτι ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν χορεύει ἐν ἀλαλαγμῷ και με ρυθμικές κινήσεις.

Νίδια — νίδια τὰ σανίδια — τὰ λεπτοπε-
[λεκημένα
καί τ' ἄσημοκαρφωμένα
Μανουσέκια μάζωνα — καί τοῦ (π.χ.)
[Γιάννη τάδινα

καί ὁ Γιάννης τῆς Γιάνννας,

— Γιάννενα ματάκια μου - δὸμ' τὰ μανού-
[σάκια μου . . .

— Ἀφοῦ κοπάσει κάπως ἀυτὴ ἡ θύ-
ελλα τοῦ κεφουῦ καί τοῦ γλέντιοῦ, ἀρχί-
ζει ὡς τὸ βραδύ νὰ ἐπιχορᾷ κάποια
σχετικὴ ἡσυχία καί νὰ γίνονται οἱ κα-
τάλληλες προετοιμασίαι γιὰ τὸ βραδυνὸ
γλέντι.

— Τῆ νύφη συνοδεύουν πάντα δύο
γυναῖκες συγγενεῖς τῆς «οἰ φιλαχτάδες»
ποῦ τὴν προσεχουν καί τὴν περιποιούν-
ται.

— Ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς νύφης θὰ πα-
ραστοῦν δέκα — εἰκοσι — εἰκοσιπέντε τὸ
πολὺ συμπεθεροὶ στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ,
οἱ στενωτέρου δηλαδὴ συγγενεῖς, στοὺς
ὁποίους γίνονται ἐξαιρετικὰ τιμὲς. Τὸ
βέτο πάντως τὸ ἴδιο βραδύ τῷχει ὁ κου-
μπάρος μὲ τὴν παρέα του, χωρὶς ὅμως
μ' αὐτὸ ν' ἀφαιρέται ἡ πρωτοβουλία ἀπ'
τὸν καθένα.

— Τὸ κέφι τὴν Κυριακὴ τὸ βραδύ
εἶναι ἀδιάπτωτο καί τὸ γλέντι διαρκεῖ
ὡς τὸ πρωτὶ. Στὴν οὐλοποσία ἐπάνω ση-
κῶνουν «ἐντολές» πρὸς τιμὴν διαφόρων
ἀπόντων ἢ παρόντων προσώπων. Τελευ-
ταία ἐντολὴ σηκώνουν γιὰ τοὺς νεονύμ-
φους, μετεχόντων δὲ σχεδὸν ὅλοι οἱ παρι-
στάμενοι.

«Τοῦτο τὸ ρακάκι τὸ πίνουμε εἰς ὑ-
γείαν καί εὐτυχίαν τῶν δύο νεονύμφων,
γιά τους, χαρά τους καί βίβα τους. Τὸ
δεύτερον εἰς ὑγείαν καί εὐτυχίαν τοῦ
κουμπάρου, γιά του, χαρά του καί βίβα
του. Τὸ τρίτον εἰς ὑγείαν καί εὐτυχίαν
τῶν δύο συμπεθερῶν γιά τους, χαρά
τους καί βίβα τους. Νὰ τοὺς ζήσουν οἱ
νεόνυμφοι.» Ἡ «εἰς ὑγείαν ὅλης τῆς πα-
ρέας». Ὅσοι εἶναι οἱ τιμώμενοι, τόσα
οὔρα πρέπει νὰ πίνῃ καθένας.

Ἐκεῖνος ποῦ σηκώνει αὐτὴ τὴν ἐν-
τολὴ λέγεται «ἐντολήμπασης» κι ὁ ἴδιος

τὴν διευθύνει ὡς τὸ τέλος, ὀρίζοντας
κατὰ σειρὰν ἐκεῖνους ποῦ θὰ πιοῦν. (1)
Ὅταν τελειώσουν ὅλοι τότε ὁ ἐντολήμ-
πασης κλεῖ τὴν ἐντολὴ ὡς ἐξῆς:

«Ἐὐχαριστῶ καί περιευχαριστῶ πα-
ρέα ποῦ οὔς ἔβαλα σὲ κόπο καί ἔπιαναν
εἰς ὑγείαν καί εὐτυχίαν τῶν . . . Κι ἐγὼ
πίνω τώρα εἰς ὑγείαν καί εὐτυχίαν ὅλης
τῆς παρέας. Γιά μας, χαρά μας καί βί-
βα μας.

Μ' αὐτὸ περίπου τὸ πνεῦμα πίνει
εὐχαριστιώντας κι ὁ κάθε τιμώμενος,
ποῦ εὐχεται καί πίνει γιὰ ὅλη τὴν πα-
ρέα ἀντὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Ὅταν πίνει ὁ
νουνός ἢ ἄλλος κανένας σοβαρός καί
σημιαῖων ἢ παρέα τραγουδαίει:

Τὸ πίνει ὁ νουνός τὸ ρακί,
τὸ πίνει, τὸ πίνει

καί στάλα δὲν ἀφήνει.

Πιέτο, νοῦνε μ' πιέτο

καί πάλε γέμισέ το.

Δός του μιά νὰ πάει κάτω

γιά νὰ βρεῖ ἡ κορφὴ τὸν πάτο.

— Λίγο προτοῦ στρωθεῖ τὸ τραπέζι
προσφέρεται σ' ὄλους ἀπὸ ἓνα ποτηράκι
οὔσο τοῦ νουνου, στὸν ὁποῖον εὐχονται
νὰ τοῦ ζήσουν τ' ἀναδεχτούρια, ἐνὸ συγ-
χρόνως τραγουδισταδὲς τραγουδᾶν τὸ εἰ-
διζὸ τραγοῦδι τοῦ νουνου.

«Κέρνα νουνὲ τὴν τάβλα σου...»

— Ὁ χορὸς, ἀπ' ἄντρες καί γυναῖ-
κες, δίνει καί πέρνει.

(1) Γιά νὰ πεῖ κανένας στὴν ἐντολὴ
πρέπει νὰ τὸν «βρῆ» ἐκεῖνος ποῦ ἐπιε.
Δηλ. ὁ ἐντολήμπασης, μόλις πιεῖ θὰ πεῖ
σὲ κάποιον:

— Καλῶς νὰ σὲ βρῶ... Τάδε.

— Καλῶς νὰ ὀρίσεις, θὰ τ' ἀποκριθῆ
ἐκεῖνος,

Σὲ λίγο αὐτὸς ποῦ πρόκειται νὰ πεῖ
θὰ πεῖ στὸν ἐντολήμπαση:

— Καλῶς ὀρισες, ὁ,τι ἀγαπᾶς καί
στὸ σπίτι σου καί μετὰ τὴν ἐντολὴ ἀπο-
τεινόμενος στὸν ἐντολήμπαση θὰ πεῖ
πάλι.

— Ὅρισμός ἐντολήμπαση.

— Τὸν . . . τάδε θὰ πεῖ ἐκεῖνος. Τότε
αὐτὸς θὰ τοῦ πεῖ τὸ «καλῶς νὰ σὲ βρῶ»
κλπ.

Σύρονται ὅλων τῶν εἰδῶν οἱ χοροί,
πλὴν τῶν εὐρωπαικῶν. Οἱ Καλαματια-
νοὶ κι αὐτοὶ τώρα τελευταῖα μῆταν σὲ
χρήση. Τοῦ Γούβα, οἱ κλέφτες, τοῦ Ντα-
βέλη, ἡ Τριανταφυλλιά κλπ. Αὐτὰ χο-
ρεύονται σάν ὁ τσάμκος καί τὰ στυτὰ
χωριάτικα μὲ μοιόμορφες κινήσεις ἀπ'
τὸν πρῶτο ὡς τὸν τελευταῖο χορευτὴ.

— Τὸ τραπέζι τῆς Κυριακῆς βραδύ
εἶναι κοινό. Ἰδιαίτερη περιποίησι γίνε-
ται στὸν κουμπάρο, τοὺς παρακούμεπα-
ρους καί τοὺς συμπεθερούς. Πρὶν ἀρ-
χίσουν νὰ τρῶν τραγουδᾶν:

— Χίλιον καλὸν τὸν ἠύραμαν τοῦτον τὸν
[νουκοκὴρη,
Μὲ τὰ καλά του τὰ φαγιά μὲ τὰ καλά
[κρασιά του...]

Ἡ ἀρχὴ τοῦ φαγητοῦ γίνεται μὲ τὴν
εὐλογία τοῦ παπᾶ ἀπαραιτήτως. Ὅ-
πως καί στὸ οὔσο ἔτσι καί στὸ κρασί
προσφέρουν ἀπὸ τὸ κρασί τοῦ νουνου
σ' ὄλους, μαζὶ μ' ἓνα κομματάκι ἀπὸ τὸ
ψητὸ τοῦ νουνου.

Τὸ τραγοῦδι:

Γιατὶ φίλοι δὲν τρῶτε - γιάτὶ δὲν πίνετε,
μῆνα καί τὰ φαγιά μας δὲν σᾶς ἄρεσαν;
ἔχομε τοὺς μαγειρούς - καί τ' ἀλλάζομε,
μῆνα καί τὰ κρασιά μας δὲν σᾶς ἄρεσαν;
ἔχομε κρασοπούλους - καί τ' ἀλλάζομε...

σημαίνει πὸς τὸ φαγητὸ τελείωσε.

Ἀφοῦ φᾶν κι οἱ γυναῖκες σὲ ἰδιαί-
τερο τραπέζι, ξαναρχίζει καί πάλιν ὁ
χορὸς. Τώρα θὰ χορέψουν καί τὰ νεο-
γαμπρα, ποῦ θὰ τὰ κρατᾷ ὁ νουνός,
οἱ συμπεθεροὶ κι οἱ πιεῖ στενοὶ συγγе-
νεῖς τῶν νεονύμφων. Ὁ χορὸς κρατεῖ-
ται γύρω ἀπὸ μεγάλη φωτιά, ὥστε νὰ
γίνεται ὁρατὸς ἀπ' ὄλους γενιτῶς, ἐκεῖ-
νος ποῦ τὸν σέρει.

Στὸ γαμπρὸ τὴν ὄρα ποῦ χορεύει
τοῦ τραγοῦδᾶν ἓνα ἀπὸ τὰ παρακάτω.

Σήμερα ν' ἄσπρος οὐρανός - σήμερα ν'
[ἄσπρη μέρα,

Σήμερα ν' ἀνταμώνεται - ἀητὸς κι ἡ πε-

[ριστέρα,

Ἀητὸς ἦταν περήφανος - κι ἡ πέρδικα

[γραμμένη...]

Ἡ τ' ἄλλο:

Ἐμπάτε ἀγοῦρια στὸ χορὸ — νὰ μάθετε
[τραγοῦδία
Νὰ ἰδῆτε καί νὰ μάθετε — πῶς πιάνεται
[ἡ ἀγάπη
Ἀπὸ τὰ μάτια πιάνεται — στὰ χεῖλη κατε-
[βαίνει,
Κι' ἀπὸ τὰ χεῖλη στὴν καρδιά — ριζώνει
καί δὲ βγαίνει.

Ἡ τέλος σὲ δεύτερο γύρο:

Ἐβγα πατέρα τοῦ γαμπροῦ — καί πεθερὲ
[τῆς νύφης,

Νὰ ἰδεῖς τὸ γυιὸ σου στὸ χορὸ — πῶς σεῖ-
[τε καί λυγίεται.

Ἐβγα μανούλα τοῦ γαμπροῦ — καί πεθερὰ
[τῆς νύφης

Νὰ ἰδεῖς τὸ γυιὸ σου στὸ χορὸ — πῶς σεῖ-
[ται καί λυγίεται
πῶς κρυφοκαμαρώνει.

Ἐνα ἀπ' τὰ δύο πρώτα τραγοῦ-
δια τραγοῦδᾶν καί στὴν νύφη ποῦ τὴν
κρατεῖ ἢ ὁ κουμπάρος ἢ ὁ γαμπρός, μὲ
μαντῆλι ἀνάμεσα στα χέρια τους.

Σ' αὐτὸν τὸ χορὸ οἱ ὀργανοπαίχτες
σημειώνουν πάντα τὶς μεγαλύτερες εἰσ-
πράξεις.

Ἀνάλογα μὲ τὸ κέφι ὁ χορὸς διαρκεῖ
ὡς τὶς πρωῖνὲς ὧρες, ἢ συνεχίζεται,
κι ὄχι σπάνια μάλιστα ὡς τὸ μεσημέρι.

— Ὅταν ὁ νουνός ἀποφασίσαι νὰ
φύγει, ὁ χορὸς τῶν γυναικῶν ποῦ τὸν
ξεκινᾷ τὸν παρακαλεῖ ν' ἀφίσει τὴν
εὐχὴ του στ' ἀναδεχτούρια.

Ἦρα σου καλὴ νουνὲ μου — κι' ἄσε τὴν
εὐχὴ σου πίσω,

Γιά νὰ ζοῦν τ' ἀναδεχτούρια — γιά νὰ
[ζοῦν καί νὰ προκόβουν...]

Τὸ γλέντι ὅμως καί μὲ τὴν ἀναχώ-
ρηση τοῦ νουνου δὲν χαλαίει. Τὶς πρωῖ-
νὲς ὧρες, σάν νὰ θέλουν νὰ ξεπνήσουν
τοὺς ὑπόλοιπους χωριανούς ποῦ μαζά-
ρια εἶναι παραδομένοι στὴν ἀγκάλῃ τοῦ
Μορφέα, τραγοῦδᾶν:

Τώρα τὰ πουλιά — τώρα τὰ χελιδόνια
Τώρα οἱ πέρδικες συχνολαοῦν καί λένε.
Ξύπνα ἀγάπη μου — ξύπνα γλυκὸ μου

[παῖρι,
Ξύπνα ἀγκάλιασε — κορμὶ κυπαρισσένιο
Κι' ἄσπρονε λαιμὸ — βυζάκια σὰ λεμόνια...

— Τη Δευτέρα πρωί η νύφη, συνοδευμένη από ένα μικρό από το σόι τ' άντρα της, πηγαίνει στη βρύση απ' όπου θά φέρει νερό στο καινούργιο της σπίτι και θά ρίξει στο γαμπρό να πλυθεί. 'Απ' το ίδιο νερό της βρύσης θά ράνει όλον το δρόμο, απ' τη βρύση ως το σπίτι. Στη βρύση θ' αφίσει ωρισμένα νομίσματα για να την «ασημάσει».

— Τα φαγητά που θά προσφερθούν στο τραπέζι της Δευτέρας μεσημέρι, που είναι έντελως οικογενειακό τραπέζι, είναι μαγειρεμένα από την νύφη. 'Η ίδια από συστολή, επειδή βρίζεται σ' έντελως καινούργιο περιβάλλον, μόλις θά τ' άγγίξει. Κάθεται πολύ συνεσταλμένη και χαμηλοβλεπούσα, γι' αυτό κι επεκράτη-

σε να λέγεται σέ κείνον που συστέλλεται κατά τρόπον απελπιστικό «... τί κάθεται έτσι, σαν νύφη από Δευτέρα...»

— Τα «πιστρόφια» είναι η τελευταία εκδήλωση της χαράς (γάμου). Τα πιστρόφια γίνονται την επομένη Κυριακή του γάμου. Γαμπρός, νύφη, κουμπάρος και μερικοί συγγενείς του γαμπρού, μετά την 'Εκκλησία επιστρέφουν επίσημα στους γονείς της νύφης, γλεντοκοπούν για τελευταία φορά κι ο γάμος τελειώνει οριστικά πλέον.

— Την παραμονή των Βαΐων όλες οι νυφάδες της χρονιάς θ' αγοράσουν από ένα ζαλίκι δάφνης, και θά στολίσουν μ' αυτή την 'Εκκλησία του χωριού.

ΝΙΚΟΣ Β. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

“ΜΟΝΤΕΡΝΟΙ ΚΑΙΡΟΙ,,

‘Η συντροφιά σου αυτή να μη τελειώσει
στον άτελείωτο δρόμο που οδηγεί.
Είμαστε σαν δυο άνδρειακλα στη γη
μια σύμπτωση τυχαία πριν μās ένώσει.

* *

‘Απολιθώθηκε η ψυχή του τραίνου
άκούοντας το μονότονο ρυθμό,
στής πόλης τον έντατικό σφυγμό
κυκλοφορούσε η θέα του πονεμένου....

* *

‘Εργασία άδεια και μηχανική
σ' ένα ουρανό απ' τις στέγες κλειδωμένο.
‘Εδώ τὰ χέρια, ή σκέψη παρεκεί.
— Τίποτε υπάσχει πια να περιμένω ;

* *

‘Ας πάρουμε το δρόμο, αγαπημένη
που έξω απ' την πόλη αυτή μās οδηγεί.
‘Οχι ; Τι λές ! Στοῦ υπαίθρου τη σιγή
ό νοῦς στην πόλη πίσω να πηγαίνει.....

ΜΙΧ ΓΑΚΗΣ

FEODOR FONTANE

(1819 - 1898)

Ο ΓΚΟΡΜ Ο ΑΡΑΘΥΜΟΣ

‘Ο Ρήγας ο Γκόρμ κυβερνάει τους Δανούς·
Κυβερνάει τριάντα δλάκερα χρόνια.
Σιδερένιο το χέρι, σταθερός είν' ο νοῦς,
Τὰ μαλλιά του μονάχα λευκά σαν τὰ χιόνια.
Σαν τὰ χιόνια τὰ φρύδια, πυκνά και σμιχτά,
Πολλούς κάνουν βουβοί ν' απομένουν μπροστά του·
‘Οργισμένη το μάτι σου ρίχνει ματιά,
Και γι' αυτό Γκόρμ ο 'Αράθυμος είν' τ' όνομά του.

Και νά, φτάνουν στοῦ Γιούλ τις γιορτές οι Γιαρλοί.
Γκόρμ ο 'Αράθυμος μέσα στη σάλα του στέκει,
Κι ή γυναίκα του, σέ φιλντισένιο σκαμνί,
‘Η Θύρα Δάνεμποτ, κάθεται λίγο παρέκει.
Και τὰ χέρια τους σμίγουν άμίλητοι οι δυό,
Και κατάματα ο ένας τον άλλο κοιτάζει,
Στις ματιές τους άνθίζει χαμόγελο άγνό—
Γκόρμ 'Αράθυμε, τί την καρδιά σου μαλάζει ;

Σαν σγουρά στον άγέρα άνεμίζουν χυτά,
Πιο πέρα απ' τη σάλα, στο χώλλ το μεγάλο·
Πουπουλένιο ο Γιούγγ Χάραλντ τόπι πετά,
‘Ο Γιούγγ Χάραλντ, ο γιός τους, που δέν έχουν άλλο.
Τὰ μαλλιά του ξανθά, το κορμί λυγρό,
Χρυσοκέντητο άτλάζι τὰ σκουτιά που φοράει·
Είμαι τώρα ο Γιούγγ Χάραλντ δεκαπέντε χρονώ,
Κι' ο καθένας τους όμοια το παιδί το πονάει.

Το πονάνε κι οι δυό· μια λαχτάρα κρυφά
Με προαίσθημα μαύρο τη βασίλισσα ζώνει.
Γκόρμ ο 'Αράθυμος πέρα απ' τη σάλα κοιτά.
Στον Γιούγγ Χάραλντ το γιό του το χέρι του άπλώνει.
Και στηλώνεται όρθός. Το μαντί πορφυρό
Στη γη πέφτει, και κείνος λέει τώρα :
«'Αν μου πεϊ ένας ποτέ : το παιδί είναι νεκρό,
Θά πεθάνει την ίδια την ώρα.»

Και λιώνουν τὰ χιόνια. Τὰ φεγγάρια περνούν.
Μουσαφίρης το θέρος μās μπαίνει.
Για τὰ ξένα τρακόσια καράβια τραβούν.
‘Ο Γιούγγ Χάραλντ ψηλά στο κατάρτι άνεβαίνει.
Και τραγούδι ένα άκούς, στο κατάρτι ψηλά,
‘Ως την ώρα που τδσβυσ' ο άγέρας.
Το στερνό έχει χωνέψει πανί, μά κοιτά
Πρός τὰ κεί ακόμη ο Γκόρμ, ο σκληρός του πατέρας.

Και πάλι φεγγάρια. Χαράζει μαβιά
Χυνοπώρου στο Σούντ και στη θάλασσα μέρα.
Τρία λάμπουν καράβια, με βαριά τὰ κουπιά,
Σε γιαλούς που γυρνούν πατρικούς, από πέρα.
Κρεμοὺν μαύρες παντιέρες: Στοῦ Μπρέσμπρο εἶν' τὸ βάλτο
Ὁ Γιούγγ Χάραλντ μὲς στὸ αἷμα νεκρός.
Ποιὸς θὰ πάει στὸν Ἀράθυμο Γκόρμ τὸ μαντάτο;
Μὰ ἄντρας πού νὰ βρεθεῖ ὁ θαρρετός;

Και τραβᾷ ἡ Θύρα Δάνεμποτ πρὸς τὸ γιαλό,
Γιατ' ἐκείνη τὰ μαύρα πανιά τᾶχε εἶδει.
Και μιλάει: «Σὰν τ' ἀχείλι σας εἶναι δειλό,
Τὸ δικό μου τὸ στόμα θεὸ νὰ τὸ τοῦ πεῖ».
Τὸ γιορντάνι τῶν ἄλικων κοραλιῶν ἀπιθώνει,
Τὰ πετράδια ἀπιθώνει τοῦ ὀπάλλη,
Τὸ κορμί με κατὰμαυρο ροῦχο τὸ ζώνει,
Και προβαίνει στὸ χῶλλ και στη σάλαν ἀγάλη.

Στὸ χῶλλ και στη σάλα, παντοῦ εἶν' ἀπλωμένα
Μὲ ράμμα χρυσὸ κεντημένα ὑφαντά.
Κατὰμαυρες μπάντες ἐπάνω, θλιμμένα,
Μὲ τὰ ἴδια της χέρια ἐκείνη κρεμᾷ.
Κεριά δώδεκα ἀνάβει. Ἀχνοσβύνει
Τὸ φῶς, κι ἀναδίνει θολή ἀναλαμπή.
Και με χράμι πυκνὸ και κατὰμαυρο ντύνει
Τ' ἀψηλό, φιλντισένιο τοῦ Ρήγα σκαμνί.

Μπαίνει ὁ Ἀράθυμος Γκόρμ. Τὸ κορμί τρεμουλιάζει.
Σὰν σ' ἓνα ὄνειρο μέσα προβαίνει βαρύ.
Πρὸς τὸ σκότεινο χῶλλ ἢ ματιά του κοιτάζει.
Δὲν τὰ βλέπει τὰ φῶτα πού λάμπουν ἐκεῖ.
Και μιλάει: «Βαρὺς μοιάζει ὁ ἀγέρας πολὺ.
Στ' ἀκρογιάλι, στη θάλασσα θέλω νὰ πάω.
Τὸ χρυσόῦφαντο, τ' ἄλικο δὸς μου μαγνύ,
Και τὸ χέρι σου δῶσε μου νὰ τὸ βαστάω.»

Και νὰ, ἐκείνη μαντῦα πυκνὸ τοῦ φορεῖ,
Ὅχι ὡς πρῶτα χρυσόῦφαντο και πορφυρό.
Λέει ὁ Ἀράθυμος Γκόρμ: «Ὅ,τι ἄλλος δὲν πεῖ,
Ἐγὼ θὰ τὸ πῶ: Τὸ παιδί εἶναι νεκρό».
Και κάθησε χάμω, ἐκεῖ ποῦχε σταθεῖ.
Ἄγρια ἀνέμου σπιλάδα στὴν κάμαρη μπαίνει.
Τὸ χέρι ἢ βασιλίσα τοῦ Ρήγα κρατεῖ.
Και με μίας τῶν κεριῶν πέφτει ἢ φλόγα σβυσμένη.

(Ἀπ' τὸ Γερμανικὸ)

Μεταφρ. ΑΡ. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΣ

Η ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΠΟΙΗΜΑΤΟΣ

ΣΤΟ ΚΑΘΕ ΤΙ ΚΟΙΜΑΤΑΙ ΕΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Μία ἄγνωστη ἐπιστολὴ τοῦ Ράινερ Μαρία Ρίλκε σὲ μιὰ γυναῖκα.

Τὸ Μᾶρ.

Μᾶρς εἶναι ἔκόμα, θερμὸς ὡστόσο λά-
[μπει κίονα ὁ ἥλιος.
Βομβοῦν τ' ἀγριομελίσσια και κοντὰ μου
[ὁ σκύλος λαχανιάζει στὸ γρασίδι.
Ἐσκυψέν ἢ περιπλοκάδα τὰ μαβιά της
[κεφαλάκια,
Ποθεῖ κι αὐτὴ νὰ ξεποστᾷσει. Σὰν και
[μένα.

Θὰ προτιμοῦσα νᾶστελνα νι' ἀ-
πάντηση μονάχα τοῦτο τὸ τραγοῦδι,
πού συχνὰ μούρχεται στὸ νοῦ, ἀπὸ
τότε πού τὸ πρωτοδιάβασα. Θὰ πρε-
πε αὐτὸ νᾶναι και κάτι σὰν κρίση.

Πιότερη ἴσως
κρίση, ἀπ' ὅση
μπορεῖ νὰ βρε-
θεῖ παρακάτω,
γιατ' ὄλες οἱ λέ-
ξεις πού ζυγίζει
και πού διαλέ-
γει κανεῖς, ξεκι-
νᾶνε ἀπ' τοὺς
στίχους κι ἀνι-
στοροῦν με κό-
πο τὸ διαβά-
τους.

Θὰ πρεπε ἴσα
ἴσα, πρῶτα νὰ

ξέρει κανεῖς τί εἶναι τὰ τραγοῦδια,
γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ πεῖ τί σημαίνουν,
τὰ τραγοῦδια αὐτά. Και νὰ, προσπα-
θεῖ κανεῖς νὰ τῶβρει: Δὲν εἶναι
γνώμας, μὰ εὐγνωμοσύνες. Δὲν ξεκι-
νᾶνε ἀπ' τίς αἰσθήσεις, μὰ ἀπ'
τὸν πόθο. Αἰτία τους δὲν εἶναι ἓνα
τοπεῖο, και στὸ ζωγράφισμα βουνῶν
και δέντρων, σπιτιῶν και κοπαδιῶν
δὲ μποροῦν νᾶβρουν τὴν ἐκπλήρωσή
τους.

Εἶν' ἓνα γέλιο πού δὲ γέλασε
ποτέ, εἴτε ἓνα κλάμα, πού δὲν ἔφτα-
σε ποτέ ὡς τὰ μάτια. Εἴτε ἓνας κίν-
δυνος, πού δὲν τὸν νοιώσαμε, εἴτε

ἓνας φόβος, πού δὲν εἶχε ὀριμάσει.
Εἴτε μιὰ θύμηση γιὰ ἓνα λαγκάδι,
γιὰ ἓνα ὄνειρο ἢ ἓναν πύργο κάπου
στὰ παιδικὰ τὰ χρόνια. Εἴτε μιὰ ἀγά-
πη, πού σε κανένα δὲ μποροῦμε νὰ
χαρίσουμε, εἴτε και μιὰ, πῶχουμε χά-
σει, πού ἀφήσαμε νὰ πέσει βαθιά,
σὲ κάποια σκοτεινὴ καρδιά. Εἴτε μιὰ
πίστη, πού ἀρχίζει ν' ἀμφιβάλλει,
εἴτε μιὰ ἀμφιβολία, πού γίνεται κά-
τι τὸ δυνατό, εἴτε μιὰ δύναμη, πῶ-
χει ἀντρωθεῖ, κι ὅμως στη ζωὴ οὔτε
δόξα βρίσκει οὔτε γαλήνη.

Και πολλὰ εἴτε ἀκόμη...

ΕΡΩΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Πῶς νὰ κρατήσω τὴν καρδιά μου, ἀφοῦ
μὲ τὴ δική σου δὲ χτυπᾷ; Πῶς, σ' ἄλλο
πρᾶμα πάνω ἀπὸ σὲ νὰ τὴν ὑψώσω;
Ἄχ, θᾶθελα σὲ κάποιου σκοτεινοῦ
χαμοῦ τὰ βᾶθη νὰ τὴν χαμηλώσω
σ' ἤσυχο, ξένο τόπο, πού ἀπ' τὸ σάλο
τῶν τρισβαθῶν σου νὰ μὴν πᾶλλει. Ὡστόσο,
τὰ πού δονοῦν τῶν δυὸ μας τὴν καρδιά,
μᾶς συνεπαίρνουν σὰ μιὰ δοξαριά
πού μιὰ φωνὴ ἀπὸ δυὸ χορδὲς ξυπνάει.
Τάχα σὲ ποιὸ ὄργανο εἶμαστε δετοί;
Ποιὸς μουσικὸς στὸ χέρι μᾶς κρατεῖ;
Τραγοῦδι, ἢ γλύκα σου μεθάει!

Ράινερ Μαρία Ρίλκε

Και νὰ πού γί-
νεται ξεκάθα-
ρο: Τραγοῦδια
τυχαῖνον σ'
ἐκείνους μονά-
χα, πού πλάι και
πίσω ἀπ' τὰ συ-
νηθισμένα κοι-
νὰ αἰσθήματα
κρατοῦν ἀπρό-
δοτο ἓνα θησαυ-
ρὸ συναισθημά-
των πού σ' εὐλο-
γημένη ἀργία
γιορταστικά κι

ἀλλόκοτα διαβαίνουν μέσ' ἀπὸ τίς
πιὸ μοναχικὲς μας ὄρες. Εἶναι σάμ-
πως Θεοί, πού ἀπ' αὐτοὺς κανεῖς δὲν
περιμένει χάρη, τόσο μακάρια ξέγνοι-
αστοι.
Δυὸ λοιπὸν χρειάζονται: Βαθεῖα
αἰσθήματα νᾶχουμε πλάι σ' ὄλα τ'
ἄλλα αἰσθήματα τῆς μέρας και
τοῦ ὄνειρου. Τέτοια, πού νὰ μὴν τρι-
γυρνᾶνε στη μεγάλη κυκλοφορία, ἀλ-
λὰ πού εἶναι σὰν νὰ διαγράφουν τίς
τροχιές τους ὄχι γύρω ἀπὸ πὴν τρελ-
λή, κουφὴ καρδιά, ἀλλὰ γύρω ἀπὸ
ἓνα πιὸ ὡμορφο ἥλιο...

Εἶναι τάχα σ' αὐτὰ τὰ τραγοῦδια

κρυμμένα τέτοια αίσθηματά ;

Ναί.

Είναι λοιπόν εκείνος που τὰ γράφει ποιητής ;

Ἡ ἀπάντηση δὲν εἶναι τόσο ἀπλή. Εἶναι ποιητής, μπορεί νὰ νᾶναι... ἢ ἀκόμα, εἶναι — νέος.

Συμβαίνει δηλαδή, νέοι λεπτοὶ ἄνθρωποι νὰ μοιάζουν ἕνα διάστημα μὲ τοὺς ποιητές. Ἔχουν ἕνα θησαυρὸ ἀπὸ ἀνεκδήλωτα αἰσθήματα, πού μὲς τὸ μυστήριό τους θρονιάζουν καὶ σπάνια τριγυρνᾶνε ἀνάμεσα σ' αὐτοπροσευχές κι αὐτοπροσταγές. Οἱ νέοι ὅμως ἔχουν αὐτὰ τὰ αἰσθήματα διατηρημένα κι ἄγγιχτα ἀπὸ τὴν καθημερινή ζωή; μόνο καὶ μόνο γιατί στὴν ὑπερβολικὴ στενότητα τῆς ἀνελεύθερης ζωῆς τους, λίγο μόνο ἀπ' τὸν ἑαυτὸ τους μποροῦν νὰ καταναλώσουν. Ἀπλὲς εἰκονομίες εἶν' αὐτά, ὄχι ἀπὸ περίσσευμα, ἀλλὰ ἀπὸ ἀδυναμία νὰ ξεδέψουν, καθὼς ὁ φυλακισμένους μάτια μαζεύει τ' ἄχρηστο τοῦ χρήμα. Ὅταν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ἀργότερα, ἀπ' τὴν ἀνατροπὴ καὶ τὸν περιορισμό, ἀπ' τὴν αὐστηρὴ σιωπὴ τοῦ προθαλάμου μποῦν στίς πλατειῆς αἰθούσες τῆς ζωῆς, καταξοδεύονται ὡς τὴ δεκάρα, δίνονται στὸ αἶσθημα τῆς ἐλεύθερης πλατειᾶς συναλλαγῆς, δὲν κρατοῦν πάνω τους ἄχρηστες βέργες χρυσοῦ, θυσιάσουν τὸν ποιητὴ τους, πού δὲν ἦταν παρὰ τὰ βιασμένα, τιθασσευμένα σκοτεινὰ τους νειάτα. Δὲν ὑπάρχει στὸ ἔξῃς χαμόγελο, πού νὰ μὴν τῶχουν καταναλώσει, δὲν ὑπάρχει δάκρυ, πού νὰ μὴν ξεχύθηκε ἀπ' τὸν πόνο τους.

Γιὰ κάθε ἡχὼ πού προσμένει μέσα τους, ἀγρυπνεῖ ἀπ' ἔξω ἢ φωνή, κι ἢ τρυφεράδα κι ὁ θυμὸς τους, τὸ Καλὸ καὶ τὸ Κακὸ τους ἀδειάζεται ἀπ' τὶς περιστάσεις, σὰν τὸ πηγάδι ἀπὸ ἀκούραστους κάδους.

Μποροῦν νᾶναι πολὺ βαθιοὶ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι, πού τὰ πηγάδια τους εἶναι βαθιά. Ζοῦνε θεμελιακὰ στὸν καιρὸ τους. Μὰ τοὺς διαφεύγει τὸ

Ἄνεξερένητο, πού ταιριάζει σὲ κείνους τοὺς ἄλλους, τοὺς λίγους, πού τὸ καλλίτερό τους δὲ δίνεται σὲ σχήματα.

Δὲν ἤθελα ὅμως γι' αὐτοὺς τοὺς ἄνθρώπους νὰ μιλήσω, ἐδῶ δὲν πρόκειται γι' αὐτούς.

Οἱ στίχοι προέρχονται ἀπὸ ἕνα τέτοιο ἄνθρωπο, πού ξέρει νὰ χαρίζεται ἄραϊα.

Ἄνισως σὲ ποιήματα, ἀνισως στὴ ζωὴ — ποιὸς μπορεί νὰ ξέρει ; Ποιὸς μπορεί νὰ πεῖ, ἂν τὰ ἄραϊα τοῦ αἰσθήματα εἶναι περίσσευμα ἢ ἀναγκαστικὴ οἰκονομία ; Ἄν θὰ γίνουν κάποτε νομίσματα στὴν ἐλεύθερη κυκλοφορίᾳ, ἢ κειμήλια, σὰν κείνα πού κρέμονται γύρω ἀπὸ βωμοὺς καὶ φωτίζουν ὀκτεινὰ σεντουκία σὲ κρῶα θολωτὰ ὑπόγεια.

Σήμερα εἶναι ἀκόμα ποιητὴς αὐτός, τὸ ἴδιο, εἴτε ἀπὸ δεσμά, εἴτε ἀπὸ ἐλευθερία. Σήμερα πρέπει ἀκόμα νὰ φροντίζει νὰ χαρίζει στίς ἐσώτερες ὁμολογίες του καλὰ καὶ λαμπρὰ φορέματα καὶ σιωπηλὲς μάσκες καὶ σφριγηλὰ σπαθιά. Εἶπα πρωτίτερα : «Δυὸ λοιπὸν χρειάζονται» : πρῶτο — νᾶχουμε βαθειὰ αἰσθήματα, καὶ τώρα δεύτερο : ν' ἀποχτήσουμε γνήσια, μεγαλόπρεπα φορέματα κι ὄπλα γι' αὐτά. Ὅταν τὰ αἰσθήματα θέλουν νὰ ξυπνήσουν, νὰ βρισκουμε τοίχους καὶ προπετάσματα γιὰ τὴ γιορτὴ τους, νὰ ἐπινοοῦμε στήλες, πού πάνω σ' αὐτὲς νὰ στέκουν, νὰ στήνουμε δέντρα, πού μέσα τους νὰ κατοικοῦν σὰν τοὺς ἀνέμους.

Γιατὶ κάθε αἶσθημα ποθεῖ νὰ στολιστεῖ μ' ἕνα ὀρισμένο νεύμα. Γιὰ κάθε μιὰ ἀπ' τὶς ὁμολογίες του νὰ βρεῖ ἐκεῖνο τὸ φόρεμα πού τῆς ταιριάζει καλύτερα, πού μ' αὐτὸ ἡμορφὴ της νὰ φαντάζει σὰν ἕνας γλυκὸς καρπὸς πού σκάει τὴ φλοῦδα του, κι ὥστόσο μένει κρυμμένος καὶ μυστηριακὸς μέσα τῆς γιὰ νᾶναι ἀγνώριστος στοὺς δρόμους τῶν περιέργων. Αὐτὴ εἶναι ἡ δεύτερη, ἢ πιὸ τολμηρὴ τέχνη τοῦ

ποιητῆ. Μποροῦμε ν' αὐξήσουμε τὴ θεὰ μας καὶ μαζί μ' αὐτὴ τὴ γνώση μας. Νὰ κάνουμε, ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχει μιὰ ἄβυσσος ἀνάμεσα σ' ἐμᾶς καὶ στὸ Πράγμα, πού πάνωθὲς τῆς τὸ βλέμμα νὰ τρεμοπαίζει ἀβέβαιο καὶ κουρασμένο, — ὅλα μὲ τὰ μάτια νὰ τ' ἀγγίζουμε, νὰ τὰ χαϊδεύουμε καὶ νὰ κερδίζουμε τὰ ὀφρανεμένα πράγματα μὲ τὴ στοχαστικὴ τούτη τρυφερότητα ἔτσι ὄχι μόνο θ' ἀνακαλύπτουμε σ' ὅλα, ὅσα μᾶς τριγυρίζουν, τὶς καλύτερες εἰκόνες γιὰ τὶς χαρὲς καὶ τὶς ἀγωνίες μας καὶ θὰ χανόμαστε οἱ ἴδιοι ἐμεῖς σ' ἕνα τοπίο, σ' ἕνα φωτισμὸ ἢ σ' ἕνα ἀραξοβόλι σὰν σὲ μιὰ βαθύτατη εὐτυχία, ἀλλὰ θὰ κάνουμε ἀκόμα στὰ πράγματα ἐκεῖνο πού οἱ βουβὲς φωνὲς τους ζητοῦν σιγανὰ μὲ συγκινητικὴ ἀμηχανία : θὰ τὰ ἀπολυτρώσωμε !

Σ' ἀργὸ ψυχοπεριπλάνημα πᾶνε ἀπ' τὰ παλιὰ τὰ χρόνια οἱ σκέψεις τῶν ποιητῶν ἀνάμεσα ἀπ' τὰ πράγματα, καὶ καθένα τους ἔχει πάρει ὡς τώρα χίλιες ἔννοιες καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ ἔχει βασανιστεῖ κάτω ἀπὸ ψευτικὰ σύμβολα. Ὅταν ὅμως προσπαθοῦμε νὰ γίνουμε ἀδέρφια μὲ τὰ πράγματα καὶ μὲ ὑπομονὴ στὸ σκοτάδι νὰ τὰ νοιώσουμε καλλίτερα, μέσα ἀπ' τὴν ἴδια τους τὴν ὑπαρξή, θὰ βροῦμε μέσα σ' αὐτὰ τὶς πλησιέστερες σημασίες τους καὶ θὰ περιορίσουμε τὶς δυνατότητές τους — ἔτσι πού νὰ μπορέσει ν' ἀπολυτρώσει ἕνας μιὰ φορὰ κάθε δὲν μὲ τὴν πρώτη του ἔννοια, μὲ τὴν ἀπὸ καιρὸ χαμένη ψυχὴ του.

Γιὰ νὰ πλησιάσουμε τόσο πολὺ τὰ πράγματα ὑπάρχει, ἐκτὸς ἀπ' τὴν ἐμπιστοσύνη σ' αὐτά, ἕνα μέσον : νὰ μὴν ἐγκαταλείψουμε τὶς ἐντυπώσεις μας καὶ τὶς ἀναμνήσεις μας καὶ νὰ τὶς ἀκολουθοῦμε στοὺς πιὸ μοναχικοὺς τοὺς δρόμους πιστὰ καὶ πρόθυμα, ὡς ὅτου σιγὰ - σιγὰ φτάσουν στὸ πατρικὸ λαγκάδι τους κι ἀπογείρουν ἀδερφικὰ ἀνάμεσα σὲ λουλούδια καὶ δέντρα, σὲ βουνὰ καὶ

πύργους. Γιατὶ ἐκεῖ, στὰ παιδικὰ μας χρόνια, εἶναι αὐτὲς δίκαιες καὶ καθαρές. Ἐκεῖ εἶναι ἡ δύναμη κι ὁ πυρήνας τῆς γνώσης μας.

Ἐκεῖ εἶναι ἡ ἀρχή. Ἐκεῖ εἶναι ἡ λευκὴ μονάδα, ἀπ' τὴν ὅποια μποροῦμε πάντα νὰ ξαναρχίσουμε τὸ μέτρημα. Ἐκεῖ κάτω πρᾶπει, ὕστερ' ἀπὸ μὲγάλο γῦρο, νὰ ξαναβροῦμε τὸν ἑαυτὸ μας, γιὰ νὰ ὀλοκληρωθοῦμε.

Ἐκεῖνος πού, σὰν τὸν πὸ τολμηρὸ κι ἀκούραστο ταξιδιώτη, ξαναγυρίζει συνειδητὰ σὲ τὸ ὅτι τὸ μέλλον, εἶναι φανερό πὼς ἦρθε ἀπὸ τὸ μέλλον καὶ πὼς ὁ κύκλος του ζῶνει ἕναν ἥλιο πού ἡ λάμψη του θὰ μᾶς τύφλωνε. Διπλὴ δηλαδὴ πρέπει βέβαια νᾶναι ἡ κίνησή μας : μέσ' ἀπ' τὸν πόθο πρὸς τὰ πλάσματα, μᾶς συνεπαίρνει κατὰ τὸ Ξένο, τ' Ἀπόμακρο, τὸ Ἐρευνητό, καὶ μέσ' ἀπ' τὸν πόθο πρὸς τὸν πόθο, πού σὲ κάθε στιγμή λυγáει καὶ δαμάζει τὴν ἀνηφορικὴ στράτη, κατὰ καὶ πού ὀδηγáει, πέρα, στὴν παλιὰ τῆς ἀρχῆς.

Αὐτὸς πού φτάνει στὸ τέρμα, δὲν εἶν' ἐκεῖνος πού ἀκολουθεῖ τὸ μακρύτερο δρόμο... Χάνεται στὰ ξένα καὶ πεθαίνει κάπου μὲς στὴ σκόνη, μὲ τὸ μέτωπο πάνω σὲ πέτρες. Μονάχα ὁ ποῖος ἀπ' τὸ μακρύτερο δρόμο ξαναγαυρίζεται, λύνει τὰ σανδάλια του καὶ λούζεται καὶ κάθεται στὸ τραπέζι κατὰ τὸ ἡλιοβασιλεμα.

Ἀληθινά : Τὰ παιδικὰ χρόνια εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς Τέχνης. Εἶναι τὸ φέγγος τῆς ὀμορφιάς ἐκείνης, πού ὀνειρευόμαστε πὼς θάρθει μιὰ μέρα. Εἶναι ἡ ζεστασιά κι ἡ ἀγιοσύνη τῆς καρδιάς μας. Στὰ πρῶτα ἐκεῖνα βήματα, ἕνας θεὸς μᾶς παραστέκει, πού ὅλα μᾶς τὰ ὀνομάζει, καὶ τ' ἀγρυπνα λόγια του εἶναι πιότερο ἀπὸ ὀνόματα. Χαμογελάει, κι ἀντικρίζουμε τὶς ψυχὲς τῶν πραγμάτων, ὅπως αὐτὰ τὶς λαχταροῦν — σωπαίνει — κι ἀγγίζουμε κάθε νῆμα στὸ ὑφάδι τῆς ἀσημένιας τούτης σιωπῆς. Κι ὅταν μιλάει, τότε

ή φωνή του χιλιόδιπλη, μυριόλαλη ξεχύνεται από χαραματιές και σχισμάδες.

Λοιπόν έχουμε πάλι τις δυό βοήθειες: Νά κοιτάμε τὰ πράμστα, νά τὰ κοιτάμε στα μάτια. Καί νά σκεφτώμαστε, τί ήταν για μας τὸ καθένα τους στα παιδικὰ τὰ χρόνια. Μὲ κάποιον ἀνήκουστο παιδιάστικο φόβο τὸ φόβο μας ν' ἀναμετράμε, καί στη χαρὰ ν' ἀφήνουμε καιρὸ νά συνέλθει ἀπὸ νὰ παληό, εὐτυχισμένο αἴσθημα. Νά μὴν ἀγαπάμε ἄλλο σκοτάδι, ἀπὸ κείνο ποὺ θερμὸ ἀπλωνόταν γύρω ἀπ' τις ρίζες. Νά παρομοιάζουμε τὴν κάθε ἀγάπη μὲ κείνη τὴν πρώτη τρυφεράδα για χάρη φτωχῶν πραγμάτων. Νά υποβιβάζουμε κάθε μας κλίση στη θύμηση πὼς κά-

ποτε ἀνήκε οὐ μὴ κοῦκλα ἢ σ' ἓνα τόπι ἢ σ' ἓνα ξύλινο παιγνίδι, καί νά ἐξευγενίζουμε κάθε μας πόθο, ναιῶθοντας πὼς ἦταν ἀρχικὰ δοσμένοι ὅλος τοῦ Θεοῦ...

Καί τότε δὲν ὑπάρχει κανένας κίνδυνος ν' ἀφήσουμε ὅλα νά μας συμβοῦν, καί νά προσμένουμε, σὲ ποιο ἔργο ἢ τόλμη θὰ μᾶς ὀδηγήσει: σ τὸ β α θ ὀ τ ρ α γ ο ὀ δ ι ἦ σ τ ἠ ν π λ α τ ε ι ἄ ζ ω ἦ .

Σμάργκεντορφ,

Βίλλα Βάλντφρηντεν, 7 Ἀπριλίου 1939

Rainer Maria Rilke

(Ἀπ' τὸ Γερμανικὸ)

Μεταφρ. ΝΙΚΟΣ ΣΗΜΗΡΙΩΤΗΣ

ΠΟΘΟΣ

Κάτι ζητῶ ποὺ δὲν τόχω γνωρίσει:
Ποθώντας κάτι καινούργιο νά βρῶ,
μεσ' τὴν ἐφήμερη τὴν ἴδια φύση
τ' Ἄγνωστο νάρθει σὲ μὲ καρτερῶ...

Γιατί ἡ ψυχὴ μου, ὡς τὴν ρωτῶ, σωπαίνει,
κι οἱ ξένοι προσπερνᾶνε βιαστικοί;
Κι αὐτοὶ — ποιοὺς ξέρει! — νᾶναι εὐτυχισμένοι;
μὴν ἀπὸ μὲ ζητοῦν χαρὰ κι αὐτοί;

Μακριὰ νά πάω σ' ἀνέμους καί σὲ μπόρες,
σ' ἔρμα ἀκρογιάλια ποὺ δὲ φτάνει ὁ νοῦς,
ἢ τάχα σὲ λαμπρές, μυριόβοες χώρες,
σ' ἀγάπες, σ' ἔρωτες, σὲ θησαυρούς;

ΚΟΣΜΑΣ ΓΟΡΓΟΛΗΣ

Ἀπὸ μῆνα σὲ μῆνα

Η ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΔΑ ΤΗΣ ΡΙΖΑΡΕΙΟΥ ΣΧΟΛΗΣ

Συμπληρώθηκαν ἤδη 100 χρόνια ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τῆς λειτουργίας (15 Μαΐου 1844) τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ποὺ πρέπει νά θεωρηθεῖ γεγονός ἐξαιρετικὰ σημαντικό, ὄχι τόσο για τὴν ἴδια τὴ Σχολὴ ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου δὲν λειτουργεῖ, ὅσο για τὴν ἑλληνικὴ κοινωνία καί ἐκκλησία γενικὰ καί ειδικώτερα για μᾶς τοὺς Ἑπειῶτες. Ἡ Ριζαρείου Σχολὴ, τὸ λαμπρὸ αὐτὸ Ἑπειρωτικὸ ἴδρυμα σ' αὐτὰ τὰ 100 χρόνια ἐργάστηκε μέσα σὲ ἀντίθετες περιστάσεις καί ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς βγήκαν μαθητὲς ποὺ πρωτοστάτησαν σ' ὅλες τις ἐκδηλώσεις τῶν πνευματικῶν ἀγῶνων τοῦ ἔθνους. Καί εἶναι μὲν γνωστὴ ἡ συμβολὴ τῆς Ἑπειρου στὴν πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάστασιν ἐποχὴ για τὴν ἐξύψωση τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑλλάδας μὲ τὴν παιδεία, ἡ ὁποία ἀρχίζει ἀπὸ τὰ 1292, μὲ τὴν Σχολὴ τῶν Φιλανθρωπῶν, γνωστῆς βυζαντινῆς οἰκογένειας, καί φτάνει ὕστερα ἀπὸ τὴν τουρκικὴ κατάκτηση (1430) στὴν κατὰ τὸν 17ον καί 18ον αἰῶνα ἀκμὴ τῆς παιδείας στα Γιάννινα καί σ' ὅλη τὴν Ἑπειρο. (1) Ὅμως οἱ Ἑπειῶτες καί μετὰ τὴν πολιτικὴ ἀποκατάσταση τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ ποὺ γι' αὐτὴν ἐργάστηκαν ἔντονα, δὲ σταμάτησαν νά δείχνουν μὲ ἔργα λαμπρὰ τὴ δυνατὴ συμβολὴ τους για τὴ βαθμιαία ἀνύψωση τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐνα τέτοιο ἔργο μὲ μέγιστη προοπτικὴ, τὴν κατάλληλη ἐκπαίδευση τοῦ κλήρου, εἶναι ἡ Ριζαρείου Σχολὴ ποὺ συμπληρῶναι ἤδη τὴν πρώτῃν ἑκατονταετία, ἔργο δύο μεγάλων Ἑπειρωτικῶν φυσιογνωμιῶν, τοῦ Μάνθου καί Γεωργίου Ριζαρῶν, ἀπὸ τὸ Μονοδέντρι τοῦ Ζαγοριοῦ.

Ὁ Μάνθος Ριζάρης κοντὰ στὸ θεῖο του Πανταζῆ, στὴν ἑλληνικὴ κοινότητα τῆς Νίζνας, γνωστῆς για τὸ περίφημο

«Ἀδελφάτο» καί τὰ μέλη του, ἀπόκτησε τεράστια περιουσία μὲ τὸ ἐμπόριο, ὅπου για τις ἀνάγκες του, ἀφοῦ ἴδρυσε δικὸ του ἐμπορικὸ οἶκο, κάλεσε καί τὸν Γεώργιο ἐκεῖ κατὰ τὸ 1806. Οἱ πράξεις τους σ' ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα δείχνουν τὴν πάλλουσα για τὸ ἔθνος ψυχὴ τους, γιατί βοήθησαν ποικιλότροπα τὸν ἀγῶνα ποὺ τότε βρισκότανε στὴ μεγαλύτερῃ του ἔνταση, για νά καταλήξουν στὸ μεγαλύτερο καί σημαντικώτερο ἔργο, τὴν ἴδρυση τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησ. Σχολῆς. Ὁ Μάνθος, μνημένος ἤδη στὴ Φιλικῇ Ἐταιρεία ἀπὸ τὸν Ἐμμανουὴλ Ξάνθο ἀπὸ τὸ 1814, γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα «Πρόθυμος» φαίνεται πὼς ἐπαίξε σημαντικό ρόλο στὴν κίνησιν αὐτὴ, γνώριζε ἀκόμα καί τὸν Ἀλ. Ὑψηλάντη καί ἔδωσε σ' αὐτὸν για τὸν ἀγῶνα 30.000 ρούβλια καθῶς καί ἄλλες 8 χιλ. στὸν Ν. Παξιμάδη. (2) Ὁταν πέθανε στὶς ἀρχὲς τοῦ 1824, παρ' ὅλο ποὺ ὁ περίφημος Κ. Οἰκονόμος τὸ προέτρεπε νά ἰδρῦσῃ μιά Ἐκκλησιαστ. Ἀκαδημία, παράγγειλε στὸν ἀδελφὸ του νά ἰδρῦσει μιά Σχολὴ στὸ Μονοδέντρι.

Καί ὁ Γεώργιος ποὺ ἡ προσοχὴ του στρέφεται πρὸς τὴν παιδεία καταλήγει νά ἰδρῦσει μιά Σχολὴ στὸ Μονοδέντρι ποὺ ἤδη λειτουργοῦσε ἀπὸ τὸ 1835, ἀφοῦ κατέβηκε στὴν Ἀθῆνα τὸ 1837, ἐνισχυόμενος στὶς ιδέες του αὐτὲς ἀπὸ τὸν Κ. Οἰκονόμου, τὸν Γ. Γεννάδιο καί Ν. Δούκαν, μὲ τὴ βοήθεια τοῦ νομικοῦ Ἰωαννίδη συντάσσει διαθήκη σύμφωνα μὲ τὴν ὁποίαν ἀφιερώνεται ὁλόκληρη ἡ περιουσία του στὴν μέλλουσα νά ἰδρυθεῖ Ἐκκλησ. Σχολὴ. Τὴν 1ην Ἰουνίου 1841 πέθανε. Τὸ Συμβούλιο τῶν ἐκτελεστῶν τῆς Διαθήκης ἐργάστηκε σύντονα καί τὴν 25-1-843 ἰδρύετο ἡ Σχολὴ καί τὴν 15 Μαΐου 1844 ἐγίνε ἡ ἐναρξὴ τῆς λειτουργίας τῆς Σχολῆς μὲ λαμπρότατη γιορτὴ ὅπου καί ἐξεφωνήσε πανηγυρικῶς ὁ πρώτος διευθυντὴς Μιχαὴλ Ἀποστολίδης.

«Μὴν ἀμφιβάλλεις, φίλε, ὅτι ὠφελῶν τὴν κοινὴν πατρίδα, ὠφελεῖς ἐν ταυτῷ

(1) Τρ. Εὐαγγελίδου: Ἡ παιδεία ἐπὶ Τουρκοκρατίας, τόμ. Α'. Ἐν Ἀθ. 1936 σ. 152 κ. π.

(2) Χρ. Παπαδοπούλου: Ἱστορία τῆς Ριζαρείου Ἐκκλ. Σχολῆς. Ἐν Ἀθ. 1919,

σ. 16. Ἐς σημειωθεῖ πὼς τὸ βιβλίον αὐτὸ καί δίνει σημαντικὰς πληροφορίες για τὴ ζωὴ τοῦ Μ. καί Γ. Ριζαρῶν, δὲν ἀναγράφεται σὲ κανένα ἀπὸ τὰ δοκίμια Ἑπειρωτικῆς Βιβλιογραφίας ποὺ δημοσιεύτηκαν στα «Ἡπ. Χρονικά».

προστατευόμενος· πρόκειται όμως σίγουρα για τη λέξη ρείγιετ, που σημαίνει ύποτελής. Το καίλις, στο ίδιο έγγραφο μεταφράζεται, αγνώμων, ενώ σημαίνει αυτόν που συναινει, παραδέχεται, επιτρέπει. Η λέξη αιλίκι (έγγρ. 17, σελ. 55) μεταφράζεται τρόφιμα, συσσίτιο, ενώ σημαίνει, (αί, είναι ο μήνας) μηνιαίο, μηνιαίος μισθός.

Η λέξη βουκούφ, μεταφράζεται (έγγρ. 19, σελ. 57) ευχαριστημένος, ενώ σημαίνει, γνώση, πληροφορία· και να γίνεις βουκούφης σημαίνει, να πληροφορηθείς, να λάβεις γνώση. Το ντουσιμέ (έγγρ. 30, σελ. 60-61) έγινε διαμέρισμα, ενώ σημαίνει, (ή σημασία αυτή βγαίνει κι απ' το ίδιο το έγγραφο), έπιπλα, σκεύη. Το χάτ—ι, (στο ίδιο έγγραφο), μεταφράζεται δικαίωμα, ενώ σημαίνει την αρμόζουσα θέση (στην κοινωνική, πολιτική κτλ. Ιεραρχία).

Οι άνταλῆδες (άντ-λή), (έγγρ. 77, σελ. 81), από το άντ, όνομα που για μάς είναι τα μεγάλα όνόματα, οι έπιφανείς, οι έπίσημοι, όπως θα λέγαμε σήμερα, στους όποιους ή πολιτεία των Γιαννίνων έκανε συμπόσιο ή καλλίτερα, πλήρωσε τα έξοδα του τραπέζιού τους, θεωρούνται από το μετάφραστή των Η. Χ. ως νησιώτες, στους όποιους ή πολιτεία των Γιαννίνων έκανε γεύμα διασκεδάσεως· φαίνεται ότι έδώ ο μεταφραστής παρασύρθηκε από τη λέξη άτά—λή, νησί, νησιώτης· βρίσκω όμως πολύ άπίθανο να έκανε ή πολιτεία στους νησιώτες μάς τραπέζι. Η λέξη γιερλιστήσετε, (έγγρ. 109, σελ. 102) από το γιέρ, τόπος, και γιερλεστιμέκ, το ρῆμα, έγινε περιποιηθήτε, ενώ σημαίνει, τοποθετήσπε, έγκαταστήσπε. Οι ζίροι, (έγγρ. 115, σελ. 107) από τη λέξη ζιρ, που σημαίνει ύπό, οι ύπό, οι ύφιστάμενοι, άναρωτιέται ο μεταφραστής μή τυχόν σημαίνουν κύκλοι συναλλαγών, (από το Ιταλικό giro).

Το ντιρμάν (έγγρ. 158, σελ. 128), το γιατρικό δηλ. ή θεραπεία, έγινε το δικαίον, κι οι καπιτζῆδες (έγγρ. 172, σελ. 135) οι λεηλάτες δηλ. οι άνθρωποι της λιμούρας, έγιναν άνθρωποι της Ύψ. Πύλης, από τη διαφορετική ίσως λέξη καπουτζίδες, θυρωροί. Ο καφιμάλλης σέ καμμιά περίπτωση δε σημαίνει έμπορο λαχανικών, έστω και χοντρικής πώλησης (σελ. 130, ύποσ. 6), γιατί είναι ο ταμίας, ο εισπράχτορας, ο δε μουκατάς, ο τόπος που ύπόκειται σέ δεκάτη, έγινε (σελ. 139, ύποσ. 3), έπαρχία. Ο κιολές ύπρητης, δουλος, coolie, κηλέσ στο κείμενο, (σελ. 289) ο μέγας όπου στέκεται, έγινε σκέψη τιά γι ή γκιουλές, δηλαδή στρογγυλή σφαίρα κανονίου της έποχής. Ο ντουγγιάς (έγγρ. 57 σελ. 72) που γράφτηκε ή διαβάζεται λανθασμένα την γιάν, μεταφράζεται, την ζωήν, το ύπάρχειν· ο πολύ γνωστός από τα χρόνια και την πολιορκία του Άλη

Άγο μουχουρντάρης, (έγγρ. 57 σελ. 74) παρά λίγο γίνεται μουχτάρης· το μουχουρντάρης είναι κι αυτό άξίωμα και σημαίνει το σφραγιδοφύλακα· οι χουσανούτηδες, (έγγρ. 72 σελ. 79), οι ευχαριστημένοι, οι ίκανοποιημένοι, γίνονται παρήκοοι, ένοχοι κ. ο. κ. ε.

Τα μετάφραστικά αυτά λάθη θάπρεπε, νομίζω, κι ήταν εύκολο, ν' άποφευχτούν· τα έγγραφα που δημοσιεύονται και το περιοδικό στο όποιο δημοσιεύονται είναι σημαντικά κι αξιόλογα και πολύτιμα για την ιστορία των Γιαννίνων και θα διαβαστούν κι από ξένους ειδικούς έπιστημονικούς κύκλους, που δε συγχωρούν εύκολα παρόμοιες προχειρολογίες.

Στην ομάδα άρκετων άμετάφραστον άκόμα λέξεων, δέν ξέρω αν θάπρεπε να περιληφθεί κι ή λέξη τσιαπαλάμος, που είναι και το οικογενειακό έπίθετο του Σταύρου, γιου του Ιωάννου. Ο κύρ Σταύρος ή Σταύρος Ιωάννου των περισσότερων έγγραφων της α' ομάδας, είναι ο «Σταύρος Τζαπαλάμος ή Ζαπαλάμος» του μπουγιουρντιού της 15 Μάρτη 1813 και του Ίζετ μπέη στο συστατικό του γράμμα της 1 Άπριλη 1820, το σταλμένο απ' το Λιμπόχοβο. Παρόμοια προσπάθεια θα μπορούσε να έχει, από τώρα ή άργότερα, κάποια σημασία για την έρευνα της καταγωγής της οικογένειας. Τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, οι Ρωμηοί συνήθως έπαιρναν για έπωνυμο το όνομα του πατέρα τους π. χ. ο Κώστα Γιάννης (του Γιάννη), ο Γιάν' Σπύρος (του Σπύρου), ο Σταύρος Ιωάννου, ο Γεώργιος Σταύρου κ.τ.λ. Το παρατσούκλι όμως που κολλούσαν κάποτε σέ κάποιον από την οικογένεια, με τον καιρό, γινόταν οικογενειακό, τελικά, έπωνυμο, όπως π. χ. τὰ: Μαραζ—λής, Ζαΐμ—ης, Ζαρίφ—ης, Μπέι—ζαντέ—ς, και δεκάδες άλλα που προέρχονται όλα από τουρκικά έπίθετα που χαρακτηρίζουν ιδιότητες, επαγγέλματα, ιδιοσυγκρασίες, ευγένεια καταγωγής και τα παρόμοια.

Η λέξη τσιαπά, (τσάπα, τσαπι), σημαίνει το δικέλι και το ρῆμα τσιαπαλλάμακ, σημαίνει σκάφτω με δικέλλι. Στους Χουλιάρδες, (άνακοίνωση ευγενική του κ. Χ. Σούλη), τσιαπαλλάω σημαίνει κάτι άνάλογο με το σκαλίζω, σκάφτω έπιπόλαια, έπάνω—έπάνω, (όχι δηλαδή με άλέτρι, βαθειά). Τσιαπαλλάω λοιπόν μπορεί να σημαίνει το σκαφτιά των εργάτη· και μπορεί και το σόι του Σταύρου Ιωάννου, Γεωργίου Σταύρου κ.τλ. να προέρχεται κι αυτό από την τίμια οικογένεια του δουλευτή της γῆς, που τόσους μεγάλους Ήπειρώτες μέχρι σήμερα μάς έδωκε.

Με τον τόμο τουτο άπωςόποτε, τα Ήπειρωτικά Χρονικά προσθέτουν κι ένα άκόμη σημαντικό άγκωνάρι στο έργο της άνοικοδόμησης της ένδοξης Ήπειρωτικής Ιστορίας, της όποιας εινε σήμερα ο πρωτομάστορας.

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΚΥΡΙΑΚΟΥ, Λόρδου Βύρωνος 33.

Φώτη Κόντογλου «Πέδρο Κάζας», Β' έκδοσις, Ιστορία.

Καρρέλ «Ο άνθρωπος, αυτό το άγνωστο».

Δ. Σολωμού «Η γυναίκα της Ζάκυνθος», φροντίδα Λίνου Πολίτη.

Μαρίας Βοναπάρη «Η λανθάνουσα νεκροφιλία στο έργο του Έγδαρ Ποέ», μελέτη.

Όλμου Περάνθη «Ο Τσέλιγζας», βιογραφία του Κρυστάλλη.

Άγγέλου Δόξα «Εύα». Μυθιστόρημα.

Άγγέλου Δόξα «Ντόρα», Μυθιστόρημα.

Μενελάου Λουντέμη «Γλυκοχάρμα» διηγήματα.

Μ. Καραγάτση «Ο κοντζάμπασης του Καστρούργου», Μυθιστόρημα.

Α. Δελμούζου «Το πρόβλημα της φιλοσοφικής σχολής».

Πέτρου Χάση «Μακρινός κόσμος», διηγήματα.

Πέτρου Χάση «Κοίσιμη ώρα», διηγήματα.

Μ. Καραγάτση «Το Μπουρίν», νουβέλλι.

Η. Μπούμη «Νυχτερινή Ραφωδιά του Άχέροντα», στίχοι.

Όδυσσέα Έλύτη «Ήλιος ο Πρώτος», στίχοι.

Μαρίας Π. Ράλλη «Μιά γαλάζια γυναίκα», διηγήματα.

Άλκ. Γιαννοπούλου «Το δάσος με τους Πιθήκους» διηγήματα.

Κλέωνος Παράσχου «Η καλλιτεχνική Δημοουργία», δοκίμιο.

Εύγ. Ο' Νήλ «Παράξενο Ίντερμέτζο» θέατρο.

Ρουαίη Ρολλάν «Το παιγνίδι του έρωτα και του Θανάτου», θέατρο.

Ρουαίη Ρολλάν «Μιχαήλ Άγγελος» μελέτη.

Άντρέ Μωρουά «Το ένοστιχο της Εύτυχίας», Μυθιστόρημα.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Άλκη Άγγελογλου «Αμαρτωλοί», νουβέλλα.

Άλκη Άγγελογλου «Εσθινόν», διηγήματα.

Άστέρη Κοββατζή «Πρώτη Άνοιξη», νουβέλλα.

Γιάγκου Πιερίδη «Ο Καβάφης», συνονμιλίες, χαρακτηρισμοί, ανέκδοτα.

Άδαιμαντίου Παπαδήμα «Η πορεία μιās γενιάς», λογοτεχνικά χρονικά.

Δ. Σαλαμάγκα. «Οί Θεοβάδιστοι Τόποι»

» » » » Έκλογή από τα «Άνθη του Κακού» του Κ. Μπωντέλιου.

» » » » «Νοσταλγίες», στίχοι.

TIMH ΔPX. 15.000.000